

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

**ADANA MERKEZ ÇIRAKLIK EĞİTİM
MERKEZİNDE EĞİTİM GÖREN ERGENLERİN
KİMLİĞİNİ OLUŞTURURKEN KARŞILAŞTIKLARI
PSİKO-SOSYAL SORUNLARIN BELİRLENMESİ**

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof.Dr.Muhsin AKBABA

BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

HAZIRLAYAN
ŞÜKRAN SEVİMLİ

ADANA/EYLÜL-1996

KABUL VE ONAY SAYFASI

Ç.Ü.SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şükran SEVİMLİ'nin Master Tezi olarak hazırladığı, "ADANA MERKEZ ÇIRAKLIK EĞİTİM MERKEZİNDE EĞİTİM GÖREN ERGENLERİN KİMLİĞİNİ OLUŞTURURKEN KARŞILAŞTIKLARI PSİKO-SOSYAL SORUNLARIN BELİRLENMESİ" başlıklı bu çalışma, jürimizce Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Gereğini arz ederiz.

29 / 9 / 1996

Başkan: Prof.Dr.Muhsin AKBABA .....

Üye :Prof.Dr.Ahmet TUNCER.....

Üye :Doç.Dr. Necdet AYTAÇ.....

Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim

Kurulunun 13.11.1996 gün
onaylanmıştır.

ve 28/8-7 sayılı kararıyla

Prof. T.Güneş YÜREĞİR
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırmanın planlanması ve gerçekleştirilmesinde değerli önerileriyle bana yardımcı olan, her türlü bilimsel yardım ve katkıda bulunan tez danışmanım Prof.Dr.Muhsin AKBABA'ya ve Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr.Ahmet TUNCER'e teşekkür ederim.

İstatistiksel analizler sırasında çok değerli katkıları bulunan ve uyarılarda bulunan Yrd.Doç.Dr.Elçin APAN'a çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans yapmama olanak tanıyan Fakültemiz Dekanı, Sayın Prof.Dr.İşık OLCAY'a ve Dekan Yardımcısı Sayın Erdal ÇETİNALP'e en içten duygularımınla teşekkür ederim.

Araştırmamı gerçekleştirdiğim, Adana Merkez Çıraklık Okulun'da bana yardımcı olan Sayın İhsan TEMURAY, Sayın Necdet İNAR, Sayın Recep Peker Çulcu'ya ve diğer değerli yöneticilere ve ders saatlerini aldığım bütün öğretmenlere, araştırmama katkıda bulunan sevgili çıraklara, verilerimi bilgisayara geçirmemde yardımcı olan Sayın Serhan HİNDOĞLU, Sayın Fadime ÖZEN, Yusuf EKİNCİ , Sayın Tuna KARADUMAN'a teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında manevi destekte bulunan arkadaşlarım Yrd.Doç.Dr.Nuran ÖĞÜLENER'e çok teşekkür ederim. Ayrıca Sayın Süheyla ÖNER'e, Sayın Işın OĞULATA'ya ve diğer çalışma arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bana büyük bir sabır gösteren ve çalışmalarımnda şevk veren annem ve babama sonsuz sevgi ve teşekkürler.

Bu çalışma Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından SBE 95.E.23 nolu proje olarak desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	I
TEŞEKKÜR VE DESTEKLEYEN KURULUŞ	II
TABLO LİSTESİ.....	V
ÖZ.....	XI
ABSTRACT.....	XII
1.GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2.GENEL BİLGİLER.....	12
2.1.Türkiye’de Mesleksel Çıraklığın Tarihsel Gelişimi.....	12
2.2.Çıraklığın Bugünü-Yarını.....	14
2.3.Çıraklık Eğitimi.....	16
2.4.Adana İlinde Çıraklık Eğitimi.....	18
3.GEREÇ VE YÖNTEM.....	19
4.BULGULAR.....	21
4.1.A.M.Ç.E.M.’de Eğitim Gören Çıraklarla İlgili Tanıtıcı Bulgular.....	21
4.2.A.M.Ç.E.M.’de Eğitim Gören Çırakların Aileleri, Sosyal Çevre Faktörleri ile Tanıtıcı Bulgular.....	38
4.3. İş ve İş Koşullarına Yönelik Hazırlanan Sorularla İlgili Bulgular.....	46
4.4. Çırakların Eğitim Merkezi İle İlgili Soruların Bulguları.....	69
5.TARTIŞMA VE SONUÇ.....	75
5.1.Çıraklarla İlgili Tanıtıcı Bulguların Tartışması Ve Sonuçları.....	75
5.2.A.M.Ç.E.M.’de Eğitim Gören Çırakların Ailelerine İlişkin Tanıtıcı Bulguların Tartışması ve Sonuçları.....	89
5.3.İş ve İş Koşullarına Yönelik Hazırlanan Sorularla İlgili Bulguların Tartışması ve Sonuçları.....	95
5.4.Çıraklık Eğitim Merkezi ile İlgili Bulguların Tartışması ve Sonuçları.....	112

6.ÖNERİLER.....	115
KAYNAKLAR.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	123
EK-1 ANKET FORMU VE UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ.....	124

TABLO I. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Cins ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımları.....	22
TABLO II. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların en Uzun Yaşadıkları Yerlere Göre Dağılımlar.....	22
TABLO III. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımlar.....	23
TABLO IV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Mezun Oldukları Okullardaki Başarı Durumlarının Dağılımları	24
TABLO V. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Alan Çırakların Son Ayrıldıkları Okullara Devam Etmeme Nedenlerinin Dağılımları.....	25
TABLO VI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çalışmaya Başlama Nedenlerinin Dağılımları.....	26
TABLO VII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Boş Zamanlarının Değerlendirilmelerine Göre Dağılımlar.....	27
TABLO VIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftada En Az Bir Kez Yaptıkları Sportif Etkinliklerin Dağılımları.....	28
TABLO IX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İzledikleri Filmlerin Konularına Göre Dağılımları.....	29

TABLO X. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Örnek Aldıkları Kişilerin Dağılımları.....	30
TABLO XI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Kendilerine Örnek Aldıkları Kişilerin Özelliklerinin Dağılımları.....	31
TABLO XII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Arkadaş Gruplarındaki Liderlerinin Seçilme Nedenlerinin Dağılımı.....	32
TABLO XIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş ve Çevresindeki Kişilerin Kavga Etme Nedenlerinin Dağılımları.....	33
TABLO XIV.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Sorunlu Arkadaşlarına Nasıl Davrandıklarına Ait Dağılımları.....	33
TABLO XV.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Sorunlarını Çözmek İçin Başvurdukları Kişilerin Dağılımları.....	34
TABLO XVI.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Arkadaşlarıyla Gerçekleştirdikleri Etkinliklerin Dağılımları.....	35
TABLO XVII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Arkadaşlarıyla Konuştıkları Konuların Dağılımları.....	36
TABLO XVIII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Cinsel Yaşam İle İlgili İlk Bilgileri Edindikleri Kurum/Kişilerin Dağılımları.....	37
TABLO XIX.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tedavi Olmak Üzere İlk Başvurdukları Kurumların Dağılımları.....	38
TABLO XX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Kardeş Sayılarının Dağılımları...39	

TABLO XXI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Ailelerinin Ekonomik Gereksinimlerini Karşılamanın Dağılımları.....	42
TABLO XXII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Evde Özel Odalarının Olup Olmama Durumlarının Dağılımları.....	43
TABLO XXIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Ev Sahibi Olup Olmadıklarının Dağılımları.....	43
TABLO XXIV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Aile Üyelerinden Hangileriyle Anlaştıklarının Dağılımları.....	44
TABLO XXV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Aile İçindeki Kararlara Katılımlarının Dağılımları.....	45
TABLO XXVI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İik Çalışmaya Başlama Yaşları İle İlgili Dağılımlar.....	47
TABLO XXVII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyeri Değişikliklerinin Dağılımları.....	48
TABLO XXVIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çalışma Sürelerinin (Gün/Saat) Dağılımı.....	49
TABLO XXIX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftalık Kazançlarının Dağılımları.....	50
TABLO XXX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Aldıkları Haftalık Ücretin Asgari Ücrete Göre Dağılımı.....	51
TABLO XXXI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tasarruflarına Göre Dağılımları.....	51

TABLO XXXII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Ücretlerini Zamanında Alıp Almadıklarının Dağılımları.....	52
TABLO XXXIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinde Yemek Verilip Verilmediğinin Dağılımı.....	53
TABLO XXXIV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Yıllarda İş Kazası Geçirip Geçirmediğinin Dağılımı.....	53
TABLO XXXV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Geçirdikleri İş Kazası Tiplerinin Dağılımı.....	54
TABLO XXXVI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Kazası Geçirenlerin Tedavi Gördükleri Kurumların Dağılımı.....	55
TABLO XXXVII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Güvenliği Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımları.....	56
TABLO XXXVIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinde İlk Yardım Dolabı Olup Olmadığının Dağılımları.....	57
TABLO XXXIX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinde Sağlık Elemanları Çalışma Durumlarını Gösteren Dağılım.....	57
TABLO XL. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinin Fiziksel Koşullarının Dağılımı.....	58
TABLO XLI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşleriyle İlgili Düşüncelerinin Dağılımları.....	59
TABLO XLII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Yaşamlarında Kendilerini Nasıl Hissettiklerinin Dağılımları.....	60

TABLO XLIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları.....	61
TABLO XLIV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşverenlerinin Davranış Biçimlerinin Dağılımları.....	63
TABLO XLV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşveren Oldukları Zaman Kendi Çıraklarına Uygulayacakları Davranışların Dağılımları.....	64
TABLO XLVI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftalık İzinlerinin Dağılımları.....	65
TABLO XLVII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tatilde Yapmak İstedikleri Etkinliklerin Dağılımı.....	65
TABLO XLVIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İlk Çalışmaya Başlama Yaşı İle İlgili Düşüncelerinin Dağılımları.....	66
TABLO XLIX. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşlerinin Kendilerine Sağlayacağı Hayata İlişkin Beklentilerinin Dağılımları.....	67
TABLO L. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Öğrenim Hayatlarını Devam Ettirme İsterme Nedenlerinin Dağılımları.....	68
TABLO LI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Eğitim Merkezinden Memnun Olup Olmadıklarıyla İlgili Dağılımları.....	69
TABLO LII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çıraklık Eğitim Merkezinden Memnun Olma Nedenlerinin Dağılımları.....	70
TABLO LIII. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çıraklık Okulundan Memnun Olmama Nedenlerinin Dağılımları.....	71

**TABLO LIV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Öğrenimlerini (Lise, Üniversite)
Devam Etme Olanağı Tanınması Karşısında Alacakları Tutumlarla İlgili Dağılımları...72**

**TABLO LV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Örgün Eğitimin (lise, Üniversite)
Sağlayacağı Olanaklarla İlgili Düşüncelerinin Dağılımları.....73**

TABLO LVI. Çocuklar İçin Umutsuzluk Ölçeği.....74

ÖZ

Araştırma, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle çalışmak zorunda kalan çırakların iş ve iş koşullarının çıraklar üzerindeki etkilerini araştırmak üzere yapıldı.

Bu araştırmaya Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezinde (A.M.Ç.E.M.) eğitim gören 1620 çıraktan 615 çırak katıldı (557 erkek, 58 kız çırak). Çırakların psiko-sosyal ve ekonomik durumlarını tesbit etmek amacıyla hazırlanan anket uygulandı. Anket ve Umutsuzluk Ölçeğinden elde edilen verilerin yüzdeleri alındı ve tabloları hazırlandı.

Araştırmada, erkek çırakların %79.0'u, kız çırakların %87.9'unun aileleri gibi yalnız ilkokulu bitirdikleri görüldü.

Çırakların ekonomik durumlarını düzeltmek ve bir meslek edinmek amacıyla çalışmaya başladıkları saptandı.

Çırakların genellikle 10-14 yaşları arasında çalışmaya başladıkları çalışmaya başladıkları ve çoğunluğunun son 2 yıldır aynı işyerinde çalıştıkları ve çırakların çoğunluğunun cumartesi günleride çalışmalarına rağmen, asgari ücretin altında, haftalık 400.000-800.000TL. ücret aldıkları saptandı. Ayrıca işyerlerinde yemek verilmediği saptandı.

Bunun yanısıra çıraklar A.M.Ç.E.M.'de eğitimleri sonucu ustalık diploması alacakları için mutlular. Ayrıca çıraklar çıraklık eğitiminin yanısıra örgün eğitime devam etmek istemektedirler.

Anahtar Sözcükler: Ergen, iş, sağlık, sosyal , ekonomi

THE DETERMINATION OF PSYCHO-SOCIAL PROBLEMS ENCOUNTERED BY ADULTS IN FORMING THEIR IDENTITIES WHILE THEY ARE RECEIVING EDUCATION IN APPERENTICESHIP SCHOOLS

ABSTRACT

This research was prepared on labouring youths who had to work at such a young age because of social, cultural and economic reasons and it was investigated how they were affected by labour and labouring conditions.

This research compromised 615 labouring youths (557 boys and 58 girls) who had educated at Adana Merkez Çiraklik Egitim Merkezi (A.M.Ç.E.M). As data collection tools, questionnaires were taken into consideration. The data collected was then transformed into percentage and frequency distribution tables.

The youths had an education level similar to their parents with 79% of the boys and 87.9 % of the girls being only elementary school graduates.

A majority of these youths had to work due to the poor economic conditions and to gain vocational skills-a profession which could provide them a better future.

These youths mostly started working at the ages of 11to 13 and had been working at the same place for the last two years. They were paid below the minimum official wagen between.400.000TL to 800.000.TL. although they even worked on saturdays. In addition to earning a low wage they had to provide for their meal at the lunch-break. Youths were happy at A.M.Ç.E.M because they still wanted to go to high school in order to get a degree.

Key Words: Youth, labour, health, sociology, economy.

I.GİRİŞ VE AMAÇ

Türkiye'de ve dünyada sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle çocuklar ve ergenler, çalışmak zorunda kalmaktadırlar.Türkiyenin nüfus yapısı, Devlet İstatistik Enstitüsünün, 1993 Yılı Hane Halkı İşgücü Anketi verilerine göre; Türkiye nüfusunun %6.6'sı(3.920.618): 12-14; %10,3'ü de (6.146.220): 15-19 yaş grubundadır. 12-14 yaş kümesindeki nüfusun %18.8'i (736.574); 15-19 yaş grubundaki nüfusun da (10.066.838) %34.1'i (3.430.075) işgücüne katılmaktadır. 12-19 yaş arasındaki ergenlerden, özellikle 12-14 yaş grubunda, işgücüne katılan nüfusun yüksek olduğu görülmektedir (15).

Çocuklar ve ergenler çoğu kez, yetişkinlerle aynı üretim yerlerinde ve aynı koşullar altında çalışmaktadırlar. Yetişkinlerin fizyolojik, psikososyal gereksinimleri göz önünü alınarak oluşturulan iş ve iş ortamları, çocuk ve gençlerin (12-14 ve 15-19 yaşlarındaki) çeşitli risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Ergenin karşı karşıya kaldığı riskleri tesbit etmek için, ergen ve ergenlik döneminin, biyolojik ve psikososyal özellikleri değerlendirilmesi gerekir.

Ergenlik dönemi; yetişkinlikle çocukluk arasında yer alan, biyolojik ve psikososyal gelişmeyle devam eden bir dönemdir. Diğer bir deyişle ergenlik, bireyi yetişkinliğe hazırlayan, geleceğinin yapı taşlarını oluşturduğu, yörüngesini yeniden belirlediği bir dönemdir (22). **Ergenin; fizyolojik, güvenlik,**

kimlik, saygınlık, ve kendini gerçekleştirme v.b.gibi gereksinimleri vardır:

1.Temel Fizyolojik Gereksinimler: Beslenme, su içme, uyuma, dinlenme, hijyen, konfor v.b. gibi fizyolojik gereksinimlerin giderilmesi işlemidir.

2.Güvenlik Gereksinimi: Fiziksel, toplumsal, ekonomik risklere karşı korunmuş olmak; tehlikenin, korkunun, sıkıntının olmaması, korunma, düzen ve belirlilik gereksinimidir.

3.Kimlik Gereksinimi: Bir toplulukta (aile, mesleki çevre, v.b.gibi gruplar) kişinin veya ergenin kabul görmesi, ilişki ve kendini anlatabilme gereksinimidir.

4.Saygınlık Gereksinimi: Becerilerinin ve sınırlılıklarının kendince ve başkalarınca biliniyor olması ve takdir edilmesi veya onore edilmesidir.

5.Kendini Gerçekleştirme Gereksinimi: Yaratıcılığını, teknik, entellektüel ve artistik alanda kullanabilmesidir (15).

Ergen, bu gereksinimleriyle benliğini oluşturur. Benlik, bireylerin yaşamlarını her yönüyle kendileriyle ilgili yaşantı ve fikirlerin fenomenolojik örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Coombs,1981).(1).

Bireyin benlik kavramı, üç ana unsurdan oluşur. Bunlar:

1.Bireyin başkalarınca algılanış biçimi ile ilgili kavramları, 2.Başkalarının, bireyden davranışı hakkında oluşturduğu yargıların bireyde yarattığı tepki, 3.Benlikle ilgili geliştirilen duygulardır (1).

Benlik kuramcılarında Mead'a göre ise, özellikle bireyin çevresindeki kişilerin, görüş ve davranışları, bireyi değerlendirmeleri, birey tarafında özümsemekte, bireyin benlik tasarımı da, bu değerlendirmelerin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır (Stagner,1961). Ergenin benlik kavramı, kendisi için önem taşıyan; annesi, babası, arkadaşları, öğretmeni ve ustası

gibi yetişkinlerin, ona gösterdiği olumlu ve olumsuz tutumlarla ilişkili olarak gelişir. Benlik gelişimi üç aşamada gerçekleşir;

1.Tanımaya düzleminde: Birey veya ergen nesnelere ilgili somut düşüncelerine, varsayımlar ve olasılıklarda katmaya başlamıştır.

2.Bedensel düzleminde: Bireyin cinsel olgunlaşma ve bedensel imgenin gündeme getirilmesi; imgesiyle, genel görünümüyle, gelişiminin normal olup olmadığıyla, başka bir anlatımla, birey özbeğeni için gerekli olacak düzenlemelerle artan biçimde ilgilenmeye başlamıştır.

3.İlişkisel düzleminde: Ergen çiftler, arasındaki ilişkilere giderek, daha fazla önem vermekte; bu tutum geleneksel olarak aile ile betimlenen toplumsal ortamında artık önemsenmediği kaygısına kapıldığını gösterir (7).

Ergenlik döneminin başlama yaşı, çok tartışmalı olmakla birlikte, erkeklerde: 12-14 yaşlarına rastlar, kızlar ise bu döneme, erkek yaşlarından biraz daha önce girmektedirler. Ancak yaygın olan görüş, son yıllarda hemen her ülkede, ergenlik yaşının, eskiye oranla daha erken başladığıdır (18). Bazı araştırmacılar ergenlik dönemini; ön ergenlik (13-15) ve geç ergenlik (16-18) olmak üzere ikiye ayırırlar (22).

Kuramcılar ise, ergenlik özellikleriyle ilgili olarak ergenlik dönemi hakkında iki ayrı görüş ileri sürmektedirler. Bunlardan ilki, ergenin psikolojik bozukluk göstermesinin normal olduğunu ve kendisiyle rahatsızlık hissetmeyen, çevresiyle sorun çıkarmayan ergenin, anormal sayılması gerektiğidir (Geelerd, 1957). Aynı görüşe paralel olarak bazıları ise,"Çoğu toplumlarda ergenlik, yeniden gözden geçirme ve yeniden uyum sağlama dönemidir" diye (Mead 1949) tanımlamaktadır. Piaget (1947) ise ergenliği: "Belirleyici bir dönüm noktası olarak görmekte, bireyin kendisine empoze edilen her değeri reddettiği, en azından yeniden gözden geçirdiği, kişisel görüş açısını ve yaşamdaki özel yerini belirlediği

bir dönem" olarak belirtilmektedir (22). İkinci bir görüş olarak, Sosyal Öğrenme kuramcıları (Bandura 1964) ise: Ergenin, yaşadığı stres ve gerilimin, değişim sürecinden kaynaklanmadığını, o devrede toplumsal baskı, beklenti ve diğer çevresel etmenlerden, yaşamın daha önceki veya sonraki dönemlerinde de olabileceği gibi, duygusal sarsıntıya neden olduğunu söylemektedirler. Offer ve arkadaşları da (1965) ergenin, psikopatolojiden tümüyle uzak, gelişimsel görevlerini başarıyla tamamlamış, duygularını esnek biçimde yaşayabilen, çatışmalarına akıllıca çözümler bulabilen, erişkinlerle oldukça iyi ilişkiler sürdüren, daha geniş bir kültürün parçası olduğunu hissedip, normlar ve değerlerden haberdar olan "kişi" olduğunu ileri sürmektedirler. Sheriff ve Cantul (1947), hızlı değişim sürecinde olan toplumların, ergenlik sorunlarını arttırdığını, ergenin kendi değişimleri yanında, toplumun değişimlerine de ayak uydurmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Friedenberg (1959) ergenin, çatışmasının kendi kendisinden değil, sosyal çatışmadan kaynaklandığı öne sürmektedir (22).

Kuramcıların ergenlik dönemi hakkında ki ortak görüşleri ise; ergen, hem bir yetişkin gibi bağımsız olmak ister, hem de ebeveynlerinin desteğine gereksinim duyar. Aile dışında sevgi ve güven arar, bu amaçla bazı gruplara girer, gruplarla özdeşleşir, zaman içinde grubun değerlerinin dışında toplumun değerlerini, kültürünü ve dış dünya ile ilişkileri de alır. Bu arada entellektüel gelişimi de devam eder, soyut düşünebilme yeteneği kazanır. Bu becerilere paralel olarak meslek seçimi ve yaşam tarzının belirlenmesi konusu önem kazanır. Ergenliğin son dönemi 18-24 yaş arasında artık gencin kendi kişiliğini, kimliğini bulmuş olması gerekir. Bu dönemde otonomi ve bağımsızlık duygusu gelişmiş, meslek ve iş yaşamı, gencin benliğini etkilemeye başlamıştır (28).

Özetle ergenlik çağında ergenin, başarması gereken başlıca görevler şunlardır:

- 1-Ergenin cinsel rolü kabullenmesi ve bu role uygun davranış örüntülerini geliştirebilmesi,
- 2-Ergenin duygusal bağımsızlığını kazanması ve kendisiyle ilgili önemli kararları kendi başına verebilmesi,
- 3-Ergenin yaşdaş dünyası içinde, kabul görme, arkadaşlık, işbirliği ve liderlik yeteneklerini geliştirmesi,
- 4-Ergeni çatışan değerleri uzlaştırma ve kendi yaşına özgü bir yorum felsefesi geliştirebilmesi,
- 5-Ergenin meslek seçimi için gerekli ön hazırlıkları yapma ve kendine en uygun olan mesleği seçebilmesi,
- 6-Ergenin özkimliğine ulaşma ve bunu kabullenmesidir (14).

Ergenlik çağına ilişkin bu zamandaş gelişim görevleri, birbirlerinden bağımsız bir biçimde ortaya çıkmaz ve birbirlerinden bağımsız bir biçimde gerçekleştirilemezler. Bunların bazıları kendi aralarında iç içe görünmekte, fakat hepside en sonuncu olan özkimliğe ulaşma ve bunu kabullenme ile bütünleşmektedir diye açıklamaktadırlar (Sheere 1949, Engel1959; Lane ve Beauchamp 1959; Erikson 1968) (22).

Çalışan ergen yaşamının yörüngesini yeniden belirlerken, ailesinden, okulun dışında işyerindeki ortamdan ve ustasından çok etkilenmektedir. Henüz kimliğini oluşturmamış, fizyolojik değişikliklerin sarsıntısını yaşayan ergen, ona verilen iş sorumluluğu ve çalışma ortamının koşullarıyla başetmeye çalışır. Sanayileşmiş ülkelerde ergenlerin özellikle "ön ergenlik" diye adlandırılan, 12-15 yaşlar arasını, dönemine uygun ortamda geçirmesi sağlanırken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ergenler, çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ergenlerin çalışması, sosyalizasyon

sürecinin bir parçası olarak görülmekte ve aile gelirine destekte bulunması gibi işlevler de içermektedir (24).

Ergen işgücü, içerik bakımından, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmaktadır:

1.Ergenin çalışmasının, ergen açısından olumlu özellikleri: Ergen çalışarak, üretime ve ailesine katkıda bulunduğu için onur duyar, kendine olan saygı ve güveni artar. Gelecekte işsiz kalma korkusu olmaz ve çalışma ortamında, örgütlenme yeteneklerini geliştirir. Ergen eve para getirdiği için, ailesi tarafından tanınır, değer kazandığını duyumsar, sorumluluk duygusu beslenir ve bu duygu ona, savaşımlarını sürdürme olanağı sağlar. Bunun için çalışma koşullarının ergenin, fizyolojik ve psikososyal gelişimini engellemeyecek, ebeveynler ve diğer yetişkinlerden onay ve saygı görmesi, becerilerini ortaya çıkarmasına olanak tanınması, kendisini bir bütünün üyesi gibi gören toplulukla bütünleşmesi, çalışan ergenin sağlıklı bir kimlik geliştirmesine yardımcı olacaktır (7).

2. Ergenin çalışmasının, ergen açısından olumsuz özelliği ise: Ergenin çalışma koşulları, ergenin ihmal ve istismar edilmesine yol açabilir. Ergen fizyolojik özellikleri açısından, çalışma alanı ve çalışma yerinin özellikleri: Ağır iklim koşulları, tehlikeli hayvanlar, böcekler, enfeksiyon riski, biyolojik riskler (tetanos, kolera ve bazı meslek hastalıkları), uzun yorucu ve tehlikeli yollar, ergonomik olmayan aletlerin, makinaların, maddelerin ve ürünlerin olumsuz etkilerine maruz kalabilmektedir (7).

Ergen, çalışma hayatına başlayınca, eğitim yaşamından uzakta kalır, araştırmak, bulmak, çevreyle ilgili bilgileri sürekli geliştirmek gibi kavramları içeren "öğrenmek" fiilinden uzaklaşır,

aynı işi, düzenlilikle saatlerce tekrarlayan ergenlerin, yalnızca bedensel gelişimleri değil, entellektüel gelişimleri de ağır biçimde yara alır. Ergen ailesine ve arkadaşlarına fazla zaman ayıramadığı için uzaklaşır, yani toplumsal-duygusal dokusundan koparılma ile karşı karşıya kalır (7).Kendini ifade etmesine yardımcı olacak sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılamaz, çalışma hayatının getirdiği sorumluluk, baskı, onun bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve özgür düşünen bir insan olmasını engeller. Çalışan bazı ergenlerde, bedensel ve sinirsel yorgunluk, çevreye karşı aşırı duyarlılık, uyku düzensizlikleri, irkilme, kaygı, ilgi odaklarının daralması ve toplumsal yaşamdan çekilme, psiko-fizyolojik açıdan ise; mide ağrıları ve sinirlilik hali görülmektedir. Tüm bu şikayetlerin arkasında; güçsüzlük duygusu, "ben"in değersizleşmesi, bastırılmış şiddet, kopma ve suçluluk duygusu oluşur ve pasif, suskun, aşırı çekimser, içe kapanık, duygusal yaşamında sınırlanmış, depresif, kendisinden ve yaşamından tat alamayan, dayatmalara karşı kendini savunmayan, direnmeyen ve boyun eğen bir kişilik gelişebilir (7). Tehlikeli makinalarla, maddelerle dolu, verimli, dakik, ölçülü olmaya zorlanıp kendisine düşman bir çalışma ortamının yanında, okula gidenler karşısında kendini değersiz hisseder, aşağılar, içe dönük, kaderci bir kimlik geliştirir. Ailesine ve arkadaşlarına zaman ayıramayan, onların ilgi ve sevgisinden ayrı, eğitiminden uzak kalan, ufku daralan, düşünce ve hayal dünyası fakirleşen ergen, çalışmayı bir baskı aracı olarak değerlendirir, çalışma hayatı onun için bir zevk değil, bir ceza olarak görünür ve tüm hayatını etkiler (4). Bu da ergenin; ailede, okulda ve içinde yaşadığı toplulukta, sürekli bir kimlik çatışması yaşamasına neden olur. Çünkü; ergen para kazanıp görevlerini yerine getirirken, ailenin ve ülkenin ekonomik yaşamına katkıda bulunurken, yetişkin olarak kabul görür. Fakat ergen; ebeveynlerine, öğretmenlerine itaat ederken, bir yetişkinle aynı ücreti almamayı kabul ederken, çalışma deneyimini ergen hiç

dikkate almayan eğitim yöntemlerine katlanırken, ergenin kimliği ile hareket etmesi beklenmektedir (7).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çalışmaya başlama yaşı 15 olarak belirlenmiş ve 15 yaş altındaki çalışanlara "Çocuk İşçi" denmektedir. DİE istatistiklerinde ise, çalışmaya başlama yaşı 12 yaş ve üstü olarak belirlenmiştir. Bu da ülkemizde çalışan ergenlerin, geçmişten getirdikleri ciddi problemleri olabileceğini göstermektedir(18).

Çocuk ve ergen işçiliği, dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir sorun olarak karşımızda bulunmaktadır. Çocuk ve ergenin çalışmaya zorlanmasının, çeşitli nedenleri vardır. Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik sorunlarını çözmek amacıyla, kırsal kesimden gelen kitlelerin, kentteki gereksinimleri karşılanamamaktadır. Kente uyum sağlamaya çalışan kitlenin, geleneksel beraberlik kültürünü devam ettireceği ortamın azalması ile, yetişkinler yaşama çabaları içinde çocuklarına, ilgi, sevgi ve güven verememektedirler. Böylece çocukların ve ergenlerin, giderek ihmal ve istismar edilmelerine ortam hazırlanmaktadır. Kırsal kesimde ise çocuk ve ergene, tüm köy halkı tarafından sahip çıkılmakta gözetilmekte, güvenli bir ortamda büyümektedirler. Korunan, sevgi ve güvenin olduğu köyde, çocuğun ve ergenin, gözetim altında çalışması, doğal karşılanmaktadır. Kente göç eden ve kentin kültürel, sosyal ve ekonomik ortamına uyum sağlamaya çalışan ailelerin çocukları ise, yetişkin erkeklerle birlikte çalışmak zorunda kalmaktadırlar(17).

Ülkemizin günümüzde sahip olduğu düşük ekonomik performans, hızlı nüfus artışı, sağlıksız sosyo-ekonomik politikalar karşısında, tek kişinin çalışması ile tüm ailenin giderleri karşılanamamakta, bu nedenle çocukların, ergenlerin

çalışmaya teşviki ya da zorlanması söz konusu olmaktadır. 11-12 yaşında çalışmaya başlayan ergenler ihmal ve istismara maruz kalmaktadırlar (6).

Toplumumuzda ergenin çalışmasının başlıca nedenleri:

- 1.Ailenin gereksinimlerine katkıda bulunmak zorunda olması,
- 2.İnsanın erken yaşta yaşamı tanıyıp, anlamasının önemine inanması,
- 3.Eğitimin güvenli bir gelecek sağlayacağından, ailelerin kuşku duyması, (çünkü artık günümüzde, orta öğretim mezunlarının iş bulması son derece zor, hatta olanaksız hale gelmektedir. Ayrıca üniversite mezunları için de, işsizlik sorunu, söz konusu olmaktadır),
- 4.Ailelerin köylerde ergenlerini, işgücü sağlayan elemanlar olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Kentlerde ise, ailenin ekonomik sorunları, ergenleri çalışmaya zorlamaktadır.
- 5.Köyde ve kentte, çocuk ve ergenlerin çalıştırılmasının temel nedeni ise ailelerin eğitimsizliği, ana-baba kavramının, sadece dünyaya getirmek olduğu düşüncesinin hakim olmasıdır (22).

Çalışan çocukların ve ergenlerin, başlıca ortak özellikleri şunlardır:

- 1-Genelde düşük gelirli ailerden geldikleri,
- 2-Hane halkı sayısının genelde fazla olduğu,
- 3-Çocuk yaşta işe başlama nedenlerinin, doğrudan ekonomik yetersizlik veya ekonomik gereksinim olduğu,
- 4-Günlük çalışma sürelerinin oldukça uzun olduğu,
- 5-Beslenme sorunlarının bulunduğu,
- 6-Kötü ve sağlıksız koşullarda çalıştıkları,
- 7-Sağlık sorunlarının bulunduğu,

8-Ücretlerinin yetersiz olduğu, sosyal güvencelerinin olmadığı, sigortasız olarak çalıştıkları,

9-Eğitim amacından çok, üretim amacıyla çalıştıkları görülmüştür(8).

Bu nedenlerle, özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi göçün yoğun olduğu metropol kentlerde ergenlerin, önemli bir bölümü, tam gün ve sürekli olarak, bir bölümü ise, okul dışı zamanlarda küçük sanayi ya da marjinal sektörlerde çalışmaktadırlar. 11-12 yaşında çalışmaya başlayan ergenler, ihmal ve istismara maruz kalmaktadırlar. Türkiye'de 12-14 yaş grubundaki çalışan nüfusun %95.5'i ile 15-19 yaş grubundaki çalışan nüfusun da %92.5'i küçük (1-9 işçi) ve orta (10-24 işçi) ölçekli işyerlerinde çalışmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışma ortamı, koşulları ve ilişkileri büyük ölçekli işyerlerine göre daha sağlıksızdır. Buna karşılık, işyerlerinde sağlık ve güvenliğin korunması, için kurulması gereken hizmet birimleri yoktur ya da yetersizdir. Yasalarımıza göre, bu birimlerin kurulması da, zorunlu değildir (20). Aynı amaçlı işyeri dışında oluşturulmuş hizmet birimleri de, ürettikleri hizmetlere en fazla gereksinim duyan, küçük ölçekli işyerlerinin, bu gereksinimi karşılamakta yetersiz kalmaktadır(15).

12-19 yaş grubunda yer alan, özellikle 12-14 yaştaki çocuklar, grup üretim için yeterli alt yapısı olmayan; eski üretim tekniklerinin, koruyucusuz makinaların, tezgahların, aletlerin, parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin kullanıldığı işyerlerinde; yaşına, fizyolojik ve entellektüel gelişimine, bilgi ve beceri düzeyine uygun olmayan işlerde; çok düşük ücretlerle ve her türlü korumadan yoksun olarak, çoğu kez gün boyu çalıştırılmaktadır. Ergenlerin çalışmak zorunda kalmaları

sorununun, ciddi ve ivedilikle çözülmesi gereken bir halk sağlığı sorunu olduğu görülmektedir.

Dünyanın diğer ülkeleri gibi ülkemizde kendine özgü coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel özelliklere sahiptir. Ayrıca ülkemiz genç bir nüfusa sahip, genç bir ülke olarak, nüfusunun büyük bölümünün, ekonomik, psikososyal ve istihdam sorunu nedenleriyle, olumsuz koşullarda çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Ülkemiz genç bir ülke olarak insanının, sağlıklı, üretken olması için, gerekli koşulları hazırlamak zorundadır. Çalışan ergenin sorunları, umutları öğrenci ergenlerden farklılık gösterebilir. Bu durum dikkate alınmalıdır. Çalışan ergenin, fizyolojik ve psikososyal gelişimini etkileyen etmenler; beslenme, barınma, korunma, öğrenme, güvenlik, tanınma, sevgi, ilgi, destek, saygı, kendini gerçekleştirme sağlayan tüm faktörlerin verilmemesi, onun, mutsuz, içe dönük, sessiz, edilgen (pasif), yorgun, sinirli, umutsuz, fantazileri olmayan, öğrenme isteğini yitirmiş, bir birey olmasını sağlar (6). Ergenler ne kadar iyi eğitim olanaklarından yararlanırlarsa, gelecekte o kadar güvenli ve sağlıklı olacaktır. Çocuk ve ergen işgücüne ilişkin, ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının yaşama geçirilmesi için, toplumun her kesiminin dikkat etmesi ve özen göstermesi gereklidir (19).

Genel olarak bakıldığı zaman Türkiye'de istihdam edilen nüfusun, iktisadi faaliyet alanı açısından oluşan yapısının, çocuk ve ergen istihdamına yansıdığı görülmektedir. Her yıl binlerce ergen ve çocuk yeniden iş piyasasına katılmaktadır. İş piyasasında yer alan çocuk ve ergenlerin eğitimi, toplumun geleceğinde önemli rol oynayacaktır.

Araştırmamızın amacı: Çıraklık okulunda eğitim gören çırakların, çalışma koşullarını saptamak ve gelecekle ilgili: Duygu, düşünce, umutları ile beklentilerinin, bugünkü işyeri, çalışma koşullarından ne kadar etkilenebileceğini psikososyal sorunlarını saptamak, ilgililere önerilerde bulunmaktır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Türkiye'de Mesleki Çıraklığın Tarihsel Gelişimi

Türk toplumunda 12.Yüzyılda, Ahilik yoluyla düzenli bir mesleki eğitimin başladığı görülmektedir. Çıraklık düzeni diyebileceğimiz Ahilikte: Mesleğe giriş, eğitim süresi, yeterliliğin kontrolü gibi hususlarda, bugün bile, örnek alınabilecek ilkeler, yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bunun yanında, bu yüzyılda bile sokakta çalışan çocukların varlığından söz etmek olasıdır ve çalışan çocuklarla ilgili bu yasal düzenlemelerin büyük bir kısmının, çıraklarla ilgili olduğu görülmektedir (16).

Ülkemizde tarihsel olarak çıraklık kurumu düşünüldüğünde, "Fütüvvet" ve "Ahilik" teşkilatları akla gelmektedir. Ahilik çok yönlü bir yapıya sahip, esnaf ve sanatkarlıkta önemli bir sorun olan üretici-tüketici, çıkar ilişkilerinin, sürtüşmeye düşmeyecek şekilde ayarlanmasını yaparken, en önemli işlevi de, belli sürelerde yetiştirilen: Yamak, çırak, kalfa, usta hiyerarşisini kurmak ve bunlararası ilişkiyi, baba-oğul ilişkisi gibi sıkı bir biçimde geliştirmek suretiyle, sanatı sağlam bir temele oturtmaktır. Bu dönemde öğrenilmesi gereken kurallar, "fütüvvetname" denen tüzük niteliğindeki kitaplarda toplanmıştır (17). Ahilikte; orta çağda, gençleri yamak, çırak, kalfa, usta hiyerarşisi içinde

eğiterek, sanatı sağlam ahlaki ve mesleki temeller oturtmuştur(10).

18. yy'da Avrupa'da teknik gelişimler yaşanırken, makinaların insan gücünün yerini aldığı, aynı dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun, gerileme dönemi içine girdiği görülmektedir. Ekonomik olarak büyük bir güce sahip olmasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa'daki teknik gelişmelere ayak uyduramaması, çöküşünü hızlandıran önemli etkenlerden biri olmuştur. Aslında, sanayi devrimi öncesi Avrupa ile Osmanlı'nın, üretim biçimleri birbirine benzerlik göstermekte ve her ikiside feodal üretim biçimine sahiptiler (11).

Osmanlı'nın teknik gelişmeleri takip edememesi, onlarla (Avrupalı ile) rekabet edememesine neden olmuştur. Ayrıca Avrupalıya kapütilyasyonların da verilmesiyle, Osmanlı'nın ekonomik çöküntüsü hızlanmış ve küçük esnaf ve sanatkarlar atölyelerini yavaş yavaş kapatmışlardır. Bu olumsuz gelişmeler, çalışan çocukları da etkilemiş, atölyelerde, el tezgahlarında ve tarım alanlarında çocuk işçiler de yer almışlardır. Çıraklara götürülen hizmetler "loncalık" kurumu içinde bütünleştirilmiştir. Loncalar, esnaflar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, iş ve ticaret ahlakını korumak, usta, kalfa ve çırak yetiştirmek, yetişenlere işyeri açmak, üyelerine kredi vermek v.b. gibi amaçlarla kurulmuş kurumlardır. Loncalık 18.yy'dan Cumhuriyet Dönemi'ne kadar, çıraklık üzerinde önemli işlevlere sahip olmuşlardır (16).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki ekonomik çöküntüyü önlemek için bir takım yenileşme hareketlerine gidilmişti. Bu yenileşme, eğitim alanında da görülmektedir; o güne kadar, Medrese ve Enderun okulları ile gerçekleştirilen eğitimden,

batı örneğine yakın uygulamalara gidilmiştir. Bu dönemde, çalışan çocuklara ilişkin Çıracık Okullarının açıldığı görülmektedir. "Çıracık Okulları" ise ancak Tanzimat Döneminde girişilen eğitim reformunun bir parçası olarak, genç kadın ve erkeklerin yetiştirilmesi amacıyla, 1865 yılında açılabilmiştir (26). Cumhuriyet dönemi ile bu süreç, köklü bir değişiklik geçirmiştir. Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1926 yılında çıkan "Borçlar Kanununda" yer almış, 1930 yılında çıkarılan "Umumi Hıfzısıhha Kanununda" çıracıkların durumu yer almıştır. 1938 yılında çıkan 3457 sayılı Sanayi Müesseselerinde ve Maden Ocaklarında Kurslar Açılmasına ilişkin Kanunda, 1475 sayılı "İş Kanununda", 1973 yılında çıkan "Fazla Çalışma ve Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüklerinde", 1977 yılında ise 2089 sayılı "Çıracık Kalfa ve Ustalık Kanunu" çıkarılmış, 1982 Anayasasının 50,67 ve 80. Maddelerinde, 1983 yılında çıkan "2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda" maddeler halinde yer almıştır. 2089 sayılı kanun yeterli bulunmayarak 1986 yılında 3308 sayılı Çıracık ve Meslek Eğitimi Kanunu kabul edilerek uygulanmaya başlanmıştır (16).

2.2.Çıracıklığın Bugünü-Yarını

Çıracıklık, çocukların ve ergenlerin "ücretli emek" olarak çalıştıkları durumdur. Çıracıklık, tarihsel ve geleneksel özellikleri olan bir kavramdır. Belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri öğrenmek amacıyla yetişmiş kişilerin, denetim ve gözetiminde çalışan çocuğa "çıracık" adı verilir. Tarihsel süreç içinde, çıracıkların iş yerlerindeki pozisyonu, ilişkileri, üretim içinde üstlendikleri rol ve işlevleri önemli ölçüde değişimlere uğramıştır.

Buna karşın bizim gibi ũlkelerde ıraklık, çoğu işkolu için gerekli, nitelikli insan gũcũnũ yetiştirme de etkili yollardan biri olarak önemini hala korumaktadır (16).

Çıraklık konusu, ũlkemizde işlevini sũrdũrũrken, bazı toplumlarda, rneğin; Amerika Birleşik Devletinde bu kurum tamamiyle ortadan kalkmıştır. Bizim toplumumuzda ıraklık, geleneksel yaklaşımın ötesinde, bazı roller ũstlenmeye başlamıştır. Rodgers and Standing (1981) ve Morice (1981)'e göre çırakların gerçekten bir meslek edinmek için mi bir işte çalıştıkları, yoksa karşılığında yalnız ũcret aldığı için mi çalıştıkları belirsizdir. Bu durumda yapılması gereken, çocuğun ve ergenin resmi ya da gayri-resmi olarak, "ırak" adı altında çalıştığında gerçekten, "meslek" edinmek amacıyla yapılan çalışmayla, "işçi" olarak çalışma ya da "sözde ıraklık" mı olduğunun ayırđedilmesi gũleřmektedir (13). Dũnyanın çeşitli ũlkelerinde ocuk ve ergen çalıştırılması, "ũcretli emek" biçimi olarak yaygınlaşmaktadır.

ocuk ve ergenlerin ũcretli emek olarak çalıştırılması, aileye ekonomik katkı sağlar. Buna karşılık işverenlerde dũřũk ũcret verdikleri ve bazı işlerde (elektronik montaj vb.) daha yatkın olmaları dolayısıyla, ocuk ve ergen işçilerin tercih edilmeleri, biyo-psikososyal açıdan gũsũz olmaları, oy haklarının olmaması, kendi adlarına karar verme haklarına sahip olmamaları v.b. gibi durumlar, çıraklarda birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır (9).

Söz konusu çalışan ergenlerin istismarının önlenmesi için yapılan, salt hukuksal dũzenlemeler yeterli olmamaktadır. ũnkũ bu dũzenlemeler, kamu sektrũnde dikkate alınırken, özel sektörde geçerli olmamaktadır. ũlkemizde ve dũnyada, özel işyerlerinde, ergenlerin çırak olarak çok az ũcretle yaygın olarak

çalıştırıldıkları bilinmektedir. Bu durum hem ergenleri, hem de onların ailelerinin gittikçe yoksullaşmasına neden olmaktadır.

2.3.Çıraklık Eğitimi

Çıraklık Eğitimi; çırak, kalfa ve ustaların, çıraklık sistemiyle yaptıkları meslek eğitimidir. 1986 yılında kabul edilen, 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu", "Çıraklık" statüsünü ilk kez, bir mesleki eğitim modeli içinde ve bir bütün olarak ele almıştır. Bu kanun ile; mesleki ve teknik eğitim modeli içinde çıraklığı, bir bütün olarak almıştır. Mesleki ve teknik eğitimin, amacı çalıştırılan ergenlerin veya çırakların öncelikle zorunlu olan temel eğitimlerine devam ettirmek ve çalıştıkları branşlarda, mesleki eğitimlerini de, vererek, bu çocukların niteliklerini geliştirmektir(22).

3308 sayılı "Çıraklık ve Mesleki Eğitim yasası" 1986 yılında yürürlüğe girerken, esas alınan model, Almanya'da uygulanan çıraklık eğitim sisteminin bir bölümüdür. 3308 sayılı yasanın özündeki temel felsefe, 12-18 yaşları arasındaki gençlere;

- 1.Eğitim yolu ile nitelik kazandırmak,
- 2.Bu yaşlarda sosyal güvenlik sistemine dahil olmadan çalışanları, koruma altına alma.
- 3.Okulla ilişkisi çeşitli nedenlerle kesilmiş çocukların, yeniden okul ile ilişkilerini sürdürmelerini sağlanması,
- 4.İş Kanunu kapsamı dışında kalan çırakların, işverenle ile ilişkilerinde, düzenleyici bir rol oynamasıdır (22).

3308 sayılı yasada, üç farklı eğilimin gerçekleşmesi amaçlanmıştır.

3308 Sayılı Yasaya Göre ırakların Eğitiminin Amaçları:

1. 13 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış ve ilk okulu bitirmiş bireylerin, belirli merkezlerde teorik, işyerlerinde de pratik eğitimlerini alarak yetiştirilmeleri,

2.İşletmelerde Meslek Eğitim: 50'den fazla işçi çalıştıran işletmelerde, Mesleki ve Teknik Eğitim ğrencilerinin, haftada 3 gün işletmede "beceri eğitimi", iki gün de okulda "teorik eğitim" olarak yetişmeleri.

3.Meslek ve Uyum Kursları: İstihdam için gerekli yeteneklere sahip olmayan kişilere ve 50'den fazla kişi çalıştıran işyeri, çalıştırdığı elemanlarının verimini arttırmak ve yeni teknolojilere uyumunu sağlamak amacıyla, çalışma saatleri dışında, kurs açılarak, yetiştirilmeleri öngörülmüştür ve uygulanan yasal ereve ile, ıraklık eğitimi ve çırakların sosyal hak ve güvenceleri sağlanmıştır (25).

Çıraklık eğitiminde öğrenciler, haftada 10 saat teorik ders almaktadırlar. Çıraklık eğitimindeki tarihsel gelişmeler, yıllar itibarı ile Tablo 1 de görülmektedir (25).

Tablo 1: Türkiye'de Yıllara Göre Çıraklık Eğitimindeki Gelişmeler

Öğretim Yılı	Çıraklık Eğitimi Yapılan İl Sayısı	Çıraklık Eğt.Yapılan Meslek Sayısı	Çıraklık Eğitimi Merkezi Sayısı	Toplam Çırak Öğrenci Sayısı
1985-1986	39	40	60	13.186
1986-1987	39	50	135	83.600
1987-1988	53	50	171	128.948
1988-1989	53	58	204	151.000
1989-1990	59	58	220	170.232
1990-1991	64	60	228	180.056
1991-1992	66	65	251	194.317
1992-1993	70	74	265	196.200
1993-1994	76	74	280	201.775
1994-1995	79	86	295	203.846
1995-1996	79	86	304	232.108

2.4.Adana İlinde Çıraklık Eğitimi

1981 yılında, 2089 sayılı yasa çerçevesinde, Adana dahil olmak üzere 5 pilot ilde Ankara, İstanbul, İzmir ve Bursa'da çıraklık eğitim merkezi açıldı. 2089 sayılı yasanın yerini, 19.06.1986 yılında 3308 yasanın alması ile birlikte, çıraklık okullarına talep artmış ve Adana ilinde: 3 merkez ve 6 ilçelerde olmak üzere toplam 9 eğitim merkezi kurulmuştur. Adana'nın Pozantı ilçesinde, 10. eğitim merkezinin açılması için hazırlıklar yapılmaktadır.

Adana iline ait Çıraklık Eğitim Okullarının gelişimi, Tablo 2 de görülmektedir.

Tablo 2. Adana İli Çıraklık Okullarına ait özet bilgilerin dağılımı

Adana İli Merkez Çıraklık Eğitim Merkezleri	Kuruluş Yılı	1995-1996 Yılı Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı
Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezi	1981	Gündüz 1820 Gece 2000	18.000 Kalfa 14.000 Usta
Yüreğir Çıraklık Eğitim Merkezi	1989	Gündüz 1600	780 Kalfa
Adana Metal İşleri Eğitim Merkezi	1991	Gündüz 1906	789 Kalfa 278 Usta

Kaynak: Adana Milli Eğitim Müdürlüğü Halk Evleri Birimi Yetkililerinin verilerinden hazırlanmıştır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma 1995-1996 yılları arasında, Adana ilinde 1981 yılında kurulan ve Çıraklık Eğitimi veren Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezinde yapıldı. Eğitim Merkezinde eğitim 14-19 yaş grubundaki 1762 erkek Tesadüfi Örneklem yöntemi ile seçilen 557 erkek çırak (%31.6) ve Merkezde eğitim alan toplam 58 kız çırağın tamamı araştırma kapsamına alındı. Kız çırak sayısının sınırlı olması nedeniyle tüm kız çırakların alınmasının uygun olacağı düşünüldü.

Araştırmaya alınan 615 çırağa kişisel bilgi formu ve anketi ile Umutsuzluk Ölçeği yüzyüze görüşme tekniği kullanılarak uygulandı. Anket ve Umutsuzluk Ölçeği verilmeden önce çalışmanın yapılma gerekçeleri anlatılmış anket ve umutsuzluk ölçeğinin nasıl doldurulacağı teker teker açıklandı ve samimi,

kendi koşullarını yansıtan cevap vermeleri istendi. Anket öncesi ve sonrası çırakların araştırmaya yönelik soruları yanıtlandı.

Anket sorularına ve Umutsuzluk Ölçeğinden elde edilen veriler SSPX programı ile değerlendirildi ve gerekli olan yerlere Khi-kare testi uygulandı.

Kişisel Bilgi Anketinin İçeriği:

- 1.Çalışan öğrencilerin bireysel özellikleri ile ilgili sorular(yaş,cinsiyet,doğum,eğitim),
- 2.Çalışan ergenlerin sosyo-demografik ve ekonomik durumlarını öğrenme amacıyla (ana-babanın öğrenim durumu, geliri, kardeş sayısı, yaşadıkları mekanın özellikleri v.b) çeşitli sorular,
3. Çalışan ergenlerin aldığı ücret çalışma yaşamları ve koşullarıyla ilgili sorular: Aldığı ücret, çalıştığı süre, kaç yaşında çalışmaya başladığı, iş yeri ve çalışma koşulları v.b. gibi,
4. Çalışan ergenlerin mesleki öğrenimlerini işyerinde uygulama durumu, çıraklık okulları hakkında bilgi düzeyi v.b.,
- 5.Çalışan ergenlerin kişisel bilgi ve beklentileriyle ilgili sorular vardı.

Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliliği

1992 Yılında, Anadolu Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç.Dr.Gülten Seber ve arkadaşları tarafından Türkçeye tercüme edilerek, geçerlik, güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin iç tutarlığının ve test-tekrar test güvenirliliğinin kabul edilebilir yeterlilikte olduğunu göstermiştir. Ölçek çocuklarla yapılan çalışmalarda kullanılabilir olduğu kabul edilmiştir.

Umutsuzluk, ya da geleceğe olumsuz bakma, depresyonun genel özelliklerini belirlemektedir. Beck'in bilişsel modeline göre umutsuzluk depresyonun temelidir. Bu model benliğe ait olumsuz duyguların, depresif semptomların gelişmesinde ve ilerlemesindeki rolü üzerinde durur (Beck,1963) (25). Bu modele göre umutsuzluk sosyal davranışlarla birliktelik gösterir. Düşük benlik saygısı, sosyal çekilme ve intihar düşünceleri umutsuzluk ile yakın ilişkiindedir (26).

Depresyonda temel konunun umutsuzluk olduğu , eşlik eden kavramların değersizlik, çaresizlik, kararsızlık, eyleme geçmeme, işlerini sürdürememe ve suçluluk duyguları olduğu vurgulanmıştır (Melges,1969). İntihar girişiminde bulunan ergenlerde yapılan çalışmalarda araştırmacılar, sıklıkla kişisel değersizlik ve itilme duygularının temel etkenler olduğu konusunda fikir birliği içindedirler (Baumeister,1990) Kazdin,French, Unis, Esveldt, Dawson ve Sherick tarafından çocuklarda umutsuzluk,depresyon ve intihar düşünceleri ile girişimleri arasında ki ilişki incelenmiştir. 1983 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada umutsuzluğun depresyon ve düşük benlik saygısı ile ilişkisi olduğu saptanmıştır(26).

4. BULGULAR

4.1. Çıraqlarla İlgili Tanıtıcı Bulgular

Bu başlık altında Adana Merkez Çıraqlık Eğitim Merkezinde (A.M.Ç.E.M.)eğitim alan çalışan ergenlerin (çıraqların); doğum tarihi, çalışmaya başlama yaşları, yaşadıkları yer, öğrenim durumları, arkadaş grupları, en çok benzemek istedikleri kişi, en çok konuştukları konulara ilişkin olarak yöneltilen sorulara verdikleri yanıtların dağılımları verildi.

4.1.1.Araştırmaya Katılan Çırakların Cins ve Yaşlarına Göre Dağılımları:

Araştırmamıza katılan 615 çırağın yaş gruplarına göre dağılımına göre: Erkek çırakların %7.2'si (40), kızların %12.1'i (7) 14 ve daha küçük yaşta, erkeklerin %67.3'ü (375), kız çırakların ise; %74.1'i (43) 15-19 yaşları arasında, erkeklerin %25.5'i (142) , kızların %13.8'i (8) 20 yaş ve üstünde yer almaktadır.(Tablo I). Araştırmaya katılan kız ve erkek çırakların her ikisinde de en küçük yaş 14 , en büyük yaş 21 idi.

Tablo I: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Çırakların Yaş Grupları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%(*)	Sayı	%(*)	Sayı	%(*)
14 <	40	7.2	7	12.1	47	7.6
15-19	375	67.3	43	74.1	418	68.0
20 >	142	25.5	8	13.8	150	24.4
Toplam	557.....	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=4.95$

SD= 2

P=0.08

4.1.2. Çırakların En Uzun Yaşadıkları Yerlere Göre Dağılımları:

Çırakların en uzun yaşadıkları yerlerle ilgili dağılımlara göre, erkeklerin %77.2'si (430) kentte, %7.4'ü (41) ilçede, %15.4'ü (86) köyde oturdukları saptandı. Kız çırakların ise %96.6'sı (56) kentte otururken, %3.4'ünün (2) köyde oturdukları saptandı.

Kız çırakların %96.6'sı kentte otururken, erkeklerin %77.2'sinin kentte oturduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.002)(Tablo II).

Tablo II: A.Ç.E.M.'de Eğitim Alan Çırakların En Uzun Yaşadıkları Yerlere Göre Dağılımları:

En Uzun Yaşadıkları Yer	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kent	430	77.2	56	96.6	486	79.0
İlçe	41	7.4	0	0.0	41	6.7
Köy	86	15.4	2	3.4	88	14.3
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=12.04$ $SD=2$ $P=0.002$

4.1.3. Çırakların Son Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların son mezun oldukları okulların dağılımlarına göre, %74.4'ü (412) ilkokul, %26.0'sı (145) ortaokul mezunu, kız çırakların ise %87.9'u (51) ilkokul, %12.1'i (7) ortaokul mezunu oldukları ve istatistiksel yönden önemli bir fark olmadığı saptandı ($P=0.018$) (Tablo III).

Tablo III: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımlar:

En Son Mezun Oldukları Okullar	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	412	74.0	51	87.9	463	75.3
Ortaokul	145	26.0	7	12.1	152	24.7
Toplam	557	99.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=5.5$ $SD= 1$ $P=0.018$

4.1.4. Çırakların Son Mezun oldukları Okullardaki Başarı Durumlarının Dağılımları:

A:M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların son mezun oldukları okulların dağılımlarına göre, %70.1'i (391) başarılı, %29.9'u (166) başarısız, kız çırakların ise %87.9'u (51) başarılı, %12.1'inin (7) başarısız olduğu saptandı.

Araştırmamızda erkek ve kız çıraklar arasında okul başarıları yönünden kız çıraklar , erekek çıraklardan daha başarılı oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo IV).

Tablo IV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Mezun Oldukları Okullardaki Başarı Durumlarının Dağılımı

Son Mezun Oldukları Okullardaki Başarı Durumu	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başarılı	391	70.2	51	87.9	442	71.9
Başarısız	166	29.8	7	12.1	173	28.1
Toplam	557	99.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=8.17$

SD=1

$P<0.05$

4.1.5.Çırakların Son Ayrıldıkları Okullara Devam Etmeme Nedenleri:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların son ayrıldıkları okullara devam etmeme nedenlerinin dağılımlarına göre, %50.0'si (278) ekonomik yetersizlik, %50.0'si (279) meslek edinmek istedikleri ve okulda kendilerini yeterince başarılı bulmadıklarını belirtirken, kız çırakların %56.9'u (33) ekonomik yetersizlik, %43.1'i (25) meslek edinmek istedikleri ve okulda başarılı olmadıkları saptandı.

Erkek çırakların %50.0'si ekonomik yetersizlik nedeni ile çalışma hayatına başlarken, kız çırakların %56.9'u ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başladığı ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı ($P>0.05$) (Tablo V).

Tablo V: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Alan Çırakların, Son Ayrıldıkları Okullara Devam Etmeme Nedenlerinin Dağılımları:

Çırakların Okulu Bırakma Nedeni	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ekonomik Yetersizlik	278	49.9	33	56.9	307	50.0
Meslek Edinme İsteği ve Okulda Başarız Olma	279	50.1	25	43.1	308	50.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2 = 1.03$$

$$SD = 1$$

$$P > 0.05$$

4.1.6.Çırakların Çalışmaya Başlama Nedenlerine Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların çalışmaya başlama nedenlerinin dağılımlarına göre, erkek çırakların %46.3'ü (258) meslek edinme, %36.3'ü (202) ekonomik yetersizlik, %5.2'si (29) Okulda başarısız, %12.2'si (68) hayatına yön verme, kız çırakların %56.9'u (33) meslek edinme, %10.3'ü (6) ekonomik yetersizlik, %12.1'i (7) okulda başarısız ve %20.7'sinin (12) hayatına yön vermek için çalışmaya başladıkları saptandı.

Erkek çırakların %36.3 ü ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başlarken, kız çırakların %10.3 ü ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başladığı saptandı ve aradaki fark, önemli bulundu ($P=0.0002$) (Tablo VI)..

Tablo VI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çalışmaya Başlama Nedenlerinin Dağılımları:

Ç. Çalışmaya Başlama Nedenleri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Meslek edinme	258	46.3	33	56.9	291	47.3
Ekonomik Yetersizlik	202	36.3	6	10.3	208	33.8
Okulda Başarısızlık	29	5.2	7	12.1	36	5.9
Hayatına Yön Verme İst	68	12.2	12	20.7	80	13.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2 = 18.8$$

$$SD=3$$

$$P=0.0002$$

4.1.7.Çırakların Boş Zamanlarını değerlendirmelerine Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların boş zamanlarını değerlendirme dağılımlarına göre, %5.6'sı (31) gezi, kitap okuma, resim,TV seyretme,spor ve namaz etkinliklerini, %9.5'i (53) gezi,kitap okuma, spor, namaz, TV izleme , %10.4'ü (58) gezdiği, spor yaptığı,kitap okuduğu, TV izlediği, %22.6'sı (126) gezi, spor ve TV izlediklerini, %29.5'ı (164) spor yapmakta ve gezmekte, %22.4'ü (125) yalnız gezmektedir. Kız çırakların ise, %34.5'i (20) gezi, kitap okuma, resim,TV seyretme, spor ve namaz etkinliklerini, %12.1'i (7) gezi,kitap okuma, spor, namaz, TV izleme , %3.4'ü (2) gezdiği, spor yaptığı,kitap okuduğu, TV izlediği, %27'6'sı (16) spor yapmakta ve gezmekte, %22.4'ünün (13) yalnız gezdikleri saptandı.

Erkek çırakların %5.6'sı gezi, kitap okuma, TV izleme, spor ve namaz kılarken, kız çırakların %34.5'inin anılan etkinliklerde buldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.0001$) (Tablo VII).

Tablo VII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Boş Zamanlarını Değerlendirmelerinin Dağılımı:

Çırakların Boş Zaman Etkinlikleri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1.Gezi, Kitap Okuma, Resim,TV Spor,Namaz	31	5.6	20	34.5	51	8.4
2.Gezme, Kitap Okuma, Spor, Namaz,TV	53	9.5	7	12.1	60	9.8
3.Gezme,Spor,Kitap Okuma,TV.	58	10.4	2	3.4	60	9.8
4.Gezme,Spor,TV	126	22.6	0	0.0	126	20.4
5.Spor, Gezi	164	29.5	16	27.6	180	29.2
6.Gezi	125	22.4	3	22.4	138	22.4
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2= 69.1$ $SD=5$ $P<0.0001$

4.1.8. Çırakların En Az Haftada Bir Kez Yaptıkları Sportif etkinliklerin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların en az haftada bir kez yaptıkları sportif etkinliklere ait bulgulara göre; %53.3'ü (297) futbol, %19.6'sı (109) koşu ve yürüyüş, %9.2'si (51) karete ve judo, %5.9'u (33) yüzme ve basketbol, %2.1'i (12) boks ve vücut geliştirme gibi spor etkinliklerini yaparken, %9.9'u (55) hiçbir spor etkinliğiyle ilgilenmemektedir Kız çırakların ise, %3.4'ü (2) futbol, %67.2'si (39) koşu ve yürüyüş, %5.2'si (3) karete ve judo, %6.9'u (4) yüzme ve basketbol,%17.2'si (10) hiçbir spor etkinliğine katılmadıkları saptandı .

Araştırmamızda erkek çırakların %53.3'ü futbol, %19.6'sı koşu-yürüyüş, %9.2'si karete-judo,%5.9'u yüzme-basketbol sporlarıyla ilgilenirken, kız çırakların %3.4'ü futbol, %67.2'si koşu-yürüyüş,%5.2'si karete, %6.9'u yüzme-

basketbol sporlarıyla ilgilenmekte oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı. ($P<0.05$) (Tablo VIII).

Tablo VIII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftada En Az Bir Kez Yaptıkları Sportif Etkinliklerinin Dağılımları

Ç.Hafatada Bir Kez Yap.Spor Etkinlikleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Futbol	297	53.3	2	3.4	299	48.6	$P<0.05$
Koşu-Yürüyüş	109	19.6	39	67.2	148	24.1	$P<0.05$
Karate-Judo	51	9.2	3	5.2	54	8.8	$P<0.05$
Yüzme Basketbol	33	5.9	4	6.9	37	6.0	$P<0.05$
Boks-Vücut Geliştirme	12	2.1	0	0.0	12	1.9	
Hiçbiri	55	9.9	10	17.2	65	10.6	$P>0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.9.Çırakların İzledikleri Filmlerin Konularına Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların en fazla izledikleri film konularına ait dağılımlara göre, %3.8'i (21) çizgi film, %55.1'i (307) macera-savaş , %20.3'ü (113) komedi, %6.1'i (34) sosyal sorunları içeren filmleri, %13.8'i (77) romantik filmleri izlemektedir. %0.9'u (5) ise hiç film izlemediğini belirtti Kız çırakların ise, %10.3'ü (6) çizgi film, %25.9'u(15) macera-savaş , %31.0'i (18) komedi, %3.4'ü (2) sosyal sorunları içeren filmleri, %27.6'sı (16) romantik filmleri izlemektedir. %1.7'sinin (1) ise hiç film izlemedikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %3.8'i çizgi film, %6.1'i sosyal konuları içeren filmleri, %0.9'u ise film izlemediğini belirtirken, kız çırakların %10.3'ü'çizgi film izlemekte, %5.9'u sosyal konuları içeren filmleri izlemekte,%1.7'si ise film izlemediği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo IX)

Tablo IX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İzledikleri Filmlerin Konularına Göre Dağılımları

Ç .İzledikleri Film Çeşitleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Çizgi Film	21	3.8	6	10.3	27	4.4	P<0.05
Savaş-Macera Filmi	307	55.1	15	25.9	322	52.4	P>0.05
Komedi	113	20.3	18	31.0	131	21.2	P>0.05
Sosyal İçerikli	34	6.1	2	3.5	36	5.9	P<0.05
Romantik Film	77	13.8	16	27.6	93	15.1	P>0.05
Hiçbiri	5	0.9	1	1.7	6	1.0	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.10.Çırakların Kendilerine Örnek Olarak Aldıkları Kişilere Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların örnek aldıkları kişilere ait dağılımlara göre, %48.5'i (270) işveren ya da ustalarını kendilerine örnek almaktadırlar. Bunu %26.2 (146)ile baba, %9.5 (53) ile öğretmen, %9.3 (52) ile anne, %3.1 (17) ile çeşitli kahramanlar (film, spor v.s. kahramanları) %2.4 (13) ile ağabey-abla izlemektedir. %1.1'i (6) ise kendileri olmak istediklerini ve hiçkimseyi örnek olarak almadıklarını, kız çıraklara göre ise, %12.1'i (7) işveren ya da ustalarını kendilerine örnek almaktadırlar. Bunu %19.0 (11) ile baba, %39.7 (23) ile öğretmen, %13.8 (8) ile anne, %8.6 (5) ile çeşitli kahramanlar (film, spor v.s. kahramanları) %3.4 (2) ile ağabey-abla izlemektedir. %3.4'ü (2) ise kendileri olmak istedikleri ve hiçkimseyi model olarak benimsemedikleri saptandı.

Araştırmada erkek çırakların %48.5'i kendilerine örnek olarak işvereni (usta), %9.3'ü anneyi, %3.1'i çeşitli kahramanları, %2.3'ü ağabey/ablayı, %1.1'i hiçbirini örnek olarak benimsemedikleri, kız çırakların ise, %12.1'i işvereni (usta), %13.8'i anneyi, %8.6'sı çeşitli kahramanları, %3.4'ü hiçbirini örnek olarak almadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo X).

örnek olarak almadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo X).

Tablo X: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Örnek Olarak Aldıkları Kişilerin Dağılımları

Ç. Kendilerine Örnek Aldıkları Kişiler	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İşveren(Usta)	270	48.5	7	12.1	277	45.0	$P<0.05$
Baba	146	26.2	11	19.0	157	25.5	$P>0.05$
Öğretmen	53	9.5	23	39.7	76	12.4	$P>0.05$
Anne	52	9.3	8	13.8	60	9.8	$P<0.05$
Çeşitli Kahramanlar	17	3.1	5	8.6	22	3.6	$P<0.05$
Ağabey/Abla	13	2.3	2	3.4	15	2.4	$P<0.05$
Hiçbiri	6	1.1	2	3.4	8	1.3	$P<0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.11.Çırakların Kendilerine Örnek Olarak Aldıkları Kişilerin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların örnek olarak benimsedikleri kişilerin, benimsenme nedenlerine ait dağılımlara göre, %54.9'u (306) benimsedikleri kişinin iyi ve yardımsever, %25.1'i (140) sevecen , %10.8'i (60) zengin ve güçlü, %7.7'si (43) zeki, dürüst , %1.5'i (8) ise yanıt vermemiştir. Kız çırakların ise, %6.9'u (4) benimsedikleri kişinin iyi ve yardımsever, %29.3'ü (17) sevecen , %37.9'u (22) zengin ve güçlü, %25.9'u (15) zeki, dürüst kişileri kendilerine örnek olarak aldıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı saptandı ($P<0.0001$) (Tablo IX).

Araştırmamızda erkek çırakların %54.9'u iyi-yardımsever kişileri, %10.8'i zengin ve güçlü kişileri, %7.7'si zeki ve dürüst kişileri örnek alırken, kız çırakların %6.9'u iyi-yardımsever kişileri, %37.9'u zengin, güçlü kişileri,

%25.9'u zeki,dürüst kişileri örnek olarak benimsedikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (XI).

Tablo XI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Kendilerine Örnek Olarak Seçtikleri Kişilerin Özelliklerinin Dağılımları

Ç.Örnek Seçtikleri Kişilerin Özelliği	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İyi-Yardıms sever	306	54.9	4	6.9	310	50.4	P<0.05
Sevgi Dolu	140	25.1	17	29.3	157	25.6	P>0.05
Zengin ve Güçlü	60	10.8	22	37.9	82	13.3	P<0.05
Zeki,Dürüst	43	7.7	15	25.9	58	9.4	P<0.05
Hiçbiri	8	1.5	0	0.0	8	1.3	
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.12. Çırakları En Çok Sevdikleri ve Lider Olarak Benimsedikleri Arkadaşlarının Özellikleri:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim alan erkek çırakların en çok sevdikleri ve lider olarak benimsedikleri arkadaşlarının özellikleriyle ilgili dağılımlara göre, %53.3'ü (297) arkadaşlarını yardıms sever olması nedeniyle sevdiklerini belirtmişlerdir. Bunu, %31.6 (176) ile akıl, %14.0 (78) ile güçlü olma ve kavga etme yeteneği, %1.1 (6) ile işini iyi yapma becerisi izlemektedir Kız çıraklarda ise, %39.6'sı (23) yardıms severlik, %25.9'u (15) zeki olma ,%5.2'si (3) güçlü olma ve kavga etme yeteneği, %29.3 (17) işini iyi yapma özelliği sevilen kişi olma için önemli özellik olarak görüldüğü saptandı.

Araştırmada erkek çırakların %31.6'sı zeki, %1.1'i arkadaş seçerken işini iyi yapma becerisine önem verirken, kız çırakların %25.9'u zeki, %29.3'ünün işini iyi yapma becerisine önem verdikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı(P<0.005) (Tablo XII).

Tablo XII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Arkadaş Gruplarındaki Liderlerinin Seçilme Nedenlerinin Dağılımı

Ç.Arkadaş Grubundaki Liderlerinin Seçilme Nedeni	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yardımsever	297	53.3	23	39.6	320	52.0	P>0.05
Zeki	176	31.6	15	25.9	191	31.1	P>0.05
Güçlü, iyi kavga eder.	78	14.0	3	5.2	81	13.2	P>0.05
İşini İyi Yapar	6	1.1	17	29.3	23	3.7	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.13.Çırakların İşyeri Çevrelerindeki Kavga Etme Nedenlerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim alan erkek çırakların işyeri çevresindeki kişilerin kavga nedenlerine ait dağılımlara göre, %74.0'ü (412) haksızlık edildiği gerekçesiyle, %21.7'si (121) kendini kabul ettirmek,%4.3'ü (24) kendi çevrelerinde kavga yapılmadığını belirtmektedir .Kız çıraklara göre, %17.2'si (10) haksızlığa uğradıkları, %79.3'ü (46) kendini kabul ettirmek, %3.5'inin (2) çevresinde kavga yapılmadığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %21.7'si çevrelerindeki insanların kavga etme nedenlerinin kendilerini kabul ettirme isteği olduğunu düşünürken, kız çırakların %79.3'ü aynı düşünceyi savunmakta olduğu ve aradaki fark önemli olduğu saptandı (P <0.00001) (Tablo XIII).

Tablo XIII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş ve Çevresindeki Kişilerin Kavga Etme Nedenlerinin Dağılımları:

Ç. İş ve İş Çevresindeki Kişilerin Kavga Nedenleri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haksızlığa Uğradıkları	412	74.0	10	17.2	422	68.6
Kendini Kabul Ettirmek	121	21.7	46	79.3	167	21.2
Kavga Yapılmaz	24	4.3	2	3.5	26	4.2
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=88.8$$

$$SD=2$$

$$P<0.0001$$

4.1.14.Çırakların Sorunlu Olan Arkadaşlarına Karşı Geliştirdikleri Davranış Biçimlerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların sorunlu arkadaşlarına karşı geliştirdikleri davranış biçimleriyle ilgili dağılımlara göre, %83.7'si (466) arkadaşlarına yardım ettiklerini, %9.9'u (55) büyüklerden yardımcı olmalarını istediklerini, %6.4'ü (36) arkadaşlarına yardım etmediklerini, ilgilenmediklerini, kız çırakların ise, %81.0'i (47) arkadaşlarının sorunlarıyla kendilerinin ilgilendikleri, %13.8'i (8) büyüklerden yardım aldıkları, %5.2'sinin (3) ilgilenmedikleri ,yardımcı olmadıkları saptandı. Davranış biçimleri açısından cinsler arasında istatiki bir fark bulunmadı.(P=0.6) (Tablo XIV).

Tablo XIV: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Sorunlu Arkadaşlarına Nasıl Davrandıklarına Ait Dağılımları

Ç.Sorunlu arkadaşlarına Davranış Biçimleri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yardım Ederiz	466	83.7	47	81.0	513	83.4
Büyükler Yardım Eder	55	9.9	8	13.8	63	10.3
Kimse Yardım Etmez	36	6.4	3	5.2	39	6.3
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=0.97$$

$$SD=2$$

$$P=0.6$$

4.1.15.Çırakların Sorunlarını Çözmek İçin Başvurdukları Kişilere Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören çırakların sorunlarını çözmek için başvurdukları kişilere ait dağılımlara göre, **erkek** çırakların %51.9'u (289) anne-babalarından, %28.2'si (157) arkadaşlarından, %14.2'si (79) kendi sorunlarını kendilerinin çözdüğünü, %5.7'si (32) ustalarından yardım almaktadırlar. Kız çıraklara göre ise,%29.3'ü (17) anne-babaları, %37.9'u (22) arkadaşları, %3.4'ü (2) kendi sorunlarını kendilerinin çözdüğü ve %29.3'ünün (17) ustalarından yardım aldıkları saptandı.

Araştırmamızda **erkek** çırakların %51.9'u anne-babalarından, %5.7'i ustalarından yardım aldıkları, **kız** çırakların %29.3'ü anne-babalarından ve %29.3'ü ustalarından yardım aldıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo XV).

Tablo XV: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Sorunlarını Çözmek İçin Başvurdukları Kişilerin Dağılımı

Ç.Sorunlarını Çözmek İçin Başvurdukları Kişiler	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Anne-Baba	289	51.9	17	29.3	306	49.8	P<0.05
Arkadaşlar	157	28.2	22	37.9	179	29.1	P>0.05
Hiç Kimseden	79	14.2	2	3.5	81	13.2	P>0.05
Usta	32	5.7	17	29.3	49	7.9	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

$X^2=48.3$

SD=3

P<0.0001

4.1.16.Çırakların Arkadaşlarıyla Birlikte yaptıkları Etkinliklerin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören **erkek** çırakların arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları etkinliklere ait dağılımlara göre, %62.5'i (348) sorunlarını

konuştukları, %29.6'sı (165) arkadaşlarıyla birlikte gezdikleri, çeşitli oyun etkinliklerine katıldıkları, %6.8'i (38) çalıştıkları, %1.1'i (6) sinema, tiyatro v.s.ye gittikleri saptandı. Kız çırakların ise, %53.4'ü (31) sorunlarını konuştukları, %13.8'i (8) arkadaşlarıyla birlikte gezdikleri, çeşitli oyun etkinliklerine katıldıkları, %19.0'u (11) çalıştıkları, %13.8'inin (8) sinema, tiyatro v.s.ye gittikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %29.6'sı arkadaşlarıyla gezip, oynarken, kız çırakların %13.8'inin arkadaşlarıyla gezip oynadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.00001$) (Tablo XVI).

Tablo XVI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Arkadaşlarıyla Gerçekleştirdikleri Etkinliklerin Dağılımları

Ç.Arkadaşlarıyla Yaptıkları Etkinlikler	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sorunlarımızı Konuş.	348	62.5	31	53.4	379	61.6
Gezeriz, Oyun Oynar	165	29.6	8	13.8	173	28.1
Çalışırız	38	6.8	11	19.0	49	8.0
Sinema, Tiyatro Gideri	6	1.1	8	13.8	14	2.3
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=52.4$

SD=3

$P < 0.00001$

4.1.17.Çırakların Arkadaşlarıyla Konuştukları Konuların Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların arkadaşlarıyla konuştukları konuların dağılımına göre, %27.7'si (154) günlük sorunlar, %23.2'si (129) gelecek ile ilgili planları, %19.0'u (106) kız/erkek arkadaşları, %12.2'si (68) ustaların davranışları, %11.1'i (62) ülke ve dünya sorunları, %6.8'i (38) aileler hakkında olduğu, kız çırakların ise, %22.4'ü (13) günlük sorunlar, %17.2'si (10) gelecek ile ilgili planları, %12.1'i (7) kız/erkek arkadaşları, %27.6'sı (16)

ustaların davranışları, %13.8'i (8) ülke ve dünya sorunları, %13.8'i (8) aileler hakkında konuştukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %12.2'si arkadaşları arasında ustaların davranışlarını, %6.8 aileleri hakkında konuşurken, kız çırakların %27.6'sı ustaların davranışları, %13.8'i ailelerinin hakkında konuştukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XVII).

Tablo XVII: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Arkadaşlarıyla Konuştukları Konuların Dağılımları

Ç.Arkadaşlarıyla Konuştukları Konular	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Günlük Sorunlar Hk.	154	27.7	13	22.4	167	27.1	$P>0.05$
Gelecekle İlgili	129	23.2	10	17.2	139	22.6	$P>0.05$
K/E Arkadaşlar Hk.	106	19.0	7	12.1	113	18.4	$P>0.05$
Ustaların Davranışları Hk.	68	12.2	16	27.6	84	13.7	$P<0.05$
Ülke/Dünya Sorun.Hk	62	11.1	4	6.9	66	10.7	$P>0.05$
Aileler Hakkında	38	6.8	8	13.8	46	7.5	$P<0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.18.Çırakların Cinsel Yaşam İle İlgili İlk Bilgileri Kimlerden ve Nerelerden Öğrendiklerine Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların cinsel yaşam hakkında ilk bilgileri edindikleri materyal ve kişilerin dağılımlarına göre; %59.6'sı (332) arkadaştan, kitap ve dergiden, %21.4'ü (119) televizyon ve gazeteden, %12.7'si (71) ailesinden, %3.8'i (21) ustasından, %2.5'i (14) ise sağlık görevlisinden (hemşire, doktor, sağlık memuru) bilgi edinirken, kız çırakların %19.0'u (11) arkadaştan, kitap ve dergiden, %17.2'si (10) televizyon ve gazeteden, %46.6'sı (27) ailesinden, %8.6'sı (5) ustasından, %8.6'sı (5) ise

sağlık görevlisinden (hemşire, doktor, sağlık memuru) bilgi edindikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %59.6'sı cinsellikle ilgili ilk bilgileri arkadaşlarından, %12.7'si ailelerinden, %3.8'i ustasından, %2.5'i sağlık elemanından edinirken, kız çırakların %19.0'ının arkadaşlarından, %46.6'sı ailesinden, %8.6'sı ustasından, %8.6'sı sağlık elemanından cinsel yaşamla ilgili ilk bilgileri edindikleri ve aradaki fark önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo XVIII).

Tablo XVIII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Cinsel Yaşam İle İlgili İlk Bilgileri Edindikleri Kurum veya Kişilerin Dağılımı

Ç.Cinsel Yaşam İle İlgili Bilgi Edindikleri Kişi ve Kaynaklar	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Arkadaş	332	59.6	11	19.0	343	55.8	P<0.05
Yazılı/Görsel Basın	119	21.4	10	17.2	129	21.0	P>0.05
Aile	71	12.7	27	46.6	98	15.9	P<0.05
Usta	21	3.8	5	8.6	26	4.2	P<0.05
Sağlık Görevlisi	14	2.5	5	8.6	19	3.1	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.1.19.Çırakların hastalandıklarında Başvurdukları Kurumların dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim gören erkek çırakların hastalanınca tedavi olmak üzere ilk başvurdukları kurumlara ait dağılımlara göre; %38.6'sı (215) hastaneye, %22.4'ü (125) sağlık ocağına, %32.5'i (181) evde, %5.4'ü (30) dispansere, %1.1'i (6) eczaneye tedavi olmak üzere başvurduklarını belirtirken, kız çırakların %36.2'si (21) hastaneye, %19.0'u (11) sağlık ocağına başvurduğu, %8.6'sının (5) evde tedavi olduğunu, %5.2'sinin (3) dispansere, %31.0'ünün (18) eczaneye tedavi olmak üzere başvurdukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %1.1'i hastalandığında hemen eczaneye başvururken, kız çırakların %31.0'inin eczaneye gittiği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.0001) (Tablo XIX).

Tablo XIX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tedavi Olmak Üzere İlk Başvurdukları Kurumların Dağılımları:

Ç.Başvurdukları Tedavi Kurumları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hastane	215	38.6	21	36.2	236	38.4
Sağlık Ocağı	125	22.4	11	19.0	136	22.1
Evde	181	32.5	5	8.6	186	30.2
Dispanser	30	5.4	3	5.2	33	5.4
Eczane	6	1.1	18	31.0	24	3.9
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=131$

SD=4

P<0.0001

4.2.Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezinde Öğrenim Gören Çırakların Aileleri ,Sosyal Çevre Faktörleri İle İlgili Tanıtıcı Bulgular

Bu başlık altında çırakların ebeveynleri, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk oldukları, ebeveynlerin öğrenim durumu, babalarının meslekleri, annelerinin meslekleri, ekonomik gereksinimlerin karşılayanların özellikleri,özel odalarının olma durumu, evlerinin mülk/kira olması, anlaştıkları aile üyeleri,aile içi kararlara katılımlarıyla ilgili sorulara alınan yanıtların dağılımları ve/veya tabloları sunulmaktadır.

4.2.1.Çırakların Ebeveynleri İle İlgili Bulguların Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim alan erkek çırakların ebeveynleri ile ilgili bulgulara göre, %89.6'sının (499) anne babaları hayatta ve beraberler,

%3.4'ünün (19) anne babası ayrı, %5.4'ünün (30) annesi hayatta babası ölü, %1.4'ünün (8) babası hayatta, %0.2.0'si (1) ise her ikisinide kaybettiklerini belirtmişlerdir Kız çırakların ise, %82.8'inin (48) anne babaları hayatta ve beraberler, %5.2'sinin (3) anne babası ayrı, %10.3'ünün (6) annesi hayatta babası ölü, %1.7'sinin (1) babasının hayatta olduğu saptandı.

4.2.2.Çırakların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim gören erkek çırakların, %0.7'sinin (4) kardeşi yok, %23.2'sinin 1-2 kardeşi, %35.9'unun (200) 3-4 kardeşi, %40.2'sinin (224) ise 5 ve üstü sayıda kardeş sahibi olduğu, kız çırakların %10.4'ünün (6) kardeşinin olmadığı, %37.9'unun (22) 1-2 kardeşi, %36.2'sinin (21) 3-4 kardeşi, %15.5'inin (9) 5 ve üstü sayıda kardeşleri olduğu saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %40.2'si 5 ve üstü sayıda kardeşe sahipken, kız çırakların %15.5'i 5 ve üstü kardeşi vardı, aradaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.0001$)(Tablo XX).

Tablo XX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Kardeş Sayılarının Dağılımları:

Kardeş Sayısı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kardeşi Yok	4	0.7	6	10.4	10	1.6
1-2 Kardeş	129	23.2	22	37.9	151	24.6
3-4 Kardeş	200	35.9	21	36.2	221	35.9
5 ve üstü	224	40.2	9	15.5	233	37.9
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=47.30$$

$$SD=3$$

$$P<0.0001$$

4.2.3.Çırakların Doğum Sıralarıyla İlgili Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de öğrenim gören erkek çırakların doğum sıralarıyla ilgili verilere göre %25.5'i (142) ailenin ilk çocuğu, %19.7'si (110) ailenin son çocuğu, %54.8'i (305) ailenin ortanca çocuğu, kız çırakların ise, %13.8'i (8) ailenin ilk çocuğu, %25.9'u (15) ailenin son çocuğu, %60.3'ü (35) ailenin ortanca çocuğu oldukları ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı.

4.2.4.Çırakların Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların ebeveynlerinin öğrenim durumlarına ait bulgulara göre, babalarının %18.5'i (103), annelerinin ise %49.7'si (277) okur-yazar değil, babaların %56.8'i (316) , annelerin ise %33.2'si (185) ilkokul mezunu, babaların %21.0'i (117), annelerin %14.6'sı (81) ortaokul, babaların %3.2'si (18), annelerin %2.3'ü (13) lise mezunu, babaların %0.5'i (3), annelerin %0.2'si (1) üniversite mezunudur, Kız çırakların ebeveynlerinin öğrenim durumlarına ait bulgulara göre, babalarının %19.0'ı (11), annelerinin ise %19.0'u (11) okur-yazar değil, babaların %63.8'i (37) , annelerin ise %51.7'si (30) ilkokul mezunu, babaların %12.0'si (7), annelerin %5.2'si (3) ortaokul mezunu oldukları ve arada istatistiki yönden önemli bir fark bulunmadı.

4.2.5.Çırakların Babalarının Meslekleri İle İlgili Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim gören erkek çırakların babalarının meslek durumlarına ait bulgulara göre, %19.9'u (111) emekli, %19.0'u (106) serbest meslek (kuaför, bakkal v.s.), %13.5'i (75) şöför, %12.0'si (67) işçi, %10.8'i (60) memur, %10.6'sı (59) seyyar satıcı, %6.6'sı (37) çiftçi, %3.1'i (17) işsiz, %2.5'i (14) kapıcı, %2.0'si (11) tamirci olarak çalışmaktadır

Araştırmamızda kız çırakların babalarının meslek durumlarına ait bulgulara göre, %19.0'u (11) emekli, %24.1'i (14) serbest meslek (kuaför, bakkal v.s.), %6.9'u (4) şöför, %5.2'si (3) işçi, %5.2'si (3) memur, %3.4'ü (2)

seyyar satıcı, %27.6'sı (16) çiftçi, %8.6'sı (5) işsizdir. Arada önemli bir fark bulunamamıştır.

4.2.6.Çırakların Annelerinin Meslekleriyle İlgili Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim alan erkek çırakların annelerinin meslek dağılımlarına ait bulgulara göre, annelerin %89.4'ü (498) ev hanımı, %10.6'sı (59) ise çeşitli yerlerde (temizlikçi, terzi,kuaför v.s.) çalışmakta, kız çırakların ise, annelerinin %82.8'i (48) ev hanımı ve %17.2'sinin (10) çeşitli yerlerde (temizlikçi, terzi, kuaför v.s.) çalıştığı saptandı. Arada önemli bir fark bulunamamıştır.

4.2.7.Çırakların Ailelerinin Ekonomik Gereksinimlerini Karşılamanı Kişilere Ait Dağılımlar:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların ailelerinin ekonomik gereksinimlerini karşılayanlara ait dağılımlara göre, %80.0 (445) baba, %8.9 (50) anne ve baba birlikte, %6.3 (35) anne, %4.3 (24) ağabey, %0.5 (3) akrabalar tarafından ekonomik gereksinimlerini karşılanmaktadır .Kız çırakların, %70.7 (41) baba, %8.6'sı (59) anne-baba, %8.6 (5) anne, %6.9 (49) ağabey, %5.2 (3) akrabalar tarafından ailelerinin ekonomik gereksinimlerinin karşılandığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %80.0'inin ailesinin tüm ekonomik gereksinimleri baba tarafından karşılanırken, kız çırakların yalnız %70.7'sinin ailelerinin ekonomik gereksinimleri baba tarafından karşılandığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.009) (Tablo XXI).

Tablo XXI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Ailelerinin Ekonomik Gereksinimlerini Karşılایanların Dağılımı

Ç.Ailelerinin Ekonomik Gereksinimini Karşılایan Kişiler	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Baba	445	80.0	41	70.7	486	79.0
Anne/Baba	50	8.9	5	8.6	55	8.9
Anne	35	6.3	5	8.6	40	6.5
Ağabey	24	4.3	4	6.9	28	4.6
Akrabalar	3	0.5	3	5.2	6	1.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=13.35$

SD=4

P=0.009

4.2.8.Çırakların Evlerinde Kendilerine Ait Özel Odalarının Olup Olmadığının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların evde kendilerine ait özel odalarının olup olmadığına ait dağılımlara göre, %12.9'unun (72) kendine ait odası olduğu, %87.1'inin (485) ise kendine ait odasının olmadığı, kız çırakların, %39.7'sinin (23) kendine ait odası olduğu, %60.3'ünün (35) kendine ait odasının olmadığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %12.9'unun kendine ait odası varken, kız çırakların %39.7'sinin kendine ait odası olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.00001) (Tablo XXII).

Tablo XXII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Evde Özel Odaları Olup Olmama Durumlarının Dağılımı

Çırakların Evlerinde Kendilerine Ait Özel Oda Olup Olmadığı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Özel Odası Var	72	12.9	23	39.7	95	15.4
Özel Odası Yok	485	87.1	35	60.3	520	84.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=29.73$$

$$SD=2$$

$$P<0.0001$$

4.2.9.Çırakların Oturdukları Evlerinin Kira Olup Olmadığına Ait dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların, oturdukları evin kira olup olmadığıyla ilgili dağılımlara göre, %76.7'sinin (427) kendi evi, %22.4'ü (125) kirada, %0.9'u (5) ise akrabalarının evinde ücretsiz olarak oturmaktadırlar, kız çırakların %81.0 'inin (47) kendi evi, %6.9'unun (49) kira, %12.1'inin (7) akrabalarının evinde oturdukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %22.4'ü kirada otururken, kız çırakların %6.9'unun kirada oturdukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo XXIII).

Tablo XXIII: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Ev Sahibi Olup Olmadıklarına Ait Dağılımları:

Ç.EvSahibi Olup Olmadıkları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Mülk	427	76.7	47	81.0	474	77.0
Kira	125	22.4	4	6.9	129	21.0
Akrabaların	5	0.9	7	12.1	12	2.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=39.78$$

$$SD=2$$

$$P<0.00001$$

A.M.Ç.E.M.'inde öğrenim gören erkek çırakların, aile içinde en fazla anlaştıkları kişilere ait dağılımlara göre, %71.6'sı (399) aile üyelerinin hepsiyle, %15.1'i (84) anne, %7.7'si (43) abla/ağabey, %2.3'ü (13) baba ile anlaştıklarını, %3.3'ü (18) ise hiçbir aile üyesiyle anlaşamadıklarını, kız çırakların ise, %22.4'ü (13) aile üyelerinin hepsiyle, %8.6'sı (5) anne, %12.1'i (7) abla/ağabey, %55.2'si (32) baba, %1.7'si (1) ise hiçbir aile üyesiyle anlaşamadıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %71.6'sı aile üyelerinin hepsiyle anlaştıkları, %7.7'si ağabey/abla ile, %2.3'ü babasıyla anlaştıkları ve %3.3'ünün hiçbirisiyle anlaşamadıkları tesbit edilirken, kız çırakların %22.4'ünün aile üyelerinin hepsiyle, %12.1'i ağabey/ablalarıyla, %55.2'si babalarıyla anlaştıkları, %1.7'sinin hiçkimseye anlaşamadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XXIV).

Tablo XXIV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Aile Üyelerinden Hangileri İle Anlaştıklarının Dağılımları:

Anlaştıkları Kişiler	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Aile Üyelerinin Hepsi	399	71.6	13	22.4	412	67.0	$P<0.05$
Anne	84	15.1	5	8.6	89	14.5	$P>0.05$
Ağabey/Abla	43	7.7	7	12.1	50	8.1	$P<0.05$
Baba	13	2.3	32	55.2	45	7.3	$P<0.05$
Hiçbiri	18	3.3	1	1.7	19	3.1	$P<0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

$X^2=222.5$

SD=4

$P<0.0001$

4.2.10.Çırakların Ailelerinde En Fazla Anlaştıkları Kişilerin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde öğrenim gören erkek çırakların, aile içi kararlara katılımlarına ait bulgulara göre, %63.3'ünün (353) ailesinde kararlar ortak alınmakta, %28.9'unda (161) baba karar vermekte, %7.4'ü (41) aile büyükleri karar vermekte, %0.4'ünde (2) ailede çalışan kişilerin ortak karar verdikleri saptandı. Kız çırakların ise, %12.1'inin (7) ailesinde kararlar ortak alınmakta, %6.9'unda (4) baba karar vermekte, %17.2'sinde (10) aile büyükleri karar vermekte, %63.8'inde (37) ailede çalışanların karar verdikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların aile içi kararlara katılımıyla kız çırakların aile içi kararlara katılımları arasındaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XXV)

Tablo XXV: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Aile İçindeki Kararlara Katılımlarının Dağılımları

Aile İçi Kararlar	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Aile Üyeleri Ortak Karar Verir	353	63.3	7	12.1	360	58.5	P<0.05
Baba Karar Verir	161	28.9	4	6.9	165	26.8	P<0.05
Aile Büyükleri Karar Verir	41	7.4	10	17.2	51	8.3	P<0.05
Çalışanlar Karar Verir	2	0.4	37	63.8	39	6.4	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3. Çırakların İş ve İş Koşullarına Yönelik Hazırlanan Sorularla İlgili Bulgular

Bu başlık altında A.M.Ç.E.M.'de öğrenim gören çırakların çalıştıkları iş kolları, ilk işe başlama yaşları, işyeri değişiklikleri, günlük çalışma süreleri, haftalık kazançları, kazançlarının asgari ücrete karşısında durumu, tasarrufları, ücretlerini zamanında alıp almadıkları, işyerinde yemek verilip verilmediği, iş kazaları, tedavi gördükleri kurumlar, ilk yardım kursu, iş güvenliği eğitimi, işyerlerinde ilk yardım dolabının olup olmadığı, iş yerinde bir sağlık elemanının görev alıp almadığı, işyerlerinin fiziksel koşulları, işleri hakkındaki düşünceleri, iş yaşamlarında kendilerini nasıl algıladıkları, iş yerindeki boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, işverenleri hakkındaki düşünceleri, işverenlerinin davranış biçimleri, işveren olduklarında kendi çıraklarına nasıl davranmak istedikleri, haftalık izin süreleri, tatilde yapmak istedikleri, çalışmaya başlama yaşı hakkındaki düşünceleri, işlerinin kendilerine sağlayacağı hayat hakkındaki beklentileri, örgün eğitimle ilgili düşünceleri, örgün eğitime devam etme veya etmeme isteklerinin nedenleri, gelecekte çalışmayı düşündükleri iş kolları ile ilgili sorulara alınan yanıtların dağılımları ve/veya tabloları sunulmaktadır.

4.3.1.Çırakların Çalıştıkları İş Kollarına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların çalıştıkları iş kollarına ait dağılımlara göre, %24.6'sı (137) kuaförde, %17.4'ü (97) radyo-televizyon tamiri, %19.9'u (72) mobilya, %11.5'i (64) elektronik, %11.3'si (63) oto motor, %11.0'i (61) kaynak, %4.9'u (27) oto boya, %3.2'si (18) oto elektrik, %3.2'si terzide (18) çalışmaktadırlar, kız çırakların %100.0'ü (58) bayan kuaföründe çalışmaktadır.

4.3.2.Çırakların İlk İşe Başladıkları Yaşlarına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların ilk işe başladıkları yaş ile ilgili dağılımlara göre, %5.0'ü (28) 9 yaş ve altında, %7.7'si (43) 10 yaşında, %12.2'si (68) 11 yaşında, %32.0'si (178) 12 yaşında, %24.6'sı (137) 13 yaşında, %13.6'sı (76) 14 yaşında, %4.9 'u (27) 15 yaş ve üstün yaşlarda çalışmaya başlamıştır. Kız çırakların ise, %3.4'ü (2) 9 yaş ve altında, %10.3'ü (6) 10 yaşında, %34.5'i (20) 11 yaşında, %17.2'si (10) 12 yaşında, %22.4'ü (13) 13 yaşında, %10.3'ü (6) 14 yaşında, %1.7 'si (1) 15 yaş ve üstü yaşlarda çalışmaya başladıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %12.2'si 11 yaşında çalışmaya başlarken , kız çırakların %34.5'i 11 yaşında çalışmaya başladıkları saptandı, aradaki fark önemli bulundu ($P<0.05$) (Tablo XXVI).

Tablo XXVI: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların İlk Çalışmaya Başlama Yaşlarıyla İlgili Dağılımları:

Ç.İlk İşe Başlama Yaşı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
9 Yaş ve altı	28	5.0	2	3.5	30	4.8
10 Yaş	43	7.7	6	10.3	49	8.0
11 Yaş	68	12.2	20	34.5	88	14.3
12 Yaş	178	32.0	10	17.2	188	30.6
13 Yaş	137	24.6	13	22.4	150	24.4
14 Yaş	76	13.6	6	10.4	82	13.3
15 Yaş ve Üstü	27	4.9	1	1.7	28	4.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=0.91$$

$$SD=2$$

$$P<0.05$$

4.3.3. Çırakların İşyeri Değişirme Durumlarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim alan erkek çırakların, çeşitli nedenlerle yaptıkları işyeri değişikliklerine ait dağılımlara göre, %33.4'ü (186) hiç işyeri değişikliği yapmamıştır, %42.8'i (238) 1 veya 2 işyeri değiştirmiş, %20.8'i (116) 3-4 işyeri, %3.0'ü (17) 5 ve daha fazla işyeri değiştirmiştir. Kız çırakların %15.5'i (9) hiç işyeri değişikliği yapmadığı, %19.0'u (11) 1 veya 2 işyeri değiştirdiği, %20.7'si (12) 3-4 işyeri, %44.8'i (26) 5 ve daha fazla işyeri değiştirdiği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %3.0'ü 5 ve üstü sayıda işyeri değiştirirken, kız çırakların %44.8'i 5 ve üstü sayıda işyeri değiştirdiği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.0001$) (Tablo XXVII).

Tablo XXVII: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların İşyeri Değişikliklerinin Dağılımları

Çırakların İşyeri Değişikliği	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İşyeri Değiştirmeyen	186	33.4	9	15.5	195	31.7
1-2 Yer Değiştiren	238	42.8	11	19.0	249	40.5
3-4 Yer Değiştiren	116	20.8	12	20.7	128	20.8
5 ve +	17	3.0	26	44.8	43	7.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2= 14.7 \quad SD= 3 \quad P<0.0001$$

4.3.4.Çırakların Günlük Çalışma Sürelerine Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim alan erkek çırakların günlük çalışma saatleriyle ilgili dağılımlara göre, %8.1'i (45) 8 saat, %9.3'ü (52) 9 saat, %15.4'ü (86) saat, %33.8'i (188) 11 saat ve %33.4'ünün (186) 12 saat veya daha fazla çalıştıkları saptandı. Kız çırakların, %1.7'si (1) 8 saat, %27.6'sı (16) 9 saat, %8.6'sı (5) 10 saat, %46.6'sı (27) 11 saat ve %15.5'inin (9) 12 saat veya daha fazla çalıştıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %9.3'ü 9 saat çalışırken, kız çırakların %27.6'sı 9 saat çalıştığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.00001) (Tablo XXVIII)

Tablo XXVIII: A.M.Ç.E.M.'de Öğrenim Gören Çırakların Çalışma Sürelerinin (gün/saat) Dağılımı

Ç. Çalışma Süresi (gün/saat)	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
8 saat	45	8.1	1	1.7	46	7.5
9 saat	52	9.3	16	27.6	68	11.1
10 saat	86	15.4	5	8.6	91	14.8
11 saat	188	33.8	27	46.6	213	34.6
12 saat ve üstü	186	33.4	9	15.5	197	32.0
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2 = 28.07$

SD= 4

P=0.00001

4.3.5. Çırakların, Haftalık Kazançlarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların haftalık kazançlarıyla ilgili dağılımlara göre, %21.5'i (120) 300.000 TL. civarında, %44.5'i (248) 400.000-800.000 TL. arasında, %22.1'i (123) 900.000-1.300.000 TL. arasında, %1.400.000-1.800.000 TL. arasında, %1.1'i (6) 1.900.000-2.300.000 TL. arasında, %3.3'ü (18) 2.400.000 TL. veya daha fazla haftalık aldıkları, kız çırakların %12.1'i (7) 300.000 TL. civarında, %8.6'sı (5) 400.000-800.000 TL. arasında, %10.4'ü (6) 900.000-1.300.000 TL. arasında, %31.0'i (18) 1.400.000-1.800.000 TL. arasında, %36.2'si (21) 1.900.000-2.300.000 TL. arasında, %1.7'si (1) 2.400.000 TL. veya daha fazla haftalık aldıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %44.5'i 400.000-800.000 TL. arasında alırken, kız çırakların %8.6'sı (5) 400.000-800.000 TL. arasında haftalık ücret aldıkları saptandı, aradaki fark önemli bulundu (P<0.0001) (Tablo XXIX).

Tablo XXIX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftalık Kazançlarının Dağılımları*

Ç. Haftalık Kazançları (Bin)TL	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0 - 300	120	21.5	7	12.1	127	20.8
400 - 800	248	44.5	5	8.6	253	41.1
900 -1.300	123	22.1	6	10.4	129	21.1
1.400-1.800	42	7.5	18	31.0	60	9.8
1.900-2.300	6	1.1	21	36.2	27	4.4
2.400 +	18	3.3	1	1.7	19	3.2
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

*1 Dolar 73.000TL.

$$X^2 = 199.9$$

$$SD=5$$

$$P<0.0001$$

4.3.6.Çırakların Aldıkları Ücretlerin, Asgari Ücrete Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların aldıkları ücretlerin asgari ücret karşılaştırılmasına ait dağılımlara göre %88.1'i (491) asgari ücretin altında ücret alırken, %11.9'u (66) asgari ücret veya üstünde almaktadır, kız çırakların, %31.0'ı (18) asgari ücretin altında, %69.0'ı (40) asgari ücretin üstünde ücret almaktadırlar.

Araştırmamızda erkek çırakların %88.1'i asgari ücretin altında ücret alırken, kız çırakların %31.0'i asgari ücretin altında ücret almakta oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo . XXX).

Tablo XXX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Aldıkları Haftalık Ücretin Asgari Ücrete Göre Dağılımı

Çırakların Haftalık Kazanç	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Asgari Ücretin Altında	491	88.1	18	31.0	509	82.8
Asgari Ücret ve Üstünde	66	11.9	40	69.0	106	17.2
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=120.13$ $SD=1$ $P<0.00001$

4.3.7.Çırakların Tasarruflarına Ait Dağılımlar:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların haftalık kazançlarını değerlendirme şekilleriyle ilgili dağılımlara göre, %52.4'ü (292) gelecek için para biriktirdiklerini, %47.6'sı (265) haftalıklarının yetersiz olduğunu ve biriktiremediklerini belirtirken, kız çırakların %53.4'ü (31) para biriktirdikleri, %46.6'sının para biriktiremedikleri saptandı.

Tablo XXXI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tasarruflarına Göre Dağılımlar

Çırakların Tasarrufları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Para Biriktiren	292	52.4	31	53.4	323	52.5
Para Biriktirmeyen	265	47.6	27	46.6	292	48.5
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=0.02$ $SD=1$ $P=0.8$

4.3.8. Çırakların Ücretlerini Zamanında Alıp Almadıklarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların, %50.2'sinin (280) ücretini zamanında almadığını, %49.8'inin (277) ücretini zamanında aldığı, kız

çırakların ise, %74.1'inin (43) ücretini zamanında aldığı, %25.9'unun (15) ücretini zamanında alamadıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %50.2'si ücretini zamanında alırken, kız çırakların %74.1' i ücretini zamanında almaktadır, aradaki fark önemli bulundu (P=0.0005) (Tablo XXXII).

Tablo XXXII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Ücretlerini Zamanında Alıp Almadıklarının Dağılımı

Ç.Ücretlerini Zamanında Alıp Almadıkları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ücretini Zamanında Alanlar	280	50.2	43	74.1	323	52.5
Ücretini Zamanında Alamayanlar	277	49.8	15	25.9	292	48.5
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=12.0$

SD=1

P=0.0005

4.3.9. Çıraklara Çalıştıkları İşyerlerinde Yemek Verilme Durumları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çıraklara işyerlerinde yemek verilip verilmediğinin dağılımına göre, %50.8'ine (283) yemek verilmemekte, %43.3'üne (241) yalnız öğle yemeği, %3.6'sına (20) sabah, öğle, akşam yemeği, %2.3'üne (13) sabah ve öğle yemeği verilirken, kız çırakların %75.9'una (44) yemek verilmemekte, %24.1'ine (14) yalnız öğle yemeği verildiği saptandı.(Tablo XXXIII).

Tablo XXXIII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinde Yemek Verilip Verilmediğinin Dağılımı

Ç.İşyerinde Yemek Verilmesi Durumu	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Verilmiyor	283	50.8	44	75.9	327	53.2
Öğle Yemeği	241	43.3	14	24.1	255	41.4
Sabah-Öğle-Akşam	20	3.6	0	0.0	20	3.3
Sabah-Öğle	13	2.3	0	0.0	13	2.1
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

4.3.10.Çırakların Son Yıllarda Kaza Geçirip Geçirmediklerine Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların son 1 yılda iş kazası ile ilgili, yer alan dağılıma göre, %33.6'sı iş kazası geçirdiğini, %66.4'ü (370) ise kaza geçirmediğini, kız çırakların %67.2'si (39) iş kazası geçirdiğini, %32.8'inin (19) iş kazası geçirmediği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %33.6'sı iş kazası geçirirken, kız çırakların %67.2'sinin iş kazası geçirdikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo XXXIV).

Tablo XXXIV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Son Yıllarda İş Kazası Geçirip Geçirmediklerinin Dağılımı

Ç. İş Kazası Geçirip Geçirmedikleri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	187	33.6	39	67.2	226	36.7
Hayır	370	66.4	19	32.8	389	63.3
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=25.6$

SD=1

$P<0.00001$

4.3.11.Çırakların Geçirdikleri İş Kazalarının Çeşitleri:

A.M.Ç.E.M. Eğitim gören erkek çırakların geçirdikleri iş kazası çeşitlerinin dağılımlarına göre, %44.4'ü (83) ellerinin, ayaklarının kesildiğini veya kırıldığını, %36.9'sı (69) ağırlık düşmesi sonucu ezik olduğunu, %14.4'ü (27) elektrik çarptığını, %4.3'ü (8) iş ve işyerinin pis, tozlu ve gazlı hava nedeniyle baş dönmesi, solunum yolu şikayetleri olduğunu, kız çırakların %48.7'si (19) ellerinin, ayaklarının kesildiğini veya kırıldığını, %2.6'sı (1) ağırlık düşmesi sonucu ezik olduğunu, %46.1'i (18) elektrik çarptığını, %2.6'sı (1) iş ve işyerinin pis, tozlu ve gazlı hava nedeniyle baş dönmesi, solunum yolu şikayetleri olduğu saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %36.9'u işyerinde ağırlık düşmesi sonucu yaralandığı, %14.4'ü elektrik çarptığı, %4.3'ünü pis ve tozlu havadan etkilendikleri, kız çırakların ise yalnız %2.6'sının ağırlık düşmesi sonucu yaralandığı, %46.1'i elektrik çarpması, %2.6'sı pis ve tozlu havadan etkilendikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.05) (Tablo XXXV).

Tablo XXXV. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Geçirdikleri İş Kazası Tiplerinin Dağılımları.

İş Kazası Tipleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
El-Ayak Kesilmesi, Kırılması	83	44.4	19	48.7	102	45.1	P>0.05
Ağırlık Düşmesi	69	36.9	1	2.6	70	31.0	P<0.05
Elektrik Çarpması	27	14.4	18	46.1	45	19.9	P<0.05
Pis ve Tozlu Hava	8	4.3	1	2.6	9	4.0	P<0.05
Toplam	187	90.1	39	9.9	226	100.0	

4.3.12.Çırakların İş Kazası Geçirdiklerinde İlk Başvurdukları Tedavi Kurumlarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çıraklardan iş kazası geçirenlerin başvurdukları tedavi kurumlarına ait dağılımlara göre, %54.5'i (102) hastanede, %21.4'ü (40) sağlık ocağında, %13.9'u (26) eczanede, %10.2'si (19) evde tedavi gördüklerini , kız çırakların %20.5'i (8) hastanede, %51.3'ü (20) sağlık ocağında, %15.4'ü (6) eczanede, %12.8'inin (5) evde tedavi gördükleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %54.5'i hastanede tedavi görürken, kız çırakların %20.5'inin hastanede tedavi gördükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.0003) (Tablo XXXVI).

Tablo XXXVI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Kazası Geçirenlerin Tedavi Gördükleri Kurumların Dağılımı

Ç.Tedavi Gördükleri Kurumlar	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hastane	102	54.5	8	20.5	110	48.7
Sağlık Ocağı	40	21.4	20	51.3	60	26.5
Eczane	26	13.9	6	15.4	32	14.2
Ev	19	10.2	5	12.8	24	10.6
Toplam	187	90.1	39	9.9	226	100.0

$X^2=18.8$

SD=3

P=0.0003

4.3.13. Çırakların, İlk Yardım Kursu Alıp Almadıklarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların ilk yardım kursu alıp almadıklarına ait bulgularda, %22.6'sı (126) ilk yardım kursu alırken, %77.4'ünün (431) ilk yardım kursu almadıkları, kız çırakların %25.9'u (15) ilk yardım kursu almadıkları, %74.1'i (43) ilk yardım kursu aldıkları saptandı.

4.3.14.Çırakların, İş Güvenliği Kursu Alıp Almadıklarına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim gören erkek çırakların, iş güvenliği eğitimi alma durumlarına ait dağılıma göre, %49.4'ü (275) iş güvenliği eğitimi alırken, %50.6'sının (282) iş güvenliği eğitimi almadığı, kız çırakların %39.7'si (23) iş güvenliği eğitimi aldığı, %60.3'ü (35) iş güvenliği eğitimi almadığı ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı (Tablo XXXVII).

Tablo XXXVII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Güvenliği Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımları:

Ç.İş Güvenliği Eğitimi Almaları	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	275	49.4	23	39.7	298	48.5
Hayır	282	50.6	35	60.3	317	51.5
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=1.9$

SD=1

P=0.1

4.3.15.Çırakların Çalıştıkları yerlerde ilk Yardım dolabı Olup olmadığına Ait Dağılım:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların iş yerlerinde ilk yardım dolabı olup olmama durumuna ait dağılımlara göre, %36.3'ünün (202) işyerinde ilk yardım dolabı olduğu, %63.7'sinin (355) işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı, kız çırakların %13.8'inin (8) işyerinde ilk yardım dolabı olduğu, %86.2'sinin (50) işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %63.7'sinin işyerinde ilk yardım dolabı yok, kız çırakları %86.2'sinin işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.001$) (Tablo XXXVIII).

Tablo XXXVIII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Yerlerinde İlk Yardım Dolabı Olup Olmadığının Dağılımları:

Ç.İşyerlerinde İlk Yardım Dolabı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	202	36.3	8	13.8	210	34.1
Yok	355	63.7	50	86.2	405	65.9
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=11.8$$

$$SD= 2$$

$$P<0.001$$

4.3.16.Çırakların Çalıştıkları İşyerlerinde, Sağlık Elemanının Görev Alıp Almadığına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim alan erkek çırakların işyerlerinde sağlık elemanının görev alıp almadığına ilişkin dağılımlara göre, %4.8'i (27) işyerinin sağlık görevlisinin olduğunu belirtirken %95.2'si (530) işyerlerinde herhangi bir sağlık elemanının çalışmadığını, kız çırakların ise %100.0 'ünün (58) işyerinde sağlık elemanının görev almadığı saptandı. (Tablo XXXIX).

Tablo XXXIX.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Yerlerinde Sağlık Elemanı Çalışma Durumunu Gösteren Dağılım

Ç.İşyerlerinde Sağlık Elemanı Olup Olmadığı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	27	4.8	0	0.0	27	4.4
Hayır	530	95.2	58	100.0	588	95.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

4.3.17. Çırakların Çalıştıkları İşyerlerinin Fiziki Çevre Koşullarının Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların işyerlerinin fiziki koşulları hakkındaki değerlendirmelerine ait dağılımlara göre, %29.6'sı (165) işyerini temiz ve düzenli, %24.4'ü (136) havasız, %23.7'si (132) gürültülü, %17.0'ı (95) pis, %5.2'si (29) dağınık, kız çırakların %53.5'i (31) işyerini temiz ve düzenli, %13.8'i (8) havasız, %17.2'si (10) gürültülü, %6.9'u (4) pis, %8.6'sı (5) işyerinin dağınık olduğunu belirttiler.

Araştırmamızda erkek çırakların %29.6'sı işyerinin temiz ve düzenli olduğunu belirtirken, %5.2'si işyerinin dağınık olduğunu belirttiler, kız çırakların ise, %53.5'i işyerinin düzenli olduğunu belirtirken, %8.6'sı işyerinin dağınık olduğunu belirttiler ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P=0.005$) (Tablo XL).

Tablo XL. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşyerlerinin Fiziksel Koşullarının Dağılımları:

Ç. İşyerlerinin Fiziksel Koşulları	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Temiz ve Düzenli	165	29.6	31	53.5	196	31.9	$P<0.05$
Havasız	136	24.4	8	13.8	144	23.4	$P>0.05$
Gürültülü	132	23.7	10	17.2	142	23.1	$P>0.05$
Pis	95	17.1	4	6.9	99	16.1	$P>0.05$
Dağınık	29	5.2	5	8.6	34	5.5	$P<0.05$
Toplam	557	90.0	58	9.9	615	100.0	

4.3.18. Çırakların Çalıştıkları İşyerlerine Ait Düşüncelerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların işlerini nasıl bulduklarına ilişkin dağılımlara göre, %43.6'sı (243) öğretici ve zevkli, %30.5'i (170) yorucu, tehlikeli ve zor, %14.4'ü (80) sıkıcı, %11.5'i (64) yorucu ve pis bulduklarını, kız çırakların %91.4'ü (53) işlerinin öğretici ve zevkli olduğunu, %1.7 (1) yorucu, tehlikeli ve zor olduğunu, %5.2 (3) sıkıcı, %1.7'si (1) yorucu ve pis olduğunu belirttiler.

Araştırmamızda erkek çırakların %43.6'sı işlerini zevkli buldukları, %30.5'i işlerini zor,tehlikeli ve zor buldukları saptanırken, kız çırakların %91.4'ü işlerini zevkli, %1.7'si işlerini yorucu, tehlikeli ve zor buldukları saptandı ve aradaki fark önemli bulundu ($P<0.05$) (Tablo XLI).

Tablo XLI.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşleriyle İlgili Düşüncelerinin Dağılımları:

Ç. İşlerinin Özellikleriyle İlgili Düşünceleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Öğretici, Zevkli	243	43.6	53	91.4	296	48.1	$P<0.05$
Yorucu,Tehlikeli, Zor	170	30.5	1	1.7	171	27.8	$P<0.05$
Sıkıcı	80	14.4	3	5.2	83	13.5	$P>0.05$
Yorucu ve Pis	64	11.5	1	1.7	65	10.6	$P>0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.19. Çırakların ,İş Yaşamlarında Kendilerini Nasıl Hissettiklerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların iş yaşamlarında kendilerini algılama biçimlerine ait dağılımlara göre, %40.2'si (224) mutlu,aktif ve başarılı, %33.6'sı (187) yorgun, %14.5'i (81) heyecanlı, faydalı, aktif, %8.1'i

(45) sınırlı, gergin, %3.6'sı (20) isteksiz, pasif olduklarını düşünürken, kız çırakların %43.1'i (25) mutlu, aktif ve başarılı, %13.8'i (8) yorgun, %25.9'u (15) heyecanlı, faydalı, aktif, %6.9'u (4) sınırlı, gergin, %10.3'ü (6) isteksiz, pasif olduklarını belirttiler.

Araştırmamızda erkek çırakların %33.6'sı işlerinde kendisini yorgun hissederken, %8.1'i işlerinde kendisini sınırlı gergin, %3.6'sı isteksiz-pasif hissetmekte, kız çırakların ise, %13.8'i kendilerini yorgun hissetmekte, %6.9'u işte kendisini sınırlı ve gergin, %10.3'ü isteksiz-pasif hissettikleri ve aradaki fark önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLII).

Tablo XLII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İş Yaşamlarında Kendilerini Nasıl Hissettiklerinin Dağılımları:

Ç.İş Yaşamlarında Kendilerini Algılama Biç.	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Mutlu-Aktif-Başarılı	224	40.2	25	43.1	249	40.4	$P>0.05$
Yorgun	187	33.6	8	13.8	195	31.7	$P<0.05$
Faydalı-aktif	81	14.5	15	25.9	96	15.7	$P>0.05$
Sınırlı-Gergin	45	8.1	4	6.9	49	8.0	$P<0.05$
İsteksiz-Pasif	20	3.6	6	10.3	26	4.2	$P<0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.20. Çırakların Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim alan erkek çırakların iş yerlerinde boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin dağılımlara göre, %78.3'ü (436) boş zamanlarının olmadığı, %10.0'u (56) arkadaşlarıyla sohbet ettikleri, %7.2'si (40) kitap,dergi, gazete okuduğu, %4.5'i (25) dinlendikleri, kız çırakların %43.1'i (25) boş zamanlarının olmadığı, %8.6'sı (5) arkadaşlarıyla sohbet ettikleri, %32.8'ini (19) kitap,gazete okudukları, %15.5'i (9) işyerlerindeki boş zamanlarında dinlendikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %78.3'ünün işyerinde boş zamanları olmadığı, %7.2'sinin kitap/gazete okudukları, %4.5'inin dinlendikleri, kız çırakların ise %43.1'inin boş zamanları olmadığı, %32.8'inin işyerindeki boş zamanlarında kitap/gazete okudukları, %15.5'inin dinlendikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı. (P<0.05) (Tablo XLIII).

Tablo XLIII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Ç.İşyerlerinde Boş Zamanlarını Değerlendirme Biç.	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Boş zaman Olmaz	436	78.3	25	43.1	461	74.9	P<0.05
Arkadaşlarla Sohbet	56	10.0	5	8.6	61	9.9	P>0.05
Kitap/Gazete Okur	40	7.2	19	32.8	59	9.7	P<0.05
Dinlenir	25	4.5	9	15.5	34	5.5	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.21. Çırakların, İşveren veya ustaların Davranışlarını Nasıl Yorumladıklarına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların işverenlerinin veya ustalarının davranışlarını değerlendirmelerine ait dağılımlara göre, %82.9'u (462) kendilerini sevdiğini ve yardımcı olduğunu, %9.9'u (55) sinirli olduğunu ve azarladığını, %7.2'si (40) ilgisiz ve tembel olduğunu, kız çırakların %74.1'i (43) kendilerini sevdiğini, %12.1'i (7) sinirli olduğunu, azarladığını, ve %13.8'inin (8) ilgisiz, tembel.buldukları ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı.

4.3.22. Çırakların İşverenlerinin Çalışmalarına Gösterdikleri Tepkilerle İlgili Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların işverenlerin çalışan ergenlerin çalışmalarına gösterdikleri tepkilerle ilgili bulgulara göre, %42.9'unun (239) işvereni hiçbir tepki vermemekte, %49.4'ü (275) kutlamakta, %7.2'si (40) yalnızca hatalı davranışlarını görüp uyarmakta, %0.5'i (3) değişik tepkiler vermekte, kız çırakların %50.0'si (29) işvereni hiçbir tepki vermemekte, %5.2'sinin (3) kutlamakta, %19.0'u (11) yalnızca hatalı davranışlarını görüp uyarmakta ve %25.8'inin (15) ustasının değişik tepkiler verdikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %49.4'ünün usta/işverenleri kendilerini kutlayıp, teşvik ederken, %7.2'sinin yalnız hatalarını söylediğini, %0.5'inin farklı, tutarsız tepkiler verdiği, kız çırakların ise , %5.4'ünün usta/işverenleri tarafından teşvik edildiği,%19.9'unun yalnız hatalarının söylendiği, %25.8'inin farklı, tutarsız tepkiler verdiği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı, (P<0.05) (Tablo XLIV).

Tablo XLIV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşverenlerinin Davranış Biçimlerinin Dağılımları:

Ç. İşverenlerinin Kendilerine Davranışları	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Hiçbirşey Söylemez	239	42.9	29	50.0	268	43.6	P>0.05
Kutlar, Teşvik Eder	275	49.4	3	5.2	278	45.2	P<0.05
Yalnız Hataları Söyler	40	7.2	11	19.0	51	8.3	P<0.05
Farklı Tepkiler Verir	3	0.5	15	25.8	18	2.9	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.23. Çırakların, Gelecekte Kendi Çıraklarına Nasıl Davranacaklarına Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların gelecekte kendi çıraklarına uygulamayı planladıkları davranışlarına ait bulgulara göre; %38.2'si (213) işi iyi öğreteceğini, %34.3'ü (191) sorunlarıyla ilgileneceğini, %20.3'ü (113) iyi davranacağını ve azarlamayacağını, %7.2'si (40) disiplinli olacağını, kız çırakların %20.7'si (12) işi iyi öğreteceğini, %22.4'ü (13) sorunlarıyla ilgileneceğini %34.5'i (20) iyi davranacağı ve azarlamayacağı, %22.4'ü (13) disiplinli olmayı düşündükleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %7.2'si çıraklarına karşı disiplinli olacaklarını belirtirken, kız çırakların %22.4'ü çıraklarına disiplinli davranacaklarını belirttiler ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo XLV).

Tablo XLV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşveren Oldukları Zaman Kendi Çıraklarına Uygulayacakları Davranışların Dağılımları

Ç. Gelecekte Kendi Çıraklarına Uygulayacağı Davranışlar	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İşi İyi Öğretecek	213	38.2	12	20.7	225	36.6	P>0.05
Sorunlarıyla İlgilenecek	191	34.3	13	22.4	204	33.2	P>0.05
Azarlamayacak	113	20.3	20	34.5	133	21.6	P>0.05
Disiplinli Olacak	40	7.2	13	22.4	53	8.6	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.23.Çırakların Haftalık İzinlerine Göre Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların haftalık izin süreleriyle ilgili dağılımlara göre, %81.1'i (452) haftada bir gün, %8.6'sı (48) haftada iki gün, %10.3'ü izinleri olmadığını, kız çırakların, %58.6'sı (34) haftada bir gün izinleri olduğunu %39.7'si (23) haftada 2 gün izinleri olduğunu, %1.7'si (1) izni olmadığını saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %8.6'sının haftada bir gün izinleri varken, kız çırakların %39.7'sinin haftada bir gün izinleri olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.0001) (Tablo XLVI).

Tablo XLVI: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Haftalık İzinlerinin Dağılımları:

Ç.Haftalık İzinleri (Gün)	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var (1 Gün)	452	81.1	34	58.6	486	79.0
Var (2 Gün)	48	8.6	23	39.7	71	11.6
Yok	57	10.3	1	1.7	58	9.4
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2=51.2 \quad SD=2 \quad P<0.0001$$

4.3.24. Çırakların Tatillerinde Yapmak İstedikleri Etkinliklerin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerin dağılımlara göre, %50.6'sı (282) dinlenmek ve uyumak, %43.5'i (242) gezmek, %5.9'u (33) ailelerine yardım etmek istediklerini, kız çıraklar ise, %70.7'si (41) dinlenmek ve uyumak, %10.3'ü (6) gezmek, %19.0'u (11) ailelerine yardım etmek, istedikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerle, kız çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerin farklı olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLVII).

Tablo XLVII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Tatilde Yapmak İstedikleri Etkinliklerin Dağılımı

Tatilde Yapmak İstedikleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Dinlenir,Uyur	282	50.6	41	70.7	323	52.5	$P<0.05$
Arkadaşlarıyla Gezer	242	43.5	6	10.3	248	40.3	$P<0.05$
Aileye Yardım Eder	33	5.9	11	19.0	44	7.2	$P<0.05$
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.3.25. Çırakların İlk Çalışmaya Başlama Yaşı Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'den eğitim gören erkek çırakların çalışmaya başlama yaşı hakkındaki düşüncelerine göre, %46.8'i (261) 10-14 yaş, %44.9'u (250) 15-19 yaş, %8.3'ü (46) 20-24 yaş üstünün çalışmaya başlamak için uygun yaş olduğunu belirtirken, kız çırakların %50.0'si (29) 10-14 yaş, %43.1'i (25) 15-19 yaş, %6.9'u (4) 20-24 yaş üstünün çalışmaya başlamak için uygun yaş olduğunu belirttiler.

Araştırmamızda erkek çırakların %46.8'i 10-14 yaşları arasını çalışmaya başlama yaşı olarak uygun bulurken, kız çırakların %50.0'si 10-14 yaşları arasını çalışmaya başlama yaşı olarak uygun olduğunu düşündükleri ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı (Tablo XLVIII).

Tablo XLVIII.A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İlk Çalışmaya Başlama Yaşı İle İlgili Düşüncelerinin Göre Dağılımları

İlk Çalışmaya Başlama Yaşı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
10-14	261	46.8	29	50.0	290	47.2
15-19	250	44.9	25	43.1	275	44.7
20-24	46	8.3	4	6.9	50	8.1
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$$X^2 = 65.4$$

$$SD=2$$

$$P<0.00001$$

4.3.26.Çırakların Kendilerine Gelecekte Sağlayacağı Olanaklar Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların işlerinin kendilerine sağlayacağı gelecekteki olanaklar hakkındaki düşüncelerine ait dağılımlarına göre, %99.8'i (556) normal yaşam, %0.2'si (1) zengin olacaklarını , kız çırakların %84.5'i (49) gelecekte normal bir yaşamları olacağını düşünürken,

%15.5'i (9) zengin bir yaşama sahip olacaklarını düşündükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.0001) (Tablo XLIX).

Tablo XLIX: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların İşlerinin Kendilerine Gelecekte Sağlayacağı Hayata İlişkin Beklentilerinin Dağılımları:

Ç.İşlerinin Kendilerine Gelecekte Sağlayacağı Yaşam(Olanaklar)	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal Yaşam	556	99.8	49	84.5	605	98.4
Zengin Yaşam	1	0.2	9	15.5	10	1.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2 = 67.9$

SD=1

P<0.0001

4.3.27. Çırakların Örgün eğitime Devam Etme İsteklerinin Dağılımı:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların örgün eğitimle ilgili düşüncelerinin dağılımlarına göre, %60.9'u (339) örgün eğitime devam etmek istediklerini belirtirken, %39.1'i (218) örgün eğitime devam etmek istemediklerini belirttiler, kız çırakların %69.0'ı (40) örgün eğitime devam etmek isterken, %31.0'inin (18) örgün eğitimi düşünmedikleri saptandı.

4.3.28. Çırakların, Örgün Eğitime Devam Etmek İsteyip İstemediklerine Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çırakların örgün eğitime hayatlarını devam ettirme isteyen 339 erkek çırak ile 40 kız çıraklara ait dağılımlara göre, erkek çırakların %90.0'ı (305) okul ile iş hayatlarını birlikte yürütebileceklerini ve %10.0'u (34) okulun kendilerine farklı bir iş sağlayacağını, %32.5'i (13) okul ile iş hayatlarını birlikte yürütebileceklerini ve %67.5'i (27) okulun kendilerine farklı bir iş sağlayacağını düşündükleri saptandı. Aradaki fark önemli bulundu (P<0.0001) (Tablo L).

Tablo L: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Öğrenim Hayatlarını Devam Ettirme İsteme Nedenlerinin Dağılımları:

Ç.Öğrenim Hayatlarını Devam Ettirmek İst.Ned	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Yüzde	%
Okul-İş Birlikte Yapılabilir	305	90.0	13	32.5	318	51.7
Farklı Bir İş Sağlar	34	10.0	27	67.5	61	16.1
Toplam	339	90.1	40	9.9	379	100.0

$$X^2 = 87.5$$

$$SD=1$$

$$P<0.0001$$

4.3.29. Çırakların, Örgün Eğitime Devam Etmek İstememe Nedenlerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çıraklardan %39.1'i (218) kız çıraklardan %31.0'i (18) örgün eğitime devam etmek istemedikleri saptandı. Erkek çırakların öğrenim hayatlarını devam ettirmek istememe nedenlerinin dağılımlarına göre, %61.0'i (133) zamanlarının yeterli olmadığını, %32.1'i (70) çalışmanın daha iyi olduğunu, %6.9'u (15) ise çalışmanın okumaktan kolay olduğunu belirtirken, kız çırakların %66.7'si (12) zamanlarının yeterli olmadığını, %27.8'i (5) çalışmanın daha iyi olduğunu, %5.5'i (1) ise çalışmanın okumaktan kolay olduğunu belirttiler.

4.3.30. Çırakların, Gelecekte Çalışmak İstedikleri İşlere Ait Dağılımlar:

A.M.Ç.E.M.'inde eğitim gören erkek çırakların gelecekte çalışmak istedikleri işlerin dağılımına göre, %74.7'si (416) şu andaki işini, %13.3'ü (74) devlet dairesinde çalışmayı, %6.3'ü (35) zengin olabileceği herhangi bir işte, %5.7'si henüz bir karar vermediklerini, kız çırakların ise, %82.8'i (48) şu

andaki işini, %5.2'si (3) devlet dairesinde çalışmayı, %3.4'ü (2) zengin olabileceği herhangi bir işte, %8.6'sının henüz bir karar vermedikleri saptandı.

4.4.Çıraklık Eğitim Merkezi İle İlgili Sorular ve Bulgular

Bu başlık altında A.M.Ç.E.M.Eğitim gören çırakların Eğitim Merkezinden memnun olup olmadıklarına ,memnun olma ve memnun olmama nedenleri,örgün eğitime lise, üniversiteye devam etmek isteyip istemedikleri ve örgün eğitim hakkındaki düşüncelerine ait soruların bulguları yer almaktadır.

4.4.1. Çırakların, A.M.Ç.E.M.'den Memnun Olup Olmadıklarıyla İlgili

Dağılımlar:

A.M.Ç.E.M.'inde öğrenim gören çırakların "Çıraklık Eğitim Merkezin'den" memnun olup olmadıklarıyla ilgili dağılımlara göre, erkek çırakların %96.2'si (536) memnun, %3.8'i (21) memnun olmadıklarını, kız çırakların %87.9'u (51) memnun, %12.1'i (7) memnun olmadıkları saptandı.Aradaki fark önemli bulundu ($p<0.05$) Tablo LI).

Tablo LI. A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Eğitim Merkezinden Memnun Olup Olmadıklarıyla İlgili Dağılımları

Ç.A.M.Ç.E.M.'den Memnun Olma Ned.	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	536	96.2	51	87.9	587	95.4
Hayır	21	3.8	7	12.1	28	4.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=8.3$

SD=1

P=<0.05

4.4.2. Çırakların, A.M.Ç.E.M.'den Memnun Olma Nedenleriyle İlgili Dağılımlar:

A.M.Ç.E.M.'inde öğrenim gören erkek çırakların Çıraklık Eğitim Merkezinden memnun olma nedenleriyle ilgili bulgulara göre, %45.0'i (241) ustalık belgesi alacakları, %46.6'sı (250) yeni bilgiler edindikleri,%7.5'i (40) işte daha verimli olduklarını, %0.9'u (5) yeni arkadaşlar edindikleri için memnun olduklarını, kız çırakların %52.9'u (27) ustalık belgesi alacakları, %33.3'ü (17) yeni bilgiler edindikleri,%11.8'i (6) işte daha verimli olduklarını, %2.0'si (1) yeni arkadaşlar edinebildikleri için memnun oldukları saptandı. (Tablo LII).

Araştırmamızda erkek çırakların A.M.Ç.E.M.'de memnun olma nedenlerine göre, %7.5'inin işte daha verimli oldukları, %0.9'unun yeni arkadaşlar edindikleri, kız çırakların ise, %11.8'inin işte daha verimli olduğu ve %2.0'nin yeni arkadaşlar edindikleri için memnun oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo LII).

Tablo LII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çıraklık Eğitim Merkezinden Memnun Olma Nedenlerinin Dağılımları

Ç.'dan A.M.Ç.E.M.'den Memnun Olanlar	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Ustalık Diploması Ver.	241	45.0	27	52.9	268	45.7	$P>0.05$
Bilgi Verilmekte	250	46.6	17	33.3	267	45.5	$P>0.05$
İşte Daha Verimli	40	7.5	6	11.8	46	7.8	$P<0.05$
Arkadaşlar Ediniyor	5	0.9	1	2.0	6	1.0	$P<0.05$
Toplam	536	90.1	51	9.9	587	100.0	

(*) Tabloya yalnız memnun olanlar alınmıştır.

4.4.3. Çırakların, A.M.Ç.E.M.'den Memnun Olmama Nedenlerinin Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çıraklardan %3.8'i (21) kız çıraklardan %12.1'i (7) Çıraklık Eğitim Merkezinden memnun olmadıkları saptandı. Erkek çırakların memnun olmama nedenlerine ait dağılımlara göre, %47.6'sı (10) katkısı olmadığını, %38.1'i (8) ustasının istemediğini, %14.3'ü (3) eğitim için yeterli zamanı olmaması nedenleriyle memnun olmadıklarını, kız çırakların %28.6'sı (2) katkısı olmadığını, %28.6'sı (2) ustasının istemediğini, %42.8'i (3) eğitim için yeterli zamanı olmaması nedenleriyle memnun olmadıkları saptandı.

Araştırmamızda A.M.Ç.E.M.'den memnun olmayan erkek çıraklarla, kız çıraklar nedenleri arasındaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$)(TabloLII)

Tablo LIII: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Çıraklık Okulundan Memnun Olmama Nedenlerinin Dağılımı

Ç. A.M.Ç.E.M'den .Memnun Olmama Nedenleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Katkısı Yok	10	47.6	2	28.6	12	42.9	$P<0.05$
Ustam İstemiyor	8	38.1	2	28.6	10	35.7	$P<0.05$
Zaman yeterli Değil	3	14.3	3	42.8	6	21.4	$P<0.05$
Toplam	21	90.1	7	9.9	28	100.0	

4.4.4. Çıraklara Örgün Eğitime Devam Olanığı Verildiğinde Tercih Edecekleri Ortama Ait Dağılımları:

A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek çıraklara örgün eğitime devam etme fırsatı verildiği takdirde ,%38'1 i (213) çalışmayı tercih edeceğini, %31.9'u

(177) okulu tercih edeceğini, %30.0'u (167) her ikisine de devam edeceğini belirtirken, kız çırakların %20.7 si (12) çalışmayı tercih edeceğini, %34.5'i (20) okula tercih edeceğini, %44.8'i (26) her ikisine de devam etmek istediği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %38.1'inin çalışmaya devam edeceği, kız çırakların ise %20.7'sinin çalışmaya devam etmek istedikleri saptandı, aradaki fark önemli bulundu ($P=0.016$) (Tablo=LIV)

Tablo LIV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Öğrenimlerini (lise, üniversite) Devam Etme Olanağı Tanınması Karşısında Alacakları Tutumlarla İlgili Dağılımları

Ç. Lise ve Üniversiteye Devam Olanağı Verildiğinde	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çalışmaya Devam Eder	213	38.1	12	20.7	224	36.0
Okulu Tercih Eder	177	31.9	20	34.5	197	32.0
Okulla İş Birlikte Olur	167	30.0	26	44.8	193	31.6
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0

$X^2=8.15$ SD=2 $P=0.016$

4.4.5. Çırakların Örgün Eğitimin Sağlayacağı Olanaklar İle İlgili Düşünceleri:

A.M.Ç.E.M.'inden eğitim gören erkek çırakların örgün eğitimi kendilerine sağlayacağı olanaklarla ilgili düşüncelerine ait dağılımlara göre, %54.9'u (306) iyi bir iş, %23.7'si (132) okulun farklı bir gelecek vermeyeceğini, %20.1'i (112) okulun kendisine saygı sağlayacağı, %1.3'ü (7) okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileceğini, kız çırakların, %51.7'si (30) iyi bir iş, %15.5'i (9) okulun farklı bir gelecek vermeyeceğini, %3.5'i (2) okulun kendisine saygı sağlayacağı, %29.3'ü (17) okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileceğini düşündüğü saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %20.1'i okulun ona daha fazla saygı göreceğine yardım edeceğini, %1.3'ü ise okuyanların daha fazla para kazandıracığını düşündükleri saptandı. Kız çırakların ise, %3.5'i okulun kendilerine saygı görmelerini sağlayacağını, %29.3'ü okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileğini düşündükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo LIII).

Tablo LV: A.M.Ç.E.M.'de Eğitim Gören Çırakların Örgün Eğitimin (lise, üniversite) Sağlayacağı Olanaklarla İlgili Düşüncelerinin Dağılımları:

Ç. Örgün Eğitimin Sağlayacağı Olanaklarla İlgili Düşünceleri	Erkek		Kız		Toplam		P Değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Okul İyi Bir İş Sağlar	306	54.9	30	51.7	336	54.6	P>0.05
Okul Farklı Bir Gelecek Vermez	132	23.7	9	15.5	141	22.9	P>0.05
Okul Saygı Görmemi Sağlar	112	20.1	2	3.5	114	18.6	P<0.05
Okul Daha Çok Para Kazandırır	7	1.3	17	29.3	24	3.9	P<0.05
Toplam	557	90.1	58	9.9	615	100.0	

4.4.6. Çırakların Umutsuzluk Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı:

Araştırmamıza katılan A.M.Ç.E.M.'de eğitim gören erkek ve kız çırakların umutsuzluk ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımları Tablo LIV yer almaktadır. Ölçeğin her bir maddesinin yanına yazılan (D ve Y) yanıtları ile aynı olması çocukların yaşamdan beklentilerinin olumlu olmadığını göstermektedir. Buna göre 615 çırak 17 maddenin herbirini ayrı ayrı yanıtlamıştır. Bu 10455 yanıt göre umutsuzluk ölçeğinin kendi yanıtları ile paralel olanlar 2995 tanedir. 7460 yanıt ise yaşamdan beklentinin olumlu olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmaya katılan çıraklardan %71.4'ünün gelecekle ilgili olumlu beklentileri vardır.

%28.6'sı ise geleceklere ile ilgili karamsar düşüncelere sahip bulunmaktadırlar (Tablo LVI).

Tablo LVI: Çocuklar İçin Umutsuzluk Ölçeği

n=615

Çocuklar İçin Umutsuzluk Ölçeği	Doğru		Yanlış	
	Sayı	%	Sayı	%
1.Büyümek istiyorum çünkü büyüdüğümde herşeyin daha iyi olacağını düşünüyorum.(Y)	516	83.9	99	16.1
2.Kendimle ilgili şeyleri düzeltemediğime göre uğraşmaktan vazgeçebilirim.(D)	86	13.9	529	86.0
3.İşler kötüye gittiğinde biliyorum ki hezaman böyle olmayacak.(Y)	543	88.3	72	11.7
4.Büyüdüğümde hayatın nasıl olacağını tahmin edebiliyorum.(Y)	210	34.2	405	65.8
5.Gerçekten yapmak istediğim şeyleri bitirmek için yeterince vaktim var.(Y)	436	70.9	179	29.1
6.Birgün gerçekten önem verdiğim şeyleri iyi yapabileceğim.(Y)	543	88.3	72	11.7
7.Yaşamdan bir çok çocuktan daha fazla iyi şeyler elde edebileceğim.(Y)	395	64.2	220	35.8
8.Şanslı değilim ve büyüdüğümde şansımın açılacağını düşünmem için bir neden yok.(D)	293	47.6	322	52.4
9.Gelecek beni, iyi şeyler değil, hep kötü şeyler bekliyor.(D)	88	14.3	527	85.7
10.Gerçekten elde edebileceğim şeyleri elde edebileceğimi düşünmüyorum.(D)	355	57.4	260	42.3
11.Büyüdüğüm zaman şimdiki daha mutlu olacağımı düşünüyorum.(Y)	486	79.0	129	21.0
12.İşler istediğim gibi yürümeyecek(D)	143	23.2	472	76.7
13. İsteddiğimi asla elde edemeyeceğime göre,bir şey istemek aptallık olur.(D)	159	25.8	456	74.1
14.Büyüdüğümde hayattan gerçekten zevk alacağımı zannetmiyorum.(D)	175	28.5	440	71.5
15.Gelecek benim için belirsiz ve karışık görünüyor.(D)	272	44.3	343	55.8
16.Gelecekte kötü günlerimden çok iyi günlerim olacak.(Y)	485	78.9	130	21.1
17.İsteddiğim bir şeyi elde etmek için uğraşmak boşuna,çünkü nasıl olsa onu elde demeyeceğim.(D)	118	19.2	497	80.8

BÖLÜM 5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1 Çıraklarla İlgili Tanıtıcı Bulguların Tartışması ve Sonuçları

Araştırmaya Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezinden (A.M.Ç.E.M) eğitim alan 615 ergen katılmıştır.

Araştırmamızda kullanılan anket soruları özgün olarak hazırlanmış olup, diğer araştırmacıların araştırmalarında kullandıkları anket sorularının birçoğundan farklıdır. Söz konusu farklılık nedeniyle, yalnız, benzer birkaç soruda karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan Umutsuzluk Ölçeği'nde henüz çıraklar alanında kullanılmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmamıza katılan 615 çırağın yaş gruplarının dağılımlarına göre, erkek çırakların %7.2'si, kız çırakların %12.1'i 14 ve daha küçük yaşta, erkeklerin %67.3'ü, kızların %74.1'i 15-19 yaşları arasında, erkeklerin %25'i, kızların %13.8'i 20 yaş ve üstünde yer almaktadır.(Tablo I).

Araştırmaya katılan kız ve erkek çırakların her ikisinde de en küçük yaş 14, en büyük yaş 21

Bulgularda 15 yaş altında çırakların bulunması, ILO tarafından 15 olarak belirlenen çalışmaya başlama yaşının altında, çırakların yer aldığını göstermekte ve çocuk işçiler sorununun varlığına işaret etmektedir. Oysa 18 Ekim 1961 tarihinde Torino'da imzalanan, Avrupa Sosyal Şartı, 16 Haziran 1989 tarihinde 3581 sayılı Yasa ile Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmış ve 7 Ağustos 1989 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Sosyal Şartın 7.maddesi: "Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı"nı düzenlemiş, en küçük çalışma yaşının 15 olmasını, 16-18 yaşın

altındaki kişilerin, çalışma hayatında korunmalarına yönelik tedbirler alınmasını önermiştir. Bu maddenin son fıkrasında ise, "çocukların ve gençlerin. işlerinden doğan tehlikeler başta olmak üzere,...özel olarak korunmalarını" tavsiye etmiştir. Ayrıca 1989 tarihinde Strasbourg zirvesinde onaylanan Topluluk Çalışanları Temel Sosyal Haklar Bildirge'sinde yer alan temel konulardan bir tanesini de "çocukların ve gençlerin korunması" oluşturmaktadır. Asgari çalışma yaşının, hafif işler hariç olmak üzere zorunlu okul yaşının bitiminden önce başlamayacağı, bu çerçevede de bu yaşın 15'in altında olamayacağı belirtilmiştir. 18 yaşın altındaki çalıştırmalarda ise gençlerin yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bildirgenin Sosyal Koruma başlıklı bölümünde ise yine; Sosyal Korumanın bütün nüfus gruplarına şamil olarak sağlanması gerektiği ileri sürülmüş, gençler veya çocuklar için farklı bir sosyal güvenlik hakkına yer verilmemiştir (13).

Çırakların cinsiyetlerine ait dağılımlara göre: %90.6'sı erkek, %9.4'ünü kız (Tablo I). Araştırmaya katılan kız çıraklar bayan kuaföründe çalışmakta olup, diğer iş kollarında yer almamaktadırlar. Ülkemiz genelinde erkeklerin, çalışma yaşamında yer alma oranları, kadınlara göre oldukça yüksektir Devlet İstatistik Enstitüsünün 1990 yılı verilerine göre, ülkemiz erkek nüfusunun %78.2, kadın nüfusunun %42.8'i iktisaden faal durumdadır (17). Araştırmamızda da çıraklık okuluna devam eden kızların sayısından çok daha fazla sayıda erkeklerin Çıraklık Eğitim Merkezine devam ettikleri görülmektedir. Bu durumda erkeklerin kızlara göre önemli bir bölümü iktisaden faal nüfusa katılmaktadırlar.

Çırakların en uzun yaşadıkları yöreye ait dağılımlarına göre: Erkek çırakların %77.2'si kentte, %7.4'ü ilçede, %15.4'ü ise köyde, kız çırakların %96.6'sı kentte, %3.4'ü köyde yaşamaktadırlar (Tablo II).

İlik B, Türkmen Z, Geter R, tarafından yapılan "Sokaktan Ustalığa"(16), İlik B, ve Türkmen Z, tarafından yapılan "Çalışan Çocuklar"(19) ve İlik B, ve Türkmen Z, tarafından yapılan "Çocuk İşçiliğinin Temel Nedenlerinden Birisi Olan İç Göç Araştırma Projesi" (17) isimli araştırmalarda çırakların geldikleri yöre ile ilgili sorular sorulmuş, yaşadıkları en uzun yöre ile ilgili soruları olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmamızda erkek çırakların %77.2'si, kız çıraklarında %96.6'sı gibi önemli bir bölümü, uzun süredir, kentte yaşamlarını sürdürmekte idiler. Kente göç eden ve kentte yaşayan kurumsal güvenceleri bulunmayan aileler, yaşam mücadelesi vermektedir. Bu mücadele içinde de kadınlar, eğitim düşüklüğü ve geleneksel değerlerimize bağlı olarak, çalışma yaşamına giremezken, erkeklerle birlikte çocuklar ve ergenlerde kendilerini çalışma yaşamının içinde bulmaktadırlar. Çünkü, ailede sadece babaların çalışması yetmemekte, ekonomik zorluklara bağlı olarak toplumumuzda, özellikle kente göç eden kesimde, çocukların ve gençlerin çeşitli işlerde çalışmaya özendirilmesi veya zorlanmaları, buna bağlı olarak ihmal ve istismara maruz kalmaları söz konusu olmaktadır. Çocuk ve ergenlerin çalışmasında; ekonomik etkenlerin yanısıra, "çocuğun küçükken pişmesi", "ekmek kazanmayı öğrenmesi", "zor yaşam şartlarını öğrenmesi" anlayışı gibi etkenlerde yer almaktadır.(17).

Çırakların mezun oldukları en son okullarla ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların, %74.0'ü ilkokul, %26.0'sı ortaokul ve lise mezunudur, kız çırakların %87.9'u ilkokul, %12.1'i ortaokul mezunudur (Tablo III) İlik B, Türkmen Z, Geter R, tarafından 1994 yılında yapılan "Sokaktan Ustalığa" isimli araştırmaya, Ankara Sokak Çocukları Çalışma Merkezine devam eden 70 çocuk kontrol grubu olarak ve kontrol grubuna bağlı olarak; çalışan ve çıraklık okuluna giden 70 çocuk, çırak olarak çalışan fakat çıraklık okuluna gitmeyen 70 çocuk katılmıştır. Araştırmada yer alan 1., 2. ve 3. gruptaki

çalışan çocukların %61.4'ü, %44.2'si ve %61.4'ü ilkököl mezunudur. Çırakların büyük kısmının eğitim düzeylerinin düşük olması, çocuk ve ergenlerin çalışarak ailelerine katkıda bulunma yolunu seçtiklerini göstermektedir. İlkokulu bitirdikten sonra okulu bırakanların oranının fazla olmasının nedeni, ilköğretimin zorunlu olması ve ailelerin çocuklarına en azından bir ilkököl eğitimi çocuklarına verme isteğinde kaynaklanmaktadır. İlkoköl mezunu olan çocuklarının aileye ekonomik katkıda bulunması ve meslek eğitimi verilmesi amacıyla çalışma hayatına yönlendirilmektedirler(16). Özellikle kentteki ailelerin, kentin sosyo-ekonomik koşulları içinde yaşamlarını devam ettirebilmek için çocuklarını çalışma yaşamına yönettikleri araştırma sonuçları göstermektedir. Kırsal kesimlere göre, daha fazla eğitim olanağına sahip olan kentlerde yaşayan aileler, kentlerin eğitim olanaklarından, çocuklarını yararlandıramadıkları görülmektedir. Ailelerin ekonomik sorunlarının yanısıra örgün eğitimden mezun olanların iş bulamaması da çocukların çalışmaya yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Ülkemizde genel liselerde okul sayısında %33.0, öğrenci sayısında %43.0'lük artış olurken, mesleki ve teknik liselerin okul sayısında %35.0, öğrenci sayısında ise %40.0'lık artış görülmektedir. Bu durum 3308 Sayılı Yasa gereği öğrencilerin, işletmelerde çıraklık eğitimi görmesinin, iş bulma olanaklarını artırmasından kaynaklanmaktadır (17). Çıraklık Merkez Eğitim sayısı 1985 yılında 60 ve öğrenci sayısı 13.186 iken, 1996 yılı itibarı ile Çıraklık Merkezi Eğitim sayısı 304 olmuş, öğrenci sayısı ise 232.108'e yükselmiştir (25). Bu sonuçlar örgün eğitimle, iş bulma arasında, doğru orantı, kurulamamasından kaynaklanmaktadır.

Çırakların örgün eğitimleri süresince (son mezun oldukları okulda) başarı durumlarına ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %70.2'si örgün eğitimde başarılı olduklarını belirtirken, %29.8'inin başarısız, kız çırakların: %87.9'u örgün eğitimde başarılı, %12.1'inin

1 yıl veya daha fazla sınıfta kaldıklarını veya öğrenim hayatlarında başarısız oldukları saptandı (Tablo IV). Bu bilgilere göre, çırakların çoğunluğunun, (%71.9), örgün eğitimde başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

Çırakların çalışmaya başlama nedenleri ile ilgili dağılımlarda: Erkek çırakların %49.9'u ekonomik yetersizlik, %50.1'i meslek sahibi olma isteği ve okuldaki başarısızlıkları nedeni ile örgün eğitimden ayrılmışlar, kız çırakların %56.9'u ekonomik yetersizlik, %43.1'i meslek edinmek ve okuldaki başarısızlığı nedeni ile örgün eğitime devam etmedikleri saptandı (Tablo V).

İlik B, Türkmen Z, Geter R tarafından 1994 yılında yapılan "Sokaktan Ustalığa" isimli araştırmaya, Ankara Sokak Çocukları Çalışma Merkezine devam eden 70 çocuk kontrol grubu ve kontrol grubuna bağlı olarak; çalışan ve çıraklık okuluna giden 70 çocuk, çırak olarak çalışan fakat çıraklık okuluna gitmeyen 70 çocuk katılmıştır. Araştırmada yer alan 1. gruptaki çalışan çocukların %48.6'sı ekonomik nedenler, 2. grupta %51.4'ü örgün eğitimde başarısızlık nedeniyle, 3. grupta %34.3'ü başarısızlık, %30'u ekonomik nedenlerle okulu bıraktığı saptanmıştır (16).

Çırakların çalışmaya başlamalarının başlıca sebebinin içinde buldukları koşulların belirlediği görülmektedir. Araştırmamızın yapıldığı A.M.Ç.E.M.'deki çırakların örgün eğitime devam etmeme nedenleri başarısızlık değil, ekonomik olduğu saptandı.

Ülkemizde ergenlerin çalışmaya başlama nedenleri:Ekonomik yetersizlik, örgün eğitim sonrası iş bulma olanağının yeterli olmaması ve okul hayatındaki başarısızlıktır (11).

Çırakların çalışmaya başlama nedenlerinin dağılımlarına göre: Erkek çırakların: %46.3'ü meslek edinme, %36.3'ü ekonomik yetersizlik, %5.2'si okulda başarısız, %12.2'si hayatına yön verme, kız çırakların ise: %56.9'u meslek edinme, %10.3'ü ekonomik

yetersizlik, %12.1'i okulda başarısız ve %20.7'sinin hayatına yön vermek için çalışmaya başladıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %36.3'ü ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başlarken, kız çırakların %10.3'ü ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başladıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P=0.0002$) (Tablo VI). Erkek çırakların çoğu ekonomik sorunlar nedeniyle çalışmaya başlarken, kız çıraklar için aynı nedenin, daha az oranda etken olduğu saptandı.

Çırakların boş zamanlarında yaptıkları etkinliklere ait dağılımlar ise: Erkek çırakların %5.6'sı gezi, kitap okuma, resim, televizyon (TV) izlemekte, spor yapmakta ve gezmekte, %9.5'i gezi, kitap okuma, spor, namaz, TV izlemekte, %10.4'ü gezmekte, spor yapmakta ve TV izlemekte, %22.6'sı gezmekte, spor yapmakta ve TV izlemekte, %29.5'i spor yapmakta ve gezmekte, %22.4'ü gezmekte, kız çırakların %34.5'inin gezi, kitap okuma, resim, televizyon (TV) izlediği, spor yaptığı ve gezdiği %12.1'inin gezi, kitap okuma, spor, namaz, TV izlediği, %3.4'ünün gezdiği, spor yaptığı ve TV izlediği, %27.6'sının gezi ve spor yaptığı, %22.4'ünün gezdiği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %5.6'sı gezi, kitap okuma, TV izleme, spor ve namaz kılarken, kız çırakların %34.5'i sözkonusu etkinliklerde bulunduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.0001$)(Tablo VII).

Kızların boş zamanlarında gerçekleştirdikleri etkinlikler, erkeklere oranla daha çeşitlidir. Bununla birlikte, çıraklar boş zamanlarını fizyolojik ve psikososyal açıdan kendilerini geliştirecek etkinliklere yönelmekte ve bu bize sahip olduğumuz genç ve dinamik nüfusun olanakları artırıldığında çok daha verimli çalışmalar yapabileceklerini gelişmeye açık olduklarını göstermektedir.

Çırakların, en az haftada bir kez yaptıkları sportif etkinliklere ait bulgulara göre: Erkek çırakların: %53.3'ü futbol, %19.6'sı koşu ve

yürüyüş, %9.2'si karete ve judo, %5.9'u yüzme ve basketbol, %2.1'i boks ve vücut geliştirme sporları, %3.4'ü hiçbir spor etkinliği ile ilgilenmemekte, kız çırakların: %3.4'ü futbol, %67.2'si koşu ve yürüyüş, %5.2'si karete ve judo, %6.9'u yüzme ve basketbol oynarken, %17.2'si hiçbir spor etkinliği ile ilgilenmediği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %53.3'ü futbol, %19.6'sı koşu ve yürüyüş, %9.2'si karete ve judo, %5.9'u yüzme ve basketbol, %2.1'i boks ve vücut geliştirme sporlarıyla ilgilendikleri, kız çırakların ise %3.4'ünün futbol oynadığı, %67.2'si koşu ve yürüyüş, %5.2'si karete ve judo, %6.9'u yüzme ve basketbol oynadıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.05$) (Tablo VIII).

Bu bulgular bize tüm gelişmekte olan ülkelerin ve ülkemizin genelinde spor etkinlikleri arasında ayrı bir yeri olan futbol, özellikle erkek çıraklar için önem taşımaktadır. Erkek çırakların: %9.9'unun, kız çırakların ise: %17.2'sinin spor yapmaması, ülkemiz genelinde henüz oluşmayan spor bilincinden kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü ülkemizde spor, hala temel gereksinimler arasında yer almamaktadır. Oysa spor, beden ve hareketin birleşerek, eylemin bilinçli yapılmasını sağlar. Spor, eylemi, bilinçli yaşamayı öğretir(5). Özellikle çalışan ergenlerin yetişkinlere göre imal edilen ve ergonomik olmayan araç-gereçlerle çalıştıkları göz önüne alınıp ve sporun fizyolojik gelişimin yanısıra, entellektüel gelişimde de önemli rol oynadığı düşünüldüğünde, spora çok daha fazla önem verilmesi ve zaman ayrılması gerektiğinin bilicine varılacaktır (5). Bu konunun önemini vurgulayacak ve zorunlu olması için çalışmalar yapılması sağlıklı bir toplumun gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Çırakların izledikleri filmlerin konularının dağılımlarına göre: Erkek çırakların: %3.8'i çizgi film, %55.1'i macera-savaş filmleri, %20.3'ü komedi, %6.1'i sosyal konuları içeren filmleri, %13.8'i romantik, %0.9'u ise hiç film izlememekte, kız çırakların ise: %10.3'ü çizgi film %25.9'u macera-savaş filmleri, %31.0'i komedi, %3.4'ü

sosyal konuları içeren filmleri, %27.6'sı romantik, %1.7'sinin ise hiç film izlemediği saptandı.

Erkek çırakların: %3.8'i çizgi film, %6.1'i sosyal konuları içeren filmleri, %0.9'u ise hiç film izlememekte, kız çırakların ise: %10.3'ü çizgi film, %3.4'ü sosyal konuları içeren filmleri, %1.7'sinin ise hiç film izlemediği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo IX). Çizgi film izleme oranı ve hiçbir filmi izlememe oranı kız çıraklarda erkek oranlara daha fazla iken, erkek çıraklar sosyal konuları içeren filmleri daha fazla izlemektedirler. Erkeklerin sosyoekonomik yaşamda daha etkin rol almalarının toplumun beklentisi olduğu için, erkek çıraklar sosyal konuları içeren filmleri daha fazla izledikleri kanısındayız.

Bu bulguların yanısıra erkek çıraklarda savaş-macera filmlerinin izlenme oranlarının yüksek olması oldukça önemlidir. Çünkü televizyon ve dolayısıyla filmler; göze, kulağa ve beyne hitap eden, insanları etki altına alıp, yönlendirebilen, önemli bir sanat dalıdır. Televizyon tarihte ilk kez, zihinsel yetileri olan ve olmayan milyarlarca insan tarafından kolaylıkla ve yaygınlıkla izlenebilen yegane iletişim aracı olmuştur. Televizyon vasıtasıyla sık sık ve daha geniş bir kitleye ulaşan sinema sanatının, insanlar üzerindeki etkisi çok iyi bilinmektedir. Çırakların izlediği bu filmlerde, savaş ve maceranın yoğunlukta olması, özellikle benliğini oluşturmakta olan, heyecanlı, idealist, etkiye açık ergenlerin entellektüel ve psikososyal gelişimleri gözönüne alınırsa, çok ciddi bir sorun oluşturdukları görülecektir. Bugün dünyanın başlıca sorunlarından biri olan şiddet, bu tür filmlerin yapılması ve çekici kılınmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü filmler şiddeti tanımlayarak, boyutlarını büyütmektedir. Yansıtarak, alevlendirmektedir. Vurgulayarak, abartmaktadır. Tekrar, tekrar göstererek özendirilmektedir. Türk televizyon dünyasında en fazla vurgulanan olgu şiddet %62.0 ve suç'tur %48.0 (3). Bu konuda görev alan kişilere, kurumlara, ilgili bakanlığa ve üniversitelere önemli görevler düşmektedir. Dünya Sağlık Örgütü," Sağlığı; bireyin

bedensel, sosyal ve ruhsal açılardan, tam iyilik hali olarak" tanımlamaktadır. Şiddet içerikli davranışları çekici hale getiren filmler, toplumun sosyal açıdan sağlıklı olmasını engelleyecek ve dolayısıyla toplumun beden ve ruh sağlığında tehlikeye sokacak davranışları geliştirecektir. Bu da halk sağlığı açısından oldukça önemli ve gözardı edilmemesi gereken bir sorundur.

Çırakların örnek aldıkları kişilere ait dağılımlara göre: Erkek çırakların: %48.5'i işveren ya da ustalarını, %26.2'si baba, %9.5'u, öğretmen, %9.3'ü anne, %3.1'i, çeşitli kahramanlar (film, spor v.s. kahramanları) %2.3'ü ağabey-abela izlemektedir. %1.3'ü ise kendileri olmak istediklerini ve hiç kimseyi örnek olarak benimsememekte, kız çırakların ise: %12.1'i işveren ya da ustalarını, %19.0'ı baba, %39.7'si öğretmen, %13.8'i, anne, %8.6'sı, çeşitli kahramanlar (film, spor v.s. kahramanları) %3.4'ü ağabey-abela, %3.4'ü ise kendileri olmak istediklerini ve hiçkimseyi örnek olarak benimsedikleri saptandı (Tablo X). Bu bulgulara göre, erkek çırakların %48.5'i işveren/ustayı %9.5'u, öğretmen, %9.3'ü anne, %3.1'i, çeşitli kahramanlar (film, spor v.s. kahramanları) %2.3'ü ağabey-abela izlemektedir. %1.3'ü ise kendileri olmak istediklerini ve hiç kimseyi örnek olarak benimsememekte , kız çırakların yalnız %12.1'i ustasını, %13.8'i, anneyi, %8.6'sı, çeşitli kahramanları (film, spor v.s. kahramanları), %3.4'ü ise kendileri olmak istediklerini ve hiçkimseyi örnek olarak benimsedikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05)(Tablo X).Erkek çırakların önemli bir bölümü ustalarını ve çeşitli kahramanları kızlara göre daha fazla örnek almakta, kız çıraklar ise annelerini örnek alma ve kendileri olmak isteme oranları erkeklere göre daha fazladır. Toplumda önemli bir popülasyonu oluşturan erkek çırakların, model olarak, davranış ve düşünce kalıplarını benimsediğini, yani benlik gelişimlerinde birinci derecede etkin olan işveren/ustalardır. Ustaların ergenlik dönemi özellikleri hakkında bilgilendirilmeleri, ergenlere daha bilinçli yaklaşımlarını

sağlayacaktır (16). Bunun yanısıra cinsiyetler arası örnek seçimi farklı olduğu ve örnek seçilen tüm yetişkinlerin ulaşabilmek için, yetişkinlere yönelik eğitimlerin medya ve/veya okullar vasıtasıyla başlatılması ve sürdürülmesi gerektiği düşünülebilir.

Çırakların örnek olarak benimsedikleri kişilerin, benimsenme nedenlerine ait bulgulara göre: Erkek çırakların %54.9'u benimsedikleri kişinin iyi ve yardımsever, %25.1'i sevgi dolu, %10.8'i zengin ve güçlü, %7.7'si zeki ve dürüst, %1.5'i ise hiçbirini verirken, kız çırakların %6.9'u benimsedikleri kişinin iyi ve yardımsever, %29.3'ü sevgi dolu, %37.9'u zengin ve güçlü, %25.9'u zeki ve dürüst oldukları için benimsedikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %54.9'u iyi ve yardımsever, %10.8'i zengin ve güçlü, %7.7'si zeki ve dürüst kişilere değer verirken, kız çırakların %6.9'u iyi, yardımsever, %37.9'u zengin ve güçlü, %25.9'u zeki ve dürüst kişilere değer verdikleri, örnek olarak alıp, benimsemekte oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XI). Erkek çıraklar iyi, yardımsever ve zengin, güçlü kişilere daha fazla önem verirken kız çıraklar zeki ve dürüst kişilere daha fazla önem vermektedirler. Kızlar zenginlik ve güç ile kendilerine güvenli bir ortam hazırlamaya çalışmaktadırlar. Erkekler annelerine ilgi duyarlar, anne, şefkat ve ilgiyi temsil eder. Erkeklerse sıcak sevgi ve ilginin yoğun olduğu, yardımsever kişileri tercih ettikleri söylenebilir.

Çırakların en çok sevdikleri ve lider olarak benimsedikleri arkadaşlarının özellikleriyle ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %53.3'ü, arkadaşlarını yardımsever olması, %31.6'sı, zeki, %14.0'ü, güçlü ve iyi kavga etmesi, %1.1'i, işini iyi yapanı, kız çıraklarda ise: %39.6'sı, arkadaşlarını yardımsever olması, %25.9'u, zeki, %5.2'si, güçlü ve iyi kavga edeni, %29.3'ü, işini iyi yapan arkadaşını gruptaki lider olarak benimsedikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %31.6'sı zeki, %1.1'i işini iyi yapan kişiyi lider olarak benimserken, kız çırakların %25.9'u zeki, %29.3'ü işini iyi yapan arkadaşlarını grup lideri olarak benimsediği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XII). Kızlar için işini iyi yapma olumlu ve gerekli özellik olarak algılarken, erkek çıraklar zekaya daha fazla önem vermektedirler. Bunun yanısıra kız ve erkek çıraklar yardımseverlik ve iyi olmayı önemli bir kişilik özelliği olarak algılamaktadırlar. Bu da toplumumuzun genel eğilimiyle doğru orantılıdır.

Çırakların işyeri çevresindeki kişilerin kavga nedenlerinin dağılımlarına göre: Erkek çırakların %74.0'ü haksızlığa uğradıkları gerekçesiyle, %21.7'si kendini kabul ettirmek, %4.3'ü kendi çevrelerinde kavga yapılmadığını belirtirken, kız çırakların %17.2'si, haksızlığa uğradıkları gerekçesiyle, %79.3'ü kendini kabul ettirmek, %3.5'inin (2), çevrelerinde kavga yapılmadığını saptandı

Araştırmamızda erkek çırakların %21.7'si çevrelerindeki insanların kavga etme nedeninin kendini kabul ettirme isteği olduğunu düşünürken, kız çırakların %79.3'ü aynı düşüncüyü paylaştıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo XIII).

Araştırmamızın IX. tablosunda yer alan bulguların sonuçlarında savaş-macera filmlerinin izlenme oranı yüksek olduğu görülmektedir. Savaş-macera filmlerinde işlenen ana tema, işlenen haksızlıklara, fiziksel güç kullanarak karşılık verme ilkesi ve kendini kabul ettirebilmek için, fiziksel güç kullanma özelliğidir. Bu temayı çırakların ve çevresindekilerin günlük yaşamında da uygulandığı, işyeri çevresinde kavga nedeni olarak benimsendiği ve sorunların akılcı yöntemler yerine, fiziksel güç kullanılarak çözümlenmeye çalışıldığı söylenebilir.

Çırakların sorunları olan arkadaşlarına karşı geliştirdikleri davranış biçimleriyle ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların %83.7'si,

yardıma ettiklerini, %9.9'u, büyüklerden yardımcı olmalarını istediklerini, %6.4'ü, yardıma etmediklerini, ilgilenmediklerini, kız çıraklar ise: %81.0'i, yardıma ettiklerini, %13.8'i büyüklerden yardımcı olmalarını istediklerini, %5.2'sinin yardıma etmediklerini, ilgilenmedikleri saptandı (Tablo XIV).

Araştırmamızda erkek çırakların %83.7'si kız çırakların %81.0'i yardıma ettikleri arasındaki farkın istatistiksel yönden önemli olmadığı saptandı. Türk toplumunun genel özelliği bu bulguda da göze çarpmaktadır.

Çırakların kendilerinin sorunları olduğu zaman yardıma istedikleri kişilere ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %51.9'u anne-babalarından, %28.2'si arkadaşlarından, %14.2'si kendi sorunlarını kendilerinin çözdüğünü, %5.7'si ustalarından yardıma aldıklarını, kız çıraklar ise: %29.3'ü anne-babalarından, %37.9'u arkadaşlarından, %3.4'ü kendi sorunlarını kendilerinin çözdüğünü, %29.3'ü ustalarından yardıma aldıkları saptandı .

Araştırmamızda erkek çırakların %51.9'u anne-babalarından, %5.7'si ustalarından yardıma alırken,, kız çırakların %29.3'ü anne-babalarından, %29.3'ünün ise ustalarından yardıma istediği ve arasındaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XV). Bu fark erkek çırakların aileleriyle sorunlarını daha rahat konuşabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Kızlar ailelerinin yerine arkadaşlarıyla sorunları paylaşmayı tercih etmektedir. Bu durum sorunun niteliğiyle de ilgili olabilir, örneğin karşı cinsle olan arkadaşlığını ve sorunlarını, erkekler ailelerine anlatabilirken, kızlar bu konuyu genellikle aileleriyle konuşmamakta konuyu ustalarıyla ve/veya arkadaşlarıyla paylaşmaktalar.

Çırakların arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları etkinliklere ait bulguların dağılımlarında: Erkek çırakların %62.5'i, sorunlarını konuştuklarını, %29.6'sı, arkadaşlarıyla birlikte gezdiklerini, çeşitli

oyun etkinliklerine katıldıklarını, %6.8'i çalıştıkları, %1.1'i sinema, tiyatro v.s. ye gittikleri, kız çırakların ise: %53.4'ü, sorunlarını konuştuklarını, %13.8'i, arkadaşlarıyla birlikte gezdiklerini, çeşitli oyun etkinliklerine katıldıklarını, %19.0'u, çalıştıkları, %13.8'inin sinema, tiyatro v.b. gittikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %29.6'sı arkadaşlarıyla gezip, çeşitli oyunlar oynarken, kız çırakların %13.8'i arkadaşlarıyla gezip, çeşitli oyun etkinliklerine katıldıkları saptandı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.00001$) (Tablo XVI). Bu fark bize, toplumumuzda varolan, erkeklerin ev dışı yaşamı olağan ve gerekli bulunurken, kızlar için evde, aileleriyle birlikte olmalarının, kabul görmesinin bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Çırakların arkadaşlarıyla en fazla konuştukları konulara ait bulgulara göre: Erkek çırakların %27.7'si, günlük sorunlarını, %23.2'si, gelecek ile ilgili planlarını, %19.0'u, kız/erkek arkadaşlarını, %19.0'u, ustaların davranışlarını, %12.2'si, ülke ve dünya sorunlarını, %6.8'i aileleri hakkında konuştukları, kız çırakların ise: %22.4'ü günlük sorunlarını, %17.2'si gelecek ile ilgili planlarını, %12.1'i kız/erkek arkadaşlarını, %27.6'sı ustaların davranışlarını, %6.9'u ülke ve dünya sorunlarını, %13.8'i aileleri hakkında konuştukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %12.2'si arkadaşlarıyla ustaları, %6.8'i aileleri hakkında konuşurken, kız çırakların %27.6'sı ustaları , %13.8'i aileleri hakkında konuştuğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.05$) (Tablo XVII). Kızlar erkeklere oranla daha fazla ustalarının ve ailelerinin davranışlarıyla ilgilenmekte ve aralarında konuşmaktadırlar. Bunun yanısıra günlük sorunlar, her iki grubunda arkadaşlarıyla sık sık paylaştığı konulardır.

Çırakların cinsel yaşam hakkında ilk bilgi edinme araçlarının dağılımlarına göre: Erkek çırakların %59.6'sı, arkadaştan, %21.4'ü, yazılı ve görsel basından, %12.7'si, ailesinden, %3.8'i, ustasından,

%2.5'i, sağlık görevlisinden (hemşire, doktor, sağlık memuru) bilgi edindikleri, kız çırakların ise: %19.0'sı arkadaştan, %17.2'si yazılı ve görsel basından, %46.6'sı ailesinden, %8.6'sı ustasından, %8.6'sı sağlık görevlisinden (hemşire, doktor, sağlık memuru) bilgi edindikleri saptandı.

Araştırmamızda **erkek** ırakların %59.6'sı cinsellikle ilgili ilk bilgileri arkadaşlarından, %12.7'si ailelerinden, %3.8'i ustasından, %2.5'i bir sağlık elemanından öğrenirken, kız çırakların ancak %19.0'u arkadaşlarından, %46.6'sı ailesinden, %4.2'si ustasından, %8.6'sı sağlık elemanından cinsel yaşamla ilgili ilk bilgileri edindiği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XVIII). Bu bulgular, erkeklerin arkadaşlarıyla cinsel yaşamla ilgili bilgileri kızlara göre daha fazla oranda paylaşabildiklerini, kız çırakların cinsel yaşamla ilgili bilgileri aileleri, ustaları ve sağlık elemanı ile erkeklere göre daha fazla paylaştıkları görülmektedir. Ayrıca bu bulgular bize, çırakların cinsel yaşam ve cinsel sağlıkla ilgili bilgiyi yetkili bir sağlık görevlisinden değil, yetkili olmayan kişilerden, arkadaşlarından, çeşitli dergi, gazeteden öğrendiklerini göstermektedir. Cinsel problemlerin çok yoğun yaşandığı ülkemizde, konuya yönelik sağlıklı eğitim araçlarının hazırlanarak ergenlere ulaştırılması ve uzman kişiler tarafından anlatılması biyolojik, sosyal ve ruhsal açılardan sağlıklı bir toplum oluşmasında önemli bir adım olacağı kanısındayız.

Çırakların hastalanınca tedavi olmak üzere ilk başvurdukları kurumlara ait dağlılımlara göre: **Erkek** ırakların %38.6'sı hastaneye, %22.4' sağlık ocağına, %32.5'i ailesine, %5.4' dispansere, %1.1'i eczaneye başvurduklarını, kız çırakların ise: %36.2'si hastaneye, %19.0'ı sağlık ocağına, %8.6'sı ailesine, %5.2'si dispansere, %31.0'inin eczaneye başvurdukları saptandı.

Araştırmamızda **erkek** ırakların %1.1'i hastalanınca ilk eczaneye başvururken, kız çırakların %31.0'i hastalanınca eczaneye gittikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.0001$) (Tablo

XIX). Kız çırakların erkeklere göre daha fazla oranda eczaneyi bir tedavi kurumu olarak benimsemektedirler. Ayrıca erkek çırakların %38.6'sı, kız çırakların %36.2'si toplumumuzda yaygın olarak uygulandığı gibi, ilk başvuruyu, sağlık ocağı yerine, hastaneye yapmaktadırlar. Bu konuda okullarda eğitim çalışması yapılması, hasta sevk zincirinin işlemlerini sağlayacak ve hastanelerdeki gereksiz yoğunluğu önleyecektir.

5.2.Adana Merkez Çıraklık Eğitim Merkezinde Öğrenim Gören Çalışan Ergenlerin Ailelerine İlişkin Tanıtıcı Bulguların Tartışılması ve Sonuçları

Çırakların ebeveynleriyle ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların %89.6'sının anne babaları hayatta ve beraberler, %3.4'ünün anne babası ayrı, %5.4'ünün annesi hayatta babası ölü, %1.4'ünün babası hayatta, %0.2'si her ikisini de kaybetmiş, kız çırakların ise: %82.8'inin anne babaları hayatta ve beraberler, %5.2'sinin anne babası ayrı, %10.3'ünün annesi hayatta babası ölü, %1.7'sinin babasının hayatta olduğu saptandı.

Ergenlerin çalışma nedenleri içinde parçalanmış aile sorunu yer almamaktadır. Türk toplumunda hızlı bir sosyoekonomik değişim yaşanmasına rağmen, Türk ailesi sahip olduğu kültür değerlerinin desteği ile günümüzde de genel olarak sağlıklı yapısını korumaktadır. Bu değerler nedeniyle parçalanmış aile sayısı fazla değildir (2).

Çırakların kardeş sayılarına ait bulgulara göre: Erkek çırakların %0.7'sinin kardeşi yok, %23.2'sinin 1-2 kardeşi, %35.9'unun 3-4 kardeşi, %40.2'sinin 5 ve daha fazla sayıda kardeşi var, kız çırakların ise: %10.4'ünün kardeşi yok, %37.9'unun 1-2 kardeşi, %36.2'sinin 3-4 kardeşi, %15.5'inin 5 ve daha fazla sayıda kardeşleri olduğu saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %40.2'si 5 ve üstü sayıda kardeşi varken, kız çırakların %15.5'inin 5 ve üstü sayıda kardeşi vardır, aradaki fark önemli bulundu ($P<0.0001$) (Tablo XX). Araştırmamızın IV. tablosunun bulgularında, erkek çırakların %36.3'ü ekonomik yetersizlik nedeniyle çalışmaya başlarken, kız çırakların %10.3'ü ekonomik sorunlar nedeniyle çalışmaya başladıkları saptandı. Aile içi nüfusun artması ekonomik sorunların ortaya çıkmasına ve artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle erkek çocukların öğrenimlerini asgari düzeyde tamamladıktan sonra, eve gelir getirerek babalarına yardımcı olmak için aile tarafından çalışma hayatına yönlendirilmektedir. Kız çocukları ise genellikle çalışma hayatı yerine ev işlerine ya da okula yönlendirilmektedir (17).

Çırakların ailelerinin önemli bir bölümü (Tablo XX'nin genel toplamında) %37.9'u 5 ve daha fazla çocuk sahibidirler. İlik B, Türkmen Z, tarafından yapılan "Sokakta Çalışan Çocuklar " isimli çalışmada çalışan çocukların %50.4'ünün 1-3 kardeşi, %39.60'ünün 4-6 kardeşi ve %10'unun 7 ve daha üzeri kardeşi olduğu saptanmıştır. Bu araştırmada görüldüğü gibi sokakta ya da diğer işletmelerde çalışan çocuklar geniş ve çok çocuklu aileden gelmektedir (17). Bu durum kentin varoşlarında etkili bir aile planlaması anlayışının ve hizmetlerinin yeterince yaygınlaştırılmamış olması ile halkın "çok çocuk çok para", "çocuğu veren Allah, rızkını da verir" ya da "aile planlaması günahdır" gibi düşünceleri, herhangi bir aile planlaması yöntemini kullanmaktan kaçınmaları etkin olmaktadır(16).

Çırakların doğum sıralarıyla ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların %25.5'i ailenin ilk çocuğu, %19.7'si ailenin son çocuğu, %54.8'i ailenin ortanca çocuğu, kız çırakların ise: %13.8'i ailenin ilk çocuğu, %25.9'u ailenin son çocuğu, %60.3'ü ailenin ortanca çocuğudur. Kız ve erkek çırakların çoğunluğunu ailelerin ortanca çocukları oldukları söylenebilir.

Çırakların ebeveynlerinin öğrenim durumlarına ait dağılımlarına göre: Erkek çırakların, babalarının %18.5'i, annelerinin ise %49.7'si okur-yazar değil, babaların %56.8'i, annelerin ise %33.2'si ilkokul mezunu, babaların %21.0'i, annelerin %14.6'sı ortaokul, babaların %3.2'si , annelerin %2.3'ü lise mezunu, babaların %0.5'i, annelerin %0.2'si üniversite mezunudur. Kız çırakların ebeveynlerinin öğrenim durumlarına ait bulgulara göre: Babalarının %19.0'u, annelerinin ise %19.0'u okur-yazar değil, babaların %63.8'i, annelerin ise %51.7'si ilkokul mezunu, babaların %12.0'si, annelerin %5.2'si ortaokul mezunu oldukları ve arada önemli bir farkın olmadığı saptandı.

Bu bulgular bize, çalışan çırakların eğitim seviyesi düşük olan ailelerden geldiklerini göstermektedir. Erkek nüfusun eğitim düzeyinin kadınlara oranla göreceli olarak daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, her iki cinsinde eğitim olanaklarından yeterince yararlanamaması nedeniyle, sorunun eğitim sisteminin temelinden kaynaklandığı düşünülebilir. Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre de 1990 yılında kadınlarda okuma-yazma bilme oranı %71.95, erkeklerde %88.78'dir (18).

Çırakların babalarının meslek durumlarına ait dağılımlara bakıldığında, erkek çırakların babalarının %19.9'u emekli, %19.0'u serbest meslek (kuaför, bakkal v.s.), %13.5'i şöför, %12.0'ı işçi, %10.8'i memur, %10.6'sı seyyar satıcı, %6.6'sı çiftçi, %3.1'i işsiz, %2.5'i kapıcı, %2.0'ı tamirci olarak çalışmaktadır. Kız çırakların babalarının meslek durumlarına ait bulgulara göre, %19.0'ı emekli, %24.1'i serbest meslek (kuaför, bakkal v.s.), %6.9'u şöför, %5.2'si (3) işçi, %5.2'si memur, %3.4'ü seyyar satıcı, %27.6'sı çiftçi, %8.6'sı işsizdir ve aradaki önemli bir fark bulunamamıştır. Çırakların babalarının önemli bir bölümü küçük esnaf, memur, işçi ve emekli oldukları görülmektedir.

Çırakların annelerinin meslek dağılımlarına ait bulgulara göre: Erkek çırakların, annelerin %89.4'ü ev hanımı, %10.6'sı ise çeşitli

yerlerde (temizlikçi, terzi, kuaför v.s.) çalışmakta, kız çırakların ise: Annelerinin %82.8'i ev hanımı, %17.2'si çeşitli yerlerde (temizlikçi, terzi, kuaför v.s.) çalışmaktadır. Bulgularda annelerin genellikle ev hanımı oldukları ve çalışanların da gelip geçici işlerde çalıştıkları görülmektedir. Bu durum da çocuklar eğitim yerine çalışmaya başlamak zorunda kalmaktadırlar.

Çırakların ailelerine gelir getiren kişilere ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %80.0 baba, %8.9 anne ve baba birlikte, %6.3 anne, %4.3 ağabey, %0.5 akrabalar tarafından ekonomik gereksinimlerini karşılanmaktadır .Kız çırakların, %70.7 baba, %8.6'sı anne-baba, %8.6 anne, %6.9 ağabey, %5.2 akrabalar tarafından ailelerinin ekonomik gereksinimlerinin karşılandığı saptandı.

Erkek çırakların %80.0'inin ailesinin tüm ekonomik gereksinimleri baba tarafından karşılanırken, kız çırakların yalnız %70.7'sinin ailelerinin ekonomik gereksinimleri baba tarafından karşılandığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.009) (Tablo XXI). Toplumumuzda baba statüsünü kazanmış üstlenmiş olan aile başkanının temel ekonomik fonksiyonu para kazanmaktır. Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre, iktisaden faal olması gereken kadın nüfusun %42.8'i, erkeklerin %78.2'si iktisaden faal durumdadır. Türkiye'de erkeklerin çalışan nüfus içinde yoğunluğu kadınlara göre daha fazladır (18).

Çırakların evde kendilerine ait özel odalarının olup olmadığına ait bulgulara göre: Erkek çırakların %12.9'unun kendine ait odası var, %87.1'inin ise kendine ait odası yok, kız çırakların ise: %39.7'sinin kendine ait odası var, %60.3'ünün kendine ait odası olmadığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %12.9'unun kendine ait odası varken, kız çırakların %39.7'sinin özel odası olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.00001) (Tablo XXII). Kız çıraklarda oranın yüksek olması, ailelerin ekonomik durumu ve ev

koşulları bütün çocuklarına ayrı oda vermeyi olanaksız kıldığı durumlarda, öncelik kız çocuklara tanınmakta ve ayrı oda verilmektedir. Bu durumun Türk ailesinin kız çocuğunu koruma düşüncesinden kaynaklandığı kanısındayız.

Çırakların oturdukları evlerin kira olup olmadığına ilişkin dağılıma göre: Erkek çırakların %76.7'sinin kendi evi, %22.4'ünün kira, %0.9'u ise akrabalarının evinde ücretsiz olarak oturmaktadırlar, kız çırakların ise: %81.0'inin kendi evi, %6.9'unun kira, %12.1'inin ise akrabalarının evinde ücretsiz olarak oturdukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %22.4'ü kirada otururken, kız çırakların %6.9'unun kirada oturdukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.00001$) (Tablo XXIII). Erkek çırakların ailelerinin ekonomik sorunlarının, kız çıraklara göre daha fazla olmasından kaynaklandığı kanısındayız. Bunun yanısıra kız ve erkek çırakları çoğunluğunun ev sahibi olması, ülkemizde hızla büyüyen konut sorunundan etkilenmedikleri, bu durumun kentin varoşlarında kaçak yapılarda oturduklarından kaynaklanmaktadır.

Çırakların aile içinde en fazla anlaştıkları kişilere ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %71.6'sı aile üyelerinin hepsiyle, %15.1'i anne, %7.7'si abla/ağabey, %2.3'ü baba, %3.3'ü ise hiçbir aile üyesiyle anlaşamadıklarını, kız çırakların ise: %22.4'ü aile üyelerinin hepsiyle, %8.6'sı anne, %12.1'i abla/ağabey, %55.2'si baba, %1.7'si ise hiçbir aile üyesiyle anlaşamadıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %71.6'sı aile üyelerinin hepsiyle anlaştıkları, %7.7'si ağabey/abla ile, %2.3'ü babalarıyla anlaşırken, %3.3'ünün hiçbirisiyle anlaşamadıkları, kız çırakların ise, %22.4'ünün aile üyelerinin hepsiyle anlaştıkları, %12.1'i ağabey/ablalarıyla, %55.2'si babalarıyla anlaştıkları, %1.7'sinin hiçkimseyle anlaşamadıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.05$) (Tablo XXIV). Erkek çıraklarda ailenin tüm üyeleriyle ve anneleriyle

anlaşma oranları daha yüksek iken, kız çırakların ağabey/abla ve babalarıyla anlaşma oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun, toplumumuzda ailelerin ve özellikle annelerin erkek çocuklarını geleceğin ve sorumlulukların sahibi gözüyle değerlendirilmesi sonucu daha anlayışlı yaklaştıklarından kaynaklanmakta olduğu düşünülebilir. Bu durum erkek çırakların içinde erkek olmaları nedeniyle, daha fazla kabul görüp, söz sahibi olmaları ve kız çıraklar çalışmalarda aynı kabul ve hoşgörüden yoksun oldukları görülmektedir. Tablo XVI.'da da görüldüğü gibi, erkek çırakların %29.6'sı arkadaşlarıyla gezip, çeşitli oyun etkinliklerine katılırken, kız çırakların %13.8'i arkadaşlarıyla aynı etkinlikleri gerçekleştirebilmektedir. Bu ayrımın kızları olumsuz yönde etkileyeceği, ev yaşamı ile ev dışı yaşam arasında bocalayabilecekleri düşünülebilir.

Çırakların aile içi kararlara katılımlarına ait bulgulara göre: Erkek çırakların, %63.3'ünün ailesinde kararlar ortak alınmakta, %28.9'unda baba karar vermekte, %7.4'ü aile büyükleri karar vermekte, %0.4'ünde ailede çalışanların karar verdikleri saptandı. Kız çırakların ise: %12.1'inin ailesinde kararlar ortak alınmakta, %6.9'unda baba karar vermekte, %17.2'sinde aile büyükleri karar vermekte, %63.8'inde ailede çalışanların karar verdikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların aile içi kararlara katılımıyla kız çırakların aile içi kararlara katılımlarının aynı seviyede olmadığı ve arasında farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.05$) (Tablo XXV) Kız çırakların ailelerinde büyükler erkek çırakların ailelerine göre daha etkin oldukları ve çalışanlar aile içi kararlarda daha etkin rol alırken, erkek çırakların ailelerinde aile üyelerinin tümünü söz sahibi olması ve babanın etkin olarak söz sahibi olma oranları kızlara göre daha fazladır. Türk toplumunda kızlar yakın zaman içinde çalışma yaşamında yer almaya başlamışlardır. Kızlarının çalışmasını onaylayan ailelerin diğer ailelere göre farklı tepkiler vermesi, onların

yeni yaşama ve ekonomik koşullara uyum sağlamalarında kaynaklanmaktadır diyebiliriz. Bunun yanısıra genel toplamda çırakların %58.5'inin ailelerinde kararların ortak aldıklarının saptanması, çırakların ailelerine ekonomik katkıda bulunmaları nedeniyle söz sahibi olduklarını ve aile içi kararlarda etkin rol aldıklarını göstermektedir.

5.3.İş ve İş Koşullarına Yönelik Hazırlanan Sorularla İlgili Bulguların Tartışması ve Sonuçları

Çırakların çalıştıkları iş kollarına ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %24.6'sı kuaför, %17.4'ü radyo-televizyon tamiri, %19.9'u mobilya atölyesi, %11.5'i elektronik, %11.3'si oto motor, %11.0'i (61) kaynak, %4.9'u oto boya, %3.2'si oto elektrik, %3.2'si terzide çalışmaktadırlar, kız çırakların ise: %58.0'i bayan kuaföründe çalışmaktadır.

Kız çırakların cinsiyetleri nedeniyle, yalnız kuaförde çalışabildikleri saptandı. Ülkemizde henüz diğer iş kollarında kızlar, erkeklerle aynı oranda yer almamaktadırlar. Kadınların çalışma yaşamı tarihlerinin çok yeni olmasından ve geleneklerin hala, kızların çalışmasını hoş karşılamamasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanısıra bulgular bize, çırakların küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalıştıklarını göstermektedir. Küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışma ortamı, koşulları ve ilişkileri büyük ölçeklilere göre daha sağlıksızdır. Buna karşılık, bu işyerlerinde sağlık ve güvenliğin korunması için kurulması gereken hizmet birimleri yoktur ya da yetersizdir. Yasalara göre, bu birimlerin kurulması da zorunlu değildir. Aynı amaçla işyeri dışında oluşturulmuş hizmet birimleri de, ürettikleri hizmetlere en fazla gereksinim duyan küçük ölçekli işyerlerinin bu gereksinimi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işyerlerinin önemli bir bölümü kayıtsızdır ya da 1475 sayılı İş Kanunu'nun ve iş denetiminin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu

nedenle, çalışan çocuk ve ergenler (çırak), üretim için yeterli alt yapısı olmayan; eski üretim tekniklerinin, koruyucusuz makinaların, tezgahların, aletlerin, parlayıcı ve patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin kullanıldığı işyerlerinde; yaşına, fizyolojik ve entellektüel gelişimine, bilgi ve beceri düzeyine uygun olmayan işlerde, çok düşük ücretlerle ve her türlü korumadan yoksun olarak, gün boyu çalıştırılmaktadırlar(15).

Bu meslek gruplarına yönelik eğitim veren ortaokul ve liselerin açılması, ailelerin çocuklarını örgün eğitimde yer almaları doğrultusunda harekete geçmeye teşvik edecektir. Böylece küçük yaşta (11-13 yaşları) çalışmaya başlamaları, dolaylı olarak engellenebilecektir. Ayrıca örgün eğitimden daha fazla yararlanmaları sağlanabilecek ve istedikleri zaman eğitimlerine yeniden devam edebileceklerdir.

Çırakların ilk çalışmaya başlama yaşları ile ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların, %5.0'ü 9 yaş ve altında, %7.7'si 10 yaşında, %12.2'si 11 yaşında, %32.0'ı 12 yaşında, %24.6'sı 13 yaşında, %13.6'sı 14 yaşında, %4.9'u %30.6 ile 12 yaşındadır., 12 yaşı %24.4 ile 13 yaş, %14.3 11 yaş, %13.3 14 yaş, %8.0 10 yaş, %54.8'i 9 yaş ve altı, %4.6'sı 15 yaş ve üstü yaşlarda çalışmaya başlamıştır. Kız çırakların ise: %3.4'ü 9 yaş ve altında, %10.3'ü 10 yaşında, %34.5'i 11 yaşında, %17.2'si 12 yaşında, %22.4'ü 13 yaşında, %10.3'ü 14 yaşında, %1.7'si 15 yaş ve üstü yaşlarda çalışmaya başladıkları saptandı .

Araştırmamızda erkek çırakların %12.2'si 11 yaşında çalışmaya başlarken, kız çırakların %34.5'i 11 yaşında çalışmaya başladıkları saptandı, aradaki fark önemli bulundu ($P=0.0004$) (Tablo XXVI). Kız çocukları erkeklere oranla daha erken yaşta çalışma hayatına başladıkları görülmektedir.

Tablo XXVI 'daki toplam bulgulara bakıldığında ise, çırakların toplam %95.4'ü 15 yaşına gelmeden çalışmaya başladıkları

görülmektedir. Oysa, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 67. maddesi 15 yaşından küçük çocukların çalıştırılmalarını yasaklamıştır. İş Kanunu 13-15 yaşları arasındaki çocuk ve ergenlerin sağlık ve güvenliğini etkilemeyecek, eğitimlerini sürdürmelerini engellemeyecek hafif işlerde çalıştırılmalarına izin vermektedir (10). Çocuk ve ergenlerin çalışma yaşları meslek eğitime yönelik ortaokulların açılması ve temel eğitimin 8 yıla çıkarılması, çalışmaya başlama yaşını yukarıya çekecektir. Böylece ILO tarafından 15 olarak belirlenen çalışmaya başlama yaşına, zorlama olmadan ulaşılabilmesi mümkün olacak ve çocukların üretim alanının sağlıksız koşullarında tükenmeleri engellenecektir.

Çırakların şu ana kadar çeşitli nedenlerle yaptıkları işyeri değişiklikleriyle ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların %33.4'ü hiç işyeri değişikliği yapmamıştır, %42.8'i 1 veya 2 işyeri değiştirmiş, %20.8'i 3-4 işyeri, %3.0'ı 5 ve daha fazla işyeri değiştirmiştir. Kız çırakların %15.5'i hiç işyeri değişikliği yapmamıştır, %19.0'u 1 veya 2 işyeri değiştirmiş, %20.7'si 3-4 işyeri, %44.8'i 5 ve daha fazla işyeri değiştirdiği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %3.0'ü 5 ve daha fazla sayıda işyeri değiştirirken, kız çırakların %44.8'i 5 ve daha fazla sayıda işyeri değişikliği yaptıkları saptandı ve aradaki fark anlamlı bulundu ($P < 0.0001$) (XXVII). Çıraklar büyük çoğunluğu çeşitli nedenlerle (ekonomik, patronla anlaşamama, işin ve işyerinin niteliği gibi) iş yeri değişikliğine gereksinim duymuşlardır.

Çırakların günlük çalışma saatleriyle ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %8.1'i 8 saat, %9.3'ü 9 saat, %15.4'ü saat, %33.4'ü 11 saat ve %33.8'inin 12 saat veya daha fazla çalıştıkları, kız çırakların ise: %1.7'si 8 saat, %27.6'sı saat, %8.6'sı 10 saat, %46.6'sı 11 saat ve %15.5'inin 12 saat veya daha fazla çalıştıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %9.3'ü 9 saat çalışırken, kız çırakların %27.6'sı 9 saat çalışmakta, aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.00001) (Tablo XXVIII). İlik B, Türkmen Z, Rodja G tarafından yapılan "Sokaktan Ustaliğa" isimli araştırmada yer alan bulgulara göre, 1.gruptaki çocukların %65.7'si, 2.gruptakilerin %77.1'i ve 3. gruptakilerin %88.6'sı cumartesi günleride çalıştıkları, dinlenmek için yalnız pazar günlerinin kaldığı, bazılarının cumartesileri oldukça uzun saatler işte kaldığı hatta pazar günleride çalıştıkları saptanmıştır (16).

Bunun yanısıra Tablo XXVII.'nin toplam bulgularında ise, çırakların %34.6'sının çalışma sürelerinin 11 saatte yoğunlaştığını göstermektedir. Çalışma süresinden 1 saatlik öğle tatilini çıkardığımızda çalışma saatinin 10 saat olduğu görülmektedir. 1475 sayılı İş Kanununun 64. maddesine göre 4-7.5 saat arasında çalışma yürütülen işyerlerinde en az 30 dakika, 7.5 saatten fazla çalışma yürütülenlerde ise en az 1 saat ara dinlenme süresi kullanılmalıdır ve çocukların ve ergenlerin (çırakların) günde 7.5 saatten fazla çalıştırılmaları yasaktır. Aynı kanun'a göre, eğitimi sürdüren çocukların çalışma süreleri eğitimlerini aksatmayacak şekilde düzenlenmelidir. 7.5 saatten fazla çalışma her iki düzenlemeye de aykırıdır. Ayrıca yine İş Kanunu'na göre işçinin haftalık çalışma süresi 45 saattir. Bu süreyi aşan çalışma süreleri fazla çalışma kapsamında değerlendirilir. Fazla Çalışma Tüzüğüne göre de, 18 yaşını doldurmamayanlar fazla çalışmaya katılamaz. Araştırma verileri bize, çırakların Tüzük'e aykırı olarak sürekli fazla çalıştırıldıklarını göstermektedir (15). Araştırmamız kapsamında yer alan çırakların hemen hepsi, küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışmaktadırlar. Bu çalışma saatleri çırakların kendilerine ve ailelerine için az zaman ayırdıklarını, fizyolojik ve psikososyal gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini söyleyebiliriz.

Çırakların haftalık kazançlarıyla ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %21.5'i 300.000TL. civarında, %44.5'i 400.000-800.000TL. arasında, %22.1'i 900.000-1.300.000TL. arasında, %1.400.000-1.800.000TL. arasında, %1.1'i 1.900.000-2.300.000TL arasında, %3.3'ü 2.400.000TL. veya daha fazla haftalık aldıkları, kız çırakların ise: %12.7'si 300.000TL. civarında, %8.6'sı 400.000-800.000TL. arasında, %10.4'ü 900.000-1.300.000TL. arasında, % 31.0'i 1.400.000-1.800.000TL. arasında, %36.2'si 1.900.000-2.300.000TL arasında, %1.7'si 2.400.000TL . veya üstü haftalık aldıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %44.5'i 400.000-800.000 TL. arasında alırken, kız çırakların %8.6'sı 400.000-800.000TL. arasında haftalık ücret aldıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo XXIX). Kız çıraklarla erkek çırakların iş ve iş koşullarının farklı olması ücretlerde de farklı tabloların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çırakların aldıkları ücretlerin asgari ücret karşısındaki konumuna ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %88.1'i asgari ücretin altında ücret alırken, %11.9'u asgari ücret veya üstünde almaktadır, kız çırakların ise: %31.0'i asgari ücretin altında, %69.0'u asgari ücretin üstünde yer almaktadırlar.

Araştırmamızda erkek çırakların %88.1'i asgari ücretin altında ücret alırken, kız çırakların %31.0'i asgari ücretin altında ücret almakta oldukları saptandı, aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.00001$) (Tablo XXX). Kız çıraklarla erkek çırakların iş kolları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Tablo XXX 'daki toplam bulguların sonuçlarına göre: Çırakların, %82.8'i asgari ücretin altında, %17.2'si asgari ücret veya üstünde almaktadır. Çocuk ve ergenler genellikle küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışmakta ve sendikal etkinlikler içinde yer

almamaktadırlar. Bu nedenle ücretlerine ilişkin herhangi bir hak aramalarında söz konusu olmamakta ve istismar edilmektedirler (7).

Çırakların haftalık kazançlarını değerlendirme şekilleriyle ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %52.4'ü gelecek için para biriktirdiklerini belirtirken, %47.6'sı haftalıklarının yetersiz olduğunu ve biriktiremediklerini, kız çırakların ise: %53.4'ü para biriktirirken, %46.6'sının para biriktiremedikleri saptandı. (Tablo XXXI)

Çıraklar aldıkları düşük ücrete rağmen para biriktirmeye ve gelecek için hazırlanmaya çalışmaktadırlar.

Çırakların ücretlerini zamanında alıp almadıklarıyla ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların, %50.2'si ücretini zamanında almadığını, %49.8'i ücretini zamanında alırken, kız çırakların %74.1'i ücretini zamanında , %25.9'unun ücretini zamanında alamadıkları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %50.2'si ücretini zamanında alırken, kız çırakların %74.1' i ücretini zamanında almaktadır ve aradaki farkta önemlidir (P=0.0005) (Tablo XXXII). Bu fark kız çırakların çalıştıkları iş kolunun farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Çırakların toplam %48.5'inin ücretlerini zamanında alamamaktadırlar. Bu durum çırakların yaşları ve sosyal güvenlikleri için herhangi bir sendikaya üye olmamaları sonucu haklarını arayamadıklarını göstermektedir. Çıraklar hem düşük ücret almakta hem de bu düşük ücretlerini zamanında alamamaktadırlar. Bu durum, çalışan, ortaya ürün çıkaran ergenin, karşılığında ve düzeyinde gelir elde edemediğini ve yapılan üretimin toplum tarafından bir iş olarak değerlendirilmediği, saygı gösterilmediğini anlatmaktadır. Bu hususların tam olmaması, çalışanın emeğinin eksik değerlendirilmesi, emeğin harcanması ve gizli işsizliğin yaratılması olarak kabul edilir (19).

Çırakların işyerlerinde yemek verilip verilmediğinin dağılımına göre: Erkek çırakların %50.8'ine yemek verilmemekte, %43.3'üne yalnız öğle yemeği, %3.6'sına sabah, öğle, akşam yemeği, %2.3'üne sabah ve öğle yemeği verilirken, kız çırakların %75.9'una yemek verilmemekte, %24.1'ine yalnız öğle yemeği verildiği saptandı. Genel toplama göre ise çırakların, %53.2'sine yemek verilmemekte, %41.4'üne yalnız öğle yemeği, %3.3'üne sabah, öğle, akşam yemeği, %2.1'ine sabah ve öğle yemeği verildiği saptandı, (Tablo XXXIII).

Çırakların önemli bir bölümüne işyerinde yemek verilmemektedir. Oysa çıraklar ergenlik dönemindedir ve ergenlik yetişkinliğe geçişi sağlayan fizyolojik gelişimin hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde fizyolojik, entellektüel gelişimi için ergenin yeterli ve dengeli beslenmesi gerekmektedir. Bulgularda görüldüğü gibi ergen hem düşük ücret almakta, hem de beslenme giderlerini kendisi karşılamak durumundadır. Bu durum, sağlıklı ve nitelikli işgücünün elde edilmesini engelleyecek ve ergenlerin kısa sürede tükenmelerine neden olacaktır.

Çırakların son yıllarda geçirdikleri iş kazaları ile ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %33.6'sı iş kazası geçirdiği, %66.4'ü ise kaza geçirmediği, kız çırakların ise: %67.2'si iş kazası geçirdiği, %32.8'inin iş kazası geçirmediği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %33.6'sı iş kazası geçirirken, kız çırakların %67.2'sinin iş kazası geçirdikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.00001$) (Tablo XXXIV). Bu fark kız çırakların, erkek çıraklara oranla, daha dikkatsiz olmaları ve kuaförlerde yeterince önlem alınmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo XXXIV'deki toplam bulguların sonuçlarında %36.7'si iş kazası geçirmiştir. Oran kaza geçirmiyenlere göre düşük olduğu düşünülse de kaza geçirme oranı azımsanamayacak büyüklüktedir.

1475 sayılı iş kanunu gereği olan çalışma güvenliği, kamu ve özel sektöre ait işveren tarafından yerine getirilerek sağlanır. Çıkabilecek her türlü iş kazasının yasal yükümlülüklerinden işveren sorumludur (11). İş kazalarının önlenmesi için, iş kanunu gereği, işverenlerin daha yoğun önlem almaları gerekmektedir. Küçük ve orta ölçekli işyerlerinin daha sık denetlenmesi, işverenin konuya daha duyarlı yaklaşmasına neden olacağı ve böylece iş kazaları oranını en aza indirgenebilecektir.

Çırakların geçirdikleri iş kazası çeşitlerinin dağılımlarına göre: Erkek çırakların %44.4'ü ellerinin, ayaklarının kesildiğini veya kırıldığını, %36.9'sı ağırlık düşmesi sonucu ezik olduğunu, %14.4'ü elektrik çarptığını, %4.3'ü iş ve işyerinin pis, tozlu ve gazlı hava nedeniyle baş dönmesi, solunum yolu şikayetleri olduğunu, kız çırakların ise: %48.7'si ellerinin, ayaklarının kesildiğini veya kırıldığını, %2.6'sı ağırlık düşmesi sonucu ezik olduğunu, %46.1'i elektrik çarptığını, %2.6'sı iş ve işyerinin pis, tozlu ve gazlı hava nedeniyle baş dönmesi, solunum yolu şikayetleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %36.9'u işyerinde ağırlık düşmesi sonucu yaralandığı, %14.4'ü elektrik çarptığı, %4.3'ünün pis ve tozlu havadan etkilendikleri, kız çırakların ise, yalnız %2.6'sının ağırlık düşmesi sonucu yaralandığı, %46.1'i elektrik çarpması, %2.6'sı pis ve tozlu havadan etkilendikleri saptandı ve aradaki farkın önemli olduğu bulundu ($P<0.05$) (Tablo XXXV). Bu fark erkek çırakların çalıştıkları iş kollarından ve iş koşullarından kaynaklanmaktadır.

İlik B, Türkmen Z, Rodja G, tarafından yapılan "Sokaktan Ustalığa" isimli araştırmada 3 grup çalışan çocuklardan iş kazası geçiren toplam 19 çocuktan, 1.grupta % 75.2'si el-ayak kesilmesi, %25.0'i yanma, 2.grupta %42.8'i el-ayak kesilmesi, %28.6'sı elektrik çarpması, %28.6'sı yanma, 3.grupta %50.0'si el-ayak kesilmesi ve kırılması, %25.0 ağırlık düşmesi, %25.0'i makina kazası geçirmiştir.

Bu araştırmada da iş kazası geçirme oranı az olmakla beraber, el-ayak kesilmesi v.b. kullanılan makinalardan kaynaklanmaktadır. Her iki çalışmada ıracların fizyolojik gelişimine uygun olmayan makina ve araç gereerle çalışmak zorunda kalmalarından kaynaklanmaktadır. İşverenlerin bu konuyu göz ardı etmemesi için gerekli uyarı yapılmalı ve önlemler alınmalıdır.

ıracların iş kazası geçirenlerin başvurdukları tedavi kurumlarına ait dağılımlara göre: Erkek ıraclardan %54.5'i hastanede, %21.4' sağlık ocağında, %13.9'u eczanede, %10.2'si evde tedavi gördükleri, kız ıracların ise: %20.5'i hastanede, %51.3' sağlık ocağında, %15.4'u eczanede, %12.8'inin evde tedavi gördükleri saptandı.

Araştırmamızda erkek ıracların %54.5'i hastanede tedavi görürken, kız ıracların %20.5'inin hastanede tedavi gördükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P=0.0003$) (Tablo XXXVI). Bu fark erkek ıracların daha ağır iş kollarında çalışmaları nedeniyle yaptıkları kazaların da ciddi durumda olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu bulgular ıracların ücretsiz tedavi hizmetlerinden yararlandıkları göstermektedir. Çünkü, ıraclık ve Mesleki Eğitim Kanunu kapsamı gereği, ıraclık Okuluna gidenlerin sigorta pirimleri, devlet tarafından ödenmekte ve sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler.

ıracların ilk yardım kursu alıp almadıklarına ait bulgulara göre: Erkek ıracların %22.6'sı ilk yardım kursu almadıklarını belirtirken %77.4' ilk yardım kursu aldıklarını, kız ıracların ise: %25.9'u ilk yardım kursu alırken, %74.1'inin ilk yardım kursu almadıkları ve aradaki farkın önemsiz olduğu saptandı. İlk yardım bilgisi, iş kazalarında hayat kurtarmada son derece önemlidir.

Çırakların, iş güvenliği eğitimi alma durumlarına ait dağılıma göre: Erkek çırakların %49.4'ü iş güvenliği eğitimi almış, %50.6'sı iş güvenliği eğitimi almamıştır, kız çırakların ise: %39.7'si iş güvenliği eğitimi alırken, %60.3'ünün iş güvenliği eğitimi almadığı ve aradaki farkın önemsiz olduğu saptandı (P=0.15) (Tablo XXXVII).

İş güvenliği eğitimi, iş kazalarını önlemede son derece önemli bir yer tutmaktadır. İş güvenliği dersi, ustalık eğitimi programında yer almaktadır (25) Çıraklık eğitimi içinde, ilk yardım ve iş güvenliği derslerinin verilmesi, iş kazalarının önlenmesine yardımcı olacaktır.

Çırakların iş yerlerinde ilk yardım dolabı olup olmama durumuna ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %36.3'ünün işyerinde ilk yardım dolabı olduğunu, %63.7'sinin işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı, kız çırakların ise: %13.8'inin işyerinde ilk yardım dolabı olduğu halde, %86.2'sinin işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %63.7'sinin işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı, kız çırakların %86.2'sinin işyerinde ilk yardım dolabı olmadığı ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.0005) (Tablo XXXVIII). Bu fark kuaförlerin konuya yeterince duyarlı olmadıklarını göstermektedir. İlk yardım dolabının önemi konusunda işverenlerin uyarılması ve denetlenmesi, iş kazalarının olumsuz sonuçlar vermemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çırakların işyerlerinde sağlık elemanının görev alıp almadığına ilişkin dağılımlara göre: Erkek çırakların %4.8'i işyerinin sağlık görevlisinin olduğu, %95.2'si işyerlerinde herhangi bir sağlık elemanının çalışmadığı, kız çırakların ise: %100.0 'ünün işyerinde sağlık elemanının görev almadığı saptandı (Tablo XXXIX)

1475 sayılı İş Kanununa göre, elliden az işçi çalıştıran, küçük ölçekli (1-9 işçi) ve orta ölçekli (10-24 işçi) işyerlerinde bir sağlık biriminin kurulması zorunlu değildir. Bu durumda , yasal olarak işyerlerinde bulundurulması gereken ilk yardım malzemesi ve işe

girişte alınması ve düzenli aralıklarla yenilenmesi gereken sağlık raporlarının alınıp alınmadığının denetimi gerekmektedir. Oysa işverenler yasal yükümlülükleri olan, çalışanların, sağlık muayenelerini de düzenli olarak yaptırmadıkları görülmektedir (14). Bu durum karşısında küçük ve orta ölçekli işyerleri gruplandırılıp, her gruba bir sağlık elemanı görevlendirilmesi bu sorunu çözmemekte etkili olabilir.

Çırakların işyerlerinin fiziki koşulları hakkındaki değerlendirmelerine ait dağılımlara göre: Erkek ırakların %29.6'sı işyerini temiz ve düzenli ,%24.4' havasız, %23.7'si gürültülü, %17.0'si pis, %5.2'si dağınık, kız çırakların %53.5'i işyerini temiz ve düzenli, %13.8'i havasız, %17.2'si gürültülü, %6.9'u pis, %8.6'sı işyerinin dağınık olduğu saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %29.6'sının işyerinin temiz ve düzenli olduğu, %5.2'si işyerinin dağınık olduğu, kız çırakların ise, %53.5'i işyerinin düzenli olduğunu, %8.6'sının işyerinin dağınık olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$). (Tablo XL). Bu fark kız çırakların iş kollarının farklı (kuaför) olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca erkek çırakların %70.4', kız çırakların %46.5'i işyerleri havasız, gürültülü, pis ve dağınık olduğunu belirtmektedir. Işyerlerinin fiziki koşulları çalışanların bedensel sağlığını tehlikeye sokmaktadır. Bu durum işyeri müfettişleri tarafından dikkate alınarak denetlenmeli ve işverenler/ustalar, temizlik, düzen, temiz havanın sağlık açısından önemi konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Çırakların işlerini nasıl bulduklarına ilişkin dağılımlara göre: Erkek ırakların %43.6'sı öğretici ve zevkli, %30.5'i yorucu, tehlikeli, zor, %14.4' sıkıcı, %11.5'i yorucu ve pis buldukları, kız çırakların ise: %91.4' işlerinin öğretici, zevkli olduğu, %1.7 yorucu, tehlikeli ve

zor olduğu, %5.2 sıkıcı, %1.7'si yorucu ve pis olduğunu düşündükleri ve aradki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo XLI).

Araştırmamızda kız çırakların çoğunluğu işleriyle ilgili olumlu duygu ve düşüncelere sahipken, erkek çırakların çoğunluğu işleriyle ilgili olumsuz duygulara sahip oldukları saptandı. Erkek çırakların, bu durumda verimli olmaları, psikososyal açıdan kendilerini iyi hissetmeleri olanaksızdır. Yaşamlarının önemli bir bölümün geçtiği işleri hakkındaki olumsuz duyguları, kendilerini stres altında hissetmelerine neden olacak ve benlik gelişimlerinde olumsuz rol oynayacaktır.

Çırakların iş yaşamlarında kendilerini algılama biçimlerine ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %40.2'si mutlu, aktif ve başarılı, %33.6'sı yorgun, %14.5'i heyecanlı, faydalı, aktif, %8.1'i sinirli, gergin, %3.6'sı isteksiz, pasif olduklarını düşünürken, kız çırakların %43.1'i mutlu, aktif ve başarılı, %13.8'i yorgun, %25.9'u heyecanlı, faydalı, aktif, %6.9'u sinirli, gergin, %10.3'ü isteksiz, pasif oldukları saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %33.6'sı işlerinde kendilerini yorgun, %8.1'i sinirli-yorgun, %3.6'sı isteksiz-pasif hissederken, kız çırakların %13.8'i kendilerini yorgun, %6.9'u sinirli- gergin, %10.3'ü isteksiz-pasif hissetmekte oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.05) (Tablo XLII). Bu fark erkek çırakların iş ve iş koşullarından kaynaklandığı kanısındayız.

Çırakların iş yerlerinde boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin dağılımlara göre: Erkek çırakların %78.3'ü boş zamanlarının olmadığını, %10.0'u arkadaşlarıyla sohbet ettiklerini, %7.2'si kitap,dergi, gazete okuduğunu, %4.5'i dinlendiklerini , kız çırakların ise: %43.1'i boş zamanlarının olmadığını, %8.6'sı arkadaşlarıyla sohbet ettiklerini, %32.8'i kitap,dergi, gazete okuduğunu, %15.5'inin dinlendikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %78.3'ü çalışma saatleri içinde boş zamanları olmadığı, %7.2'sinin kitap-gazete okudukları, %4.5'inin dinlendikleri, kız çırakların ise, %43.1'inin boş zamanları olmadığı, %32.8'inin işyerindeki boş zamanlarında kitap-gazete okudukları, %15.5'inin dinlendikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLIII). Aradaki farkın kız çıraklarla erkek çırakların iş kollarının farklılığından kaynaklandığı kanısındayız.

Ayrıca araştırmamızda özellikle erkek çırakların %78.3'ünün iş yerinde hiç boş vakti olmadığını ve sürekli çalıştıkları görülmekte ayrıca çalışma sürelerinin ortalama 11 saat olduğu düşünüldüğünde, çırakların işleriyle ilgili olumsuz duygular uyandıran nedenler de açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ergenler dönemlerinin gereği olarak yaşadıkları farklı duygulara, işyerlerinin, fiziki, sosyal ve psikolojik baskısı eklenmektedir. Bu durum çırakların benlik gelişiminde olumsuz rol oynayacağı kanısındayız.

Çırakların işverenlerinin veya ustalarının davranışlarını değerlendirmelerine ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %82.9'u ustalarının kendilerini sevdiği ve yardımcı olduğu, %9.9'u sinirli olduğu ve azarladığı, %7.2'si ilgisiz ve tembel olduğu, kız çırakların ise: %74.1'i kendilerini sevdiği, %12.1'i sinirli olduğu, azarladığı, %13.8'i ilgisiz, tembel olarak algıladıkları ve aradaki farkın istatistiksel bir anlam taşımadığı saptandı ($P=0.1$).

Çırakların önemli çoğunluğu ustalarına karşı olumlu duygu ve düşünceler içinde olduklarını belirtmeleri, çalışan, işveren ilişkileri açısından olumlu gözükmektedir.

Çırakların işverenlerinin çalışmalarına gösterdikleri somut tepkilerle ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %42.9'unun işvereni hiçbir tepki vermemekte, %49.4'ü kutlamakta, %7.2'si yalnızca hatalı davranışlarını görüp uyarmakta, %0.5'i değişik tepkiler vermemekte, kız çırakların işverenlerinin %50.0'si hiçbir tepki vermemekte, %5.2'sinin

kutlamakta, %19.0'u yalnızca hatalı davranışlarını görüp uyarmakta, %25.8'i değişik tepkiler verdikleri saptandı.

Erkek çırakların %49.4'ünün usta/işverenleri kendilerini kutlayıp, teşvik ederken, %7.2'sinin yalnız hatarını söylediği, %0.5'inin tursız tepkiler verdiği, kız çırakların %5.2'sinin usta/işverenleri tarafından teşvik edildiği, %19.9'unun yalnız hatalarını söylediği, %25.8'inin tutarsız, farklı tepkiler verdiği ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLIV). Erkek çırakların işverenleriyle daha olumlu iletişime sahip oldukları görülmektedir.

İşverenlerin çalışanların daha verimli olmaları ve psikososyal açıdan sağlıklı gelişmeleri için zaman zaman onore etmenin önemi, olumsuz hareketlerini de uyarmaları konusunda eğitim almaları psikososyal açıdan sağlıklı bir toplumun oluşmasında önemlidir.

Çırakların gelecekte kendi çıraklarına uygulamayı planladıkları davranışlarına ait bulgulara göre: Erkek çırakların %38.2'si işi iyi öğreteceklerini, %34.3'ü sorunlarıyla ilgileneceklerini, %20.3'ü iyi davranacağını ve azarlamayacağını, %7.2'si disiplinli olacaklarını belirtirken, kız çırakların %20.7'si işi iyi öğreteceklerini, %22.4'ü sorunlarıyla ilgileneceklerini, %34.5'i iyi davranacağını ve azarlamayacağını, %7.2'si gelecekte kendi çıraklarına disiplinli olmayı düşündükleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %7.2'si çıraklarına karşı disiplinli olmayı düşünürken, kız çırakların %22.4'ü çıraklarına karşı disiplinli olmayı düşünmekte ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLV). Kız çıraklar gelecekte ailelerinin gelirini karşılayacaklarını düşündükleri için, erkekler göre işe daha fazla önem vermekte ve disiplinin gerekli olduğu kanısındalar. Bunun yanısıra bulgular bize, çırakların gerek iş, gerekse davranış açısından olumlu davranışlar geliştirmeyi düşündüklerini göstermektedir.

Çırakların haftalık izin süreleriyle ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %81.1'i haftada bir gün, %8.6'sı haftada iki gün, %10.3'ü izinleri olmadığı, kız çırakların, %58.6'sı haftada bir gün izinleri olduğu %39.7'si haftada 2 gün izinleri olduğu saptandı.

Erkek çırakların %8.6'sının haftada bir gün izinleri varken, kız çırakların %39.7'sinin haftada bir gün izinleri olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.001$) (Tablo XLVI). Söz konusu fark erkek ve kızların çalıştıkları iş kollarının farklılığından kaynaklanmaktadır.

1475 sayılı İş Kanununun 41. maddesine göre, işçilere haftada en az bir gün ücretli izin verilmelidir. Bu durumda erkek çırakların %10.3'ü kız çırakların %1.7'si yetişkinler için uygun görülen bu süreden yararlanamamaktadır. Çırakların çalışma saatlerinin uzunluğu gözönüne alındığında, haftalık tatil sürelerinin kısalığı bedensel, entellektüel ve psikososyal gelişimleri üzerinde olumsuz rol oynayacaktır (15). Çırakların haftalık çalışma saatlerinin daha kısa olması, hafta sonu tatilinin 2 güne çıkarılması gereklidir.

Çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerin dağılımlara göre: Erkek çırakların %50.6'sı dinlenmek ve uyumak, %43.5'i gezmek, %5.9'u ailelerine yardım etmek istedikleri, kız çıraklar ise, %70.7'si dinlenmek ve uyumak, %10.3'ü gezmek, %19.0'u ailelerine yardım etmek istedikleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerle, kız çırakların tatilde yapmak istedikleri etkinliklerin farklı olduğu ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo XLVII). Toplumumuzda genel beklenti erkek çocukların zamanlarını ev dışında geçirmeleri, kızların ise evde aileleriyle birlikte olmaları doğrultusundadır. Aradaki farkın toplumun bu genel beklentisinden kaynaklandığı kanısındayız.

Çırakların çalışmaya başlama yaşı hakkındaki düşüncelerine ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %46.8'i 10-14 yaş, %44.9'u 15-19 yaş, %8.3'ü 20-24 yaş üstünün çalışmaya başlamak için uygun yaş olduğunu belirtirken, kız çırakların %50.0'si 10-14 yaş, %43.1'i 15-19 yaş, %6.9'u 20-24 yaş üstünün çalışmaya başlamak için uygun yaş olduğunu düşündükleri saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %46.8'i 10-14 yaşları arasını çalışmaya başlama yaşı olarak uygun bulurken, kız çırakların %50.0'si 10-14 yaşları arasını çalışmaya başlama yaşı olarak uygun buldukları ve aradaki farkın önemli olmadığı saptandı (P=0.87) (Tablo XLVIII). Kız ve erkek çıraklar kendi işe başlama dönemlerini gözönüne alarak yanıtlamışlardır. Çalışmaya başlama yaşının önemi konusunda bilinçli bir yaklaşımları olmadığı görülmektedir.

Çırakların işlerinin kendilerine sağlayacağı gelecek hakkındaki düşüncelerine ait dağılımlarına göre: Erkek çırakların %99.8'i normal yaşam, %0.2'si zengin olacaklarını , kız çırakların ise: %84.5'i gelecekte normal bir yaşamları olacağını düşünürken, %15.5'i zengin bir yaşama sahip olacaklarını düşündükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.0001) (Tablo XLIX). Bu bulgular bize, ergenlerin gelecekle ilgili umutsuz olmadıkları göstermektedir.

Çırakların örgün eğitimle ilgili düşüncelerine ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %60.9'u örgün eğitime devam etmek istediklerini belirtirken, %39.1'i örgün eğitime devam etmek istemediklerini belirttiler, kız çırakların ise: %69.0'u örgün eğitime devam etmek isterken, %31.0'inin örgün eğitimi düşünmedikleri saptandı.

Çırakların çoğunluğu örgün eğitimlerini sürdürmek istemektedirler.Çıraklar eğitimin öneminin ve gerekliliğinin farkındalar. İlik B, Türkmen Z, Rodja G, tarafından yapılan "Sokaktan Ustalığa " isimli araştırmada çalışan çocukların çoğunluğu yüksek

öğrenim gerektiren doktor, mühendis, subay gibi meslekleri seçmek isteyenlerin oranı 1. grupta %10.0 2.grupta %17.1 3. grupta 48.6'dır. Polis, kuaför, tamirci vb. olmak isteyenlerin oranı ise, 1.grupta %77.0 2.grupta %80.0 3.grupta %51.4'tür.A.M.Ç.E.M.'de öğrenim gören çırakların beklentilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Örgün eğitime devam etmek isteyen 339 erkek çırak ile 40 kız çırağa ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %90.0'ı okul ile iş hayatlarını birlikte yürütebileceklerini ve %10.0'u okulun kendilerine farklı bir iş sağlayacağını, kız çırakların %32.5'i okul ile iş hayatlarını birlikte yürütebileceklerini ve %67.5'i okulun kendilerine farklı bir iş sağlayacağını düşündükleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P<0.0001) (Tablo L).

Araştırmamıza katılan 615 çıraktan, 218 erkek çırak ve 18 kız çırak örgün eğitime devam etmek istemedikleri saptandı. Erkek çırakların öğrenim hayatlarını devam ettirmek istememe nedenlerinin dağılımlarına göre, %61.0'i zamanlarının yeterli olmadığını, %32.1'i çalışmanın daha iyi olduğunu, %6.9'u ise çalışmanın okumaktan kolay olduğunu belirtirken, kız çırakların %66.7'si zamanlarının yeterli olmadığını, %27.8'i çalışmanın daha iyi olduğunu, %5.5'i ise çalışmanın okumaktan kolay olduğunu düşündükleri saptandı.

Çırakların örgün eğitime aslında sıcak baktıkları fakat iş ile okulu bir arada sürdürmenin zaman açısından mümkün olmadığı kanısını taşımaktadırlar.

Çırakların gelecekte çalışmak istedikleri işlerin dağılımlarına göre: Erkek çırakların %74.7'si şu andaki işini, %13.3'ü devlet dairesinde çalışmayı, %6.3'ü zengin olabileceği herhangi bir işte, %5.7'si henüz bir karar vermediklerini, kız çırakların ise: %82.8'i şu andaki işini, %5.2'si devlet dairesinde çalışmayı, %3.4'ü zengin olabileceği herhangi bir işte, %8.6'sının ise henüz bir karar vermedikleri saptandı.

Çıraklar her türlü olumsuz, olumlu duygu ve düşüncelerine rağmen şu anda yapmakta oldukları işi devam ettirmek istedikleri görülmektedir.

5.4.Çıraklık Eğitim Merkezi İle İlgili Bulguların Tartışması ve Sonuçları

Çırakların "Çıraklık Eğitim Merkezin'den" memnun olup olmadıklarıyla ilgili dağılımlara göre: Erkek çırakların %96.2'si memnun, %3.8'i memnun olmadıkları, kız çırakların %87.9'u memnun, %12.1'i memnun olmadıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı (P=0.003) (Tablo LI). Aradaki fark araştırmamıza katılan kız ve erkek çırakların sayılarının çok farklı olmasından kaynaklanmaktadır. arasındaki. Bulgulara göre kızlar daha fazla memnuniyetsiz görülmekle birlikte, genel olarak erkek ve kız çıraklar memnun oldukları söylenebilir.

Çırakların, Çıraklık Eğitim Merkezinden memnun olma nedenleriyle ilgili bulgulara göre: Erkek çırakların %45.0'ı ustalık belgesi alacakları, %46.6'sı yeni bilgiler edindikleri,%7.5'i işte daha verimli olduklarını, %0.9'u yeni arkadaşlar edinebildikleri için memnun oldukları, kız çırakların %52.9'u ustalık belgesi alacakları, %33.3'ü yeni bilgiler edindikleri,%11.8'i işte daha verimli oldukları, %2.0'si yeni arkadaşlar edinebildikleri için memnun oldukları saptandı.

Erkek çırakların %7.5'i işte daha verimli oldukları, %0.9'u yeni arkadaşlar edindikleri, kız çıraklar ise, %11.8'i işte daha verimli olduğu, %2.0'ı yeni arkadaşlar edindikleri için A.M.Ç.E.M.'den memnun oldukları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı.(P<0.05) (Tablo LII).

Kız çıraklar eğitime ve getirdiği olanaklara daha bilinçli yaklaşmaktalar. Bunun yanısıra, genel olarak çırakların okulun

kendilerine sağladığı olanakların farkında oldukları ve bu olanaklara sahip olmak istedikleri kanısındayız.

Araştırmamızda erkek çıraklardan 21'inin kız çıraklardan 7'sinin Çıraklık Eğitim Merkezinden memnun olmadıkları saptandı. Erkek çırakların memnun olmama nedenlerine ait dağılımlara göre: %47.6'sı katkısı olmadığını, %38.1'i ustasının istemediğini, %14.3'ü eğitim için yeterli zamanı olmaması nedenleriyle memnun olmadıklarını, kız çırakların ise %28.6'sı katkısı olmadığını, %28.6'sı ustasının istemediğini, %42.8'i eğitim için yeterli zamanı olmaması nedenleriyle memnun olmadıkları ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P<0.05$) (Tablo LIII). Erkek çıraklar eğitimin katkısına kızlara göre daha az inanmakta ve ustaları eğitimi istememekte, kız çıraklar ise zaman problemleri nedeniyle eğitim merkezinden memnun değiller.

Çıraklık Eğitim Merkezinden memnun olmadığını belirten 28 kişi Merkezin, kendilerine mesleki açıdan bir katkısı olmadığını ve yalnızca zaman kaybettiği için memnun olmadığı görüşündeler, diğer yararlarının henüz bilincinde olmadıkları görülmektedir.

Çıraklara örgün eğitime devam etme fırsatı verildiği takdirde, erkek çırakların %38.1'i çalışmayı tercih edeceği, %31.9'u okula tercih edeceği, %30.0'u her ikisine de devam edeceği, kız çırakların %20.7 si çalışmayı tercih edeceği, %34.5'i okula tercih edeceği, %44.8'i her ikisine de devam etmek istediği saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %38.1'inin çalışmaya devam edeceği, kız çırakların ise %20.7'sinin çalışmaya devam etmek istedikleri ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P=0.016$) (Tablo LIV). Erkek çıraklar gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan daha iyi bir iş olanağı istemektedirler. Bu durum toplumun erkeklerden beklentisinin yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Çırakların örgün eğitimi kendilerine sağlayacağı olanaklarla ilgili düşüncelerine ait dağılımlara göre: Erkek çırakların %54.9'u iyi bir iş, %23.7'si okulun farklı bir gelecek vermeyeceğini, %20.1'i okulun kendisine saygı sağlayacağı, %1.3'ü okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileceğini, kız çırakların ise: %51.7'si iyi bir iş, %15.5'i okulun farklı bir gelecek vermeyeceğini, %3.4'ü okulun kendisine saygı sağlayacağı, %29.3'ü okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileceğini düşündüğü saptandı.

Araştırmamızda erkek çırakların %20.1'i okulun kendilerine saygı kazandıracağını düşünürken, %1.3'ü okuyanların daha fazla para kazandıracağını düşünmekte, kız çırakların %3.5'i okulun kendilerine saygı kazandıracağını düşünürken, %29.3'ü okuduğu takdirde daha fazla para kazanabileceğini düşünmekte ve aradaki farkın önemli olduğu saptandı ($P < 0.05$) (Tablo LV). Ardaki fark erkek çıraklar paranın yanısıra saygı görme isteğide kızlara oranla daha fazla önem taşıdığından kaynaklanmaktadır. Toplumsal değerler onları bu şekilde yönlendirmektedir.

Bu bulgular genel olarak bize, çırakların örgün eğitime devam etmek istediklerini göstermektedir. Mesleki eğitim veren ortaokulların öğrenime açılması ergenlerin bu konudaki isteklerini gerçekleştirme olanağı vereceği kanısındayız.

Araştırmamıza katılan erkek ve kız çırakların umutsuzluk ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımları (Tablo LVI) yer almaktadır. Ölçeğin herbir maddesinin yanına yazılan (D ve Y) yanıtları ile aynı olması çocukların yaşamdan beklentilerinin olumlu olmadığını göstermektedir. Buna göre 615 çırak 17 maddenin herbirini ayrı ayrı yanıtlamıştır. Bu 10455 yanıtla göre umutsuzluk ölçeğinin kendi yanıtları ile paralel olanlar 2995 tanedir. 7460 yanıt ise yaşamdan beklentinin olumlu olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmaya katılan çıraklardan %71.4'ünün gelecekle ilgili olumlu beklentileri vardır. %28.6'sı ise gelecekleri ile ilgili karamsar düşüncelere sahip bulunmaktadır. Bu sonuçlar anket sonuçlarıylada paralellik

göstermektedir, çırakların ankete verdikleri yanıtlarda daha iyi bir gelecek beklentisi içinde oldukları, gerek ekonomik ve sosyal çevreleriyle ilgili olduklarını göstermektedir.

ÖNERİLER

Çocuk ve ergen işgücü sorunu her toplumun kendine özgü sosyoekonomik koşulları içinde ortaya çıkmaktadır. Çocuk ve ergen işgücü sorununu tümüyle ortadan kaldıracak eğitsel ve makro ekonomik politikaların ülkelerin gerçekleri gözönüne alınarak hazırlanması ve uygulanmaya koyulması gerekmektedir. Ergenlerin iş ve işyeri koşullarının ergenin fizyolojik, psikososyal gelişimlerine uygun hale getirilmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Koruyucu iş yasalarının çıkarılması ve uygulanması, iş yerlerinde bazı iyileştirmelerin yapılması özellikle küçük ve orta ölçekli işyerlerine yönelik ciddi önlemler alınması gereklidir.

Uzun vadeli politikalar içinde nüfus artışının önlenmesi, eğitim ve ülkenin sosyoekonomik yapısının dengelenmesi gerekmektedir.

Kısa vadeli politikalarda ise çalışan çocuk ve ergenlerin normal fiziksel ve ruhsal gelişimlerini engelleyen mesleki gelişimlerini ve daha iyi yaşam fırsatları edinmelerini güçleştiren çalışma koşulları düzeltilebilir. Koruyucu iş yasalarının çıkarılması ve uygulanması, iş yerlerinde bazı iyileştirmelerin yapılması ve toplumun çocuklara yönelik duyarlı hale getirilmesi için, çocuklara yapılan her hareketin sonucunu önümüzdeki yıllar içinde ortaya çıkacağı bilinci verilmelidir. Ekilen tohumlar aileler, işverenler ve toplumun diğer elemanları tarafından biçilecektir. Bu nedenle, çıraklar için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar:

1. İşveren/usta eğitimi,
2. İş ve iş koşullarının iyileştirilmesine yönelik yasal çalışmalar.
3. Çırakların ailelerine yönelik eğitsel ve ekonomik programlar,

4.Toplumun konuya duyarlı kılınması için çeşitli programlar hazırlanmalıdır.

5.Çalışma yasaları yeniden gözden geçirilip gerekli düzeltmeler yapılmalı, yeni kararlar alınmalıdır.

Çünkü çalışan ergenler (çıraklar) için ailenin yanısıra, hatta daha fazla oranda usta/işveren, iş ve iş koşulları, ergenin biyopsikososyal kimliğini geliştirmesinde son derece önemli bir yer tutmaktadır. Ergenlik dönemi, çocukluk döneminden getirilen birtakım kişilik özelliklerinin yeniden örgütlendiği, cinsel ve mesleki kimlik kazanıldığı, toplumsal değer yargılarının irdelendiği ve kendi değer yargılarını oluşturmaya çalıştığı son derece hassas bir dönemdir. Bu dönemde elde edilen tüm değerler, ergenin nasıl bir yetişkin olacağını belirler. Çırakların sağlıklı gelişmeleri için:

1.Usta/işveren, ergenlik döneminin biyolojik gelişim özelliklerini iyi bilmeli, ergenlerin (çırakların) bedensel gelişimine uygun aletleri kullanmalarına olanak sağlanmalıdır.

2.Usta/işveren, ergenlik döneminin biyolojik gelişim özelliklerinin yanısıra, psikososyal gelişim özelliklerini de iyi bilmelidir. Çırakların özgür olma isteklerini, bazı isyankar davranışlarını, kendilerine karşı geliştirilen bir davranış olarak değerlendirmemeli, gelişme döneminin önemli bir özelliği olduğunun farkında olmalıdır. Çıraklara gereken hoşgörü ve desteği sağlamalıdır.

3.Usta/işveren, tüm insanlar gibi çırakların da, sevgi, saygı görme, kabul edilme gereksinimleri olduğunu düşünerek hareket etmeli, gençlere sevgi, saygı göstermeli ve olumlu davranışlarını desteklemeli, takdir etmelidir.

4.Usta/işveren, çırakların yapabileceklerinden daha fazlasını beklememelidir. Çırağın yapabileceğinden fazla şey beklemek, çırağın biyolojik ve benlik gelişimi üzerinde baskı oluşmasına neden olur. Bu durumda çıraklar yapabileceklerini de yapamaz duruma gelebilirler.

- 5.İşyerlerinde, biyolojik sağlıkla ilgili bir sağlık görevlisinin yanısıra, psikososyal sağlıkla ilgili (sosyal çalışmacı, psikolog) bir elemanın da görev alması çırakların bu hassas, kritik dönemlerini, en iyi biçimde geçirmelerini, sağlıklı bir yetişkin olmalarına yardımcı olacaktır.
- 6.Yazılı ve görsel basın, insanlar üzerinde son derece etkilidir ve geniş kitlelere ulaşmaktadır. Basılı,işitsel ve görsel basın aracılığıyla, kitleler, konuya duyarlı kılınabilir. Ergenlerin ve yetişkinlerin ilgisini çekecek eğitsel programlar hazırlanmalıdır.
- 7.Ülkemizde bir süredir gündemde olan "Anababa Okulları" gibi usta ve işverenlere, çırakların biyopsikososyal gelişim özelliklerini anlatan, eğitim programları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
- 8.Çırakların, bireysel ve mesleki sorunlarını tartışıp konuşabilecekleri merkezler açılmalıdır.
- 9.Mesleki eğitim veren ortaokullar biran önce açılmalıdır. Meslek Eğitimi veren ortaokullar çocuk ve gençlerin çalışmaya başlama yaşlarının yükselmesine yardımcı olacaktır.
- 10.Çırakların biyolojik gelişimleri gözönüne alınarak iyi beslenmeleri için önlemler alınmalı, gerekirse işyerleri, çıraklara yemek veya yemek parası ödeme zorunluluğunda olmaları için, yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- 11.Çırakların, bedensel ve zihinsel gelişimlerini, olumlu yönde etkileyecek, çeşitli sportif aktivitelerde bulunmaları için merkezler ayrılmalı ve zorunlu hale getirilmesi için, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- 12.Çırakların, ailelerine yönelik eğitsel programlar uygulanmalı ve ailelerin çocuklarını küçük yaşta çalışma ortamına yönlendirmemeleri için, ailelere ekonomik yardımda bulunulmalıdır. Bu konuda araştırmalar yapılarak ailelerin gereksinimleri belirlenmelidir.
- 13.İş ve iş kollarının riskleri belirlenerek, işverenlerin gerekli önlemleri alması için çalışmalar yapılmalıdır.
- 14.Küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışan çırakların korunması için, ilgili yasada hükümler yer almalıdır.

15.İşyeri denetimleri yoğunlaştırmalı, ergenlerin ucuz işgücü olarak ve kaçak biçimde çalıştırılmaları önlenmelidir.

16..Çırakların haklarını koruyacak sendikalara üye olabilmeleri için, gerekli kanuni düzenlemeler yapılmalı ve zorunlu kılınmalıdır.

17.Çıraklara, en az asgari ücretin %30 kadar ücret verilmesiyle ilgili madde değiştirilerek, diğer işçilere yakın ücret ödenmesi sağlanmalıdır.

18.Çırakların çalışma saatlerinin uygun hale getirilmesi için önlemler alınmalı ve denetim yapılmalıdır.

19.Toplumumuzda çalışan çocukların yaşlarını yukarıya çekmek için, ilköğretimin 8 yıla çıkarılması ve/veya çeşitli iş kollarına yönelik mesleki eğitim veren ortaokulların eğitime açılması, aileleri için ortaokulların çekici hale getirilmesine neden olacaktır. Böylece çalışmaya başlama yaşı, zorlama olmadan, yukarıya çekilecek ve toplum nitelikli elemanlara sahip olacaktır. Ayrıca örgün eğitime devam etmek isteyen ergenlerin eğitime devam etme olanakları olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Aksaray, S: Adölasanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Anababa Tutum Algısı. Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 1992
- 2," I.Aile Şurası Kararları", .Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Reyhan Basım Yayın Ltd.Şti., Ankara, 1990, s: 41-67
- 3.Batmaz V. Aksoy A: Türkiye'de Televizyon ve Aile. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Bizim Büro Basımevi, Ankara, Kasım, 1995, s:.1-59
4. Bjaras G: "The Potential of Community Diagnosis As a Tool in Planing and Intervention Programme Aimed at Preventing Injuries", Karolonska Institute, Department of Social Medicine, Sundbyberg, Sweden, 1993, p:3-7
- 5.Baumann S: Uygulamalı Spor Psikolojisi. Alfa Basım Dağıtım, İstanbul, 1994, s:.1-15
- 6.Bilgin V: Çalışan Çocukların Toplumsal Profili. Türk-İş Çalışan Çocuklar Ulusal Semineri, Ankara, Türkiye, Temmuz, 1994.
- 7.Boidin, C: Çocuk Çalıştırılması İle İlgili Politika Hazırlanması ve İş Denetimi Çalışma Yaşamında Çocuk Psikososyolojik Yaklaşım. Uluslararası Çalışma Bürosu Yayını, Ankara, 1995, s:.18-96
- 8.Boz H.A: Ankara İlinde Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası Kapsamındaki Meslek Alanlarında Çalışan Çocukların Çalışma ve Eğitim Öğretimine Yönelik Görüşler. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) A.Ü.B.F.,Ankara, 1982.

9.WHO. Children at Work Special Health Risks. Geneva, 1987, p:2-49

10.Cumhuriyetin 50. Yılında Esnaf ve Sanaatkarlar. Esnaf ve Sanaatkarlar Federasyonu Yayını, Ankara, 1973

11. Çalışma Yaşamı ve Sosyal Güvenlikte Gelişmeler (1992-1993). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bakanlık Yayını, Ankara, 1994, s:2-12

12.Ekşi A: Çocuk, Genç, Ana Babalar. Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1990, s:110-155

13.Fişek G:Çocuk İşçilerin Sorunları. Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması. 1. Ulusal Kongresi, Ankara, 12-14 Haziran, 1994

14.Gander M, Gardiner H: Çocuk ve Ergen Gelişimi. (Yayına Hazırlayan, Onur B), İmge Kitapevi, İkinci Baskı, Ankara, 1995, s:456-461

15.ILO-IPEC Projesi, Çalışan Çocukların Korunması için Politika ve Eylem Programı Yöntem Önerisi. T.C.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, Ankara, Ocak,1995.s:126-203

16.İlik B, Türkmen Z, Geter R: Sokaktan Ustalığa. ILO/IPEC Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Programı Yayını, Ankara, 1994, s:145-151

17.İlik B, Türkmen Z: Çocuk İşçiliğinin Temel Nedenlerinden Birisi Olan İç Göç Araştırma Projesi Dökümanı. Uluslararası Çalışma

Örgütü Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı.
ILO/IPEC Yayını, Ankara, 1994, p:6-12

18.DİE. İstatistiklerle Türkiye 1995. T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara, Şubat,1996.s:3-19.

19.Karabulut Ö: Çalışan Çocuklar, Türkiye'de ve Dünya'da Çalışan Çocuk Sorunlarına Genel Bakış. Türk-İş çalışan Çocuklar Bürosu, ILO/IPEC Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı, Ankara, Kasım 1994, s:11-55

20.Kaya Y: Formal ve Enformal Sektörde Çalışan Çocukların Durumu ve Mesleğe Yöneltilmeleri. Türk-İş Ostim Çalışan Çocuklar Semineri, Ostim, Ankara, 3 Mayıs 1994.

21.Kılıç Ö.E, Özbay H, Göka E, Aktaş M.A, Güngör S: Ergenlerin Sosyal Destek Çevreleri:İşçi ve Öğrenciler Arasında Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Türk Psikiyatri Dergisi, 1994, 5:119-125

22.Köksal E.S ve Lordoğlu K: Geleneksel Çıraklıktan Çocuk Emeline: Bir Alan Araştırması. Friedrich Ebert Vakfı ve Marmara Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1993, s:6-40

23.Morgan T C: Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. Üçüncü Baskı, Meteksan Ltd Yayınevi, Ankara, 1984, s:..223-419.

24.Onur B: Ergenlik Psikolojisi. Hacettepe-Taş kitapçılık Limited Şti, Ankara, 1987, s:..456-461

25.Öztürk M:Çıraklık Eğitiminin Problemleri. Türk-İş/Ostim Çıraklık Eğitim Merkezi Çalışan Çocukların Sorunları Semineri, Ankara, Türkiye, 3 Mayıs 1994

26.Öztürk M: Çıraklık Eğitimi Uygulamaları Ve Motor Meslek Alanındaki Çırak Öğrencileri Bekleyen Riskler Araştırması. M.E.B. Yayını, Ankara, 1996 s:15-50

27.Seber G, Baysal B, Kaptanoğlu C, Türe M, Tekin D: Çocuklar için Umutsuzluk Ölçeği: Bir Geçerlik-Güvenirlik Çalışması. VII.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 22-25 Eylül, 1992.

28.Türkiye'de Çocuk İşgücü. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi Anonim Şti Basımevi, Ankara, Ekim, 1994.s:7-50

ÖZGEÇMİŞ

1961 yılında Kars ilinde doğdum. İlk ve orta öğretimimi Adana ilinde tamamladıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümünden mezun oldum. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesinde Sosyal Çalışmacı olarak göreve başladım. Halen aynı göreve devam etmekteyim.

KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

No. (1-3)

Adı ve Soyadı:.....

-Doğum Tarihi ve Yeri:.....

-Cinsiyeti: 1-Erkek ( ) 2-Kız ( )

-En Son Bitirdiğiniz Okul:

- İlkokul ( ) 2-Ortaokul ( ) 3-Diğer ( )

-Okul hayatınızda kaç yıl sınıfta kaldınız ?.....

-İlk çalışmaya kaç yaşında başladınız.....

-Halen günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?.....

-Halen çalıştığınız iş türünün ismi.....

-Şu ana kadar kaç işyeri değiştirdiniz?.....

-Haftada aldığınız ücret.....TL dir.

0-Para biriktiriyor musunuz? Niçin? (Açıklayın)

1-Evet ( ) ..... 2-Hayır ( ).....

1-Haftalığını ya da maaşını zamanında alıyor musun?

1-Evet ( ) 2-Hayır ( )

2-Yaşamınızın en uzun geçtiği yerin ve ismini yazın:

1-İl Merkezi.....( ) 3-Kasaba.....( )

2-İlçe Merkezi .....( ) 4-Köy.....( )

5-Diğer.....

3-Anne ve Babanızın

1-Her ikiside hayatta beraberler ( ) 4-Babam Hayatta ( )

2-Her ikiside hayatta ayrıldılar ( ) 5-Annem Hayatta ( )

3-Her ikiside öldü ( ) 6-Diğer.....

4-Kaç kardeşiniz var?

-Erkek kardeşim..... 2-Kız kardeşim.....

5-Doğum sırasına göre kardeşler arasında kaçınıcı sıradasınız?

-Ailenin ilk çocuğuyum ( )

-Ailenin son çocuğuyum ( )

-Ailenin ortanca çocuklarından biriyim ( )

6-Anne babanız öz mü? Üvey mi?

-Her ikiside öz ( )

-Her ikiside üvey ( )

-Babam üvey, annem öz ( )

-Diğer.....

7-Öğrenim Durumları	Babanızın	18- Annenizin
1-Okur-yazar değil	( )	( )
2-Okur-yazar	( )	( )
3-Orta ya da dengi okul mezunu	( )	( )
4-Lise ya da dengi okul mezunu	( )	( )
5-Üniversite mezunu	( )	( )

6-Diğer.....

9-Babanızın mesleği.....27* 20-Anninizin mesleği.....

1-Ailenizin geçimini kim sağlıyor?

1-Annem ( ) 2-Babam ( ) 3-Herikisi ( ) 4-Ağabeyim ( ) 5-Diğer...

2-Yaşadığınız evde olanların yanına çarpı işareti koyun.

1-Kendinize ait özel odanız	var ( )	yok ( )
2-Evinizde banyo	var ( )	yok ( )
3-Evinizde tuvalet	var ( )	yok ( )
4-Mutfak	var ( )	yok ( )

3-Eviniz kime ait?

-Bizim ( ) 2-Kira ( ) 3-Diğer.....

4-Eviniz kira ise yıllık kirasını yazınız.....

5-Evinizde bulunanları işaretleyin.(Birden fazla seçenek işaretleyin)

1-Buzdolabı ( )	4-Bulaşık makinası ( )
2-Renkli televizyon ( )	5-Otomobil ( )
3-Çamaşır makinası ( )	6-Telefon ( )
7-Diğer.....	

6-İşyerinizde yemek veriliyor mu? Hangi öğünler? Yanına çarpı koyun.

1- Sabah( ) 2-Öğle( ) 3-Akşam( ) 4-Diğer.....

7-Ailede en çok kiminle anlaşılıyorsunuz?

1-Annem( ) 2-Babam( ) 3-Ağabeyim( ) 4-Hepsi( ) 5-Diğer.....

3-Aile ile ilgili konularda alınan kararlarda,

1-Benim fikrim alınır	( )
2-Benim fikrim sorulmaz	( )
3-Babam yalnız karar verir.	( )
4-Ailedeki tüm üyelerin fikri alınır.( )	
5-Diğer.....	

9-Hangi sporu yapıyorsunuz.(En az haftada bir kez)

-Futbol ( ) 2-Koşu-Yürüyüş ( ) 3-Karate ( ) 4-Yüzme ( )

-Diğer.....

3)-Televizyonda en çok hangi tür filmleri izliyorsunuz.

- Çizgi filmleri ( )   4-Komedi ( )
-Savaş-Karate ( )   5-Romantik film ( )
-Komedi ( )   6-Diğer ( )

1-Gelecekte kimin gibi olmak istiyorsunuz?

- 1-Babam ( )   2-Annem ( )   3-Ustam ( )   4-Öğretmenim ( )   5-Diğer.....

2-Neden yukarıda belirttiğiniz insana benzemek istiyorsunuz? Çünkü,

- 1-Çok güçlüdür ( )   3-Sevgi doludur ( )
2-İyi bir insandır ( )   4-Zengindir ( )   5-Diğer.....

3-Son 5 yılda geçirdiğiniz hastalıkları işaretleyiniz,

- Çalıştığım aletleri düşürme sonucu kırık olması. ( )
-Çalıştığım aletleri düşürme sonucu ezik olması ( )
-Görme bozukluğu ( )
-İşitme kaybı ( )
-Bulaşıcı hastalık (sarılık,dizanteri v.s) ( )
-Diğer.....

4- Nerede tedavi oldunuz ?

- Dispanserde ( )   3-Hastanede ( )   5-Evde ( )
-Sağlık ocağında ( )   4-Eczanede ( )   6-Diğer....

5-İlk yardım kursu aldınız mı?

- Evet ( )   2- Hayır ( )

5-İş kazaları konusunda eğitim aldınız mı?

- Evet ( )   2-Hayır ( )

7-İşyerinizde ilk yardım dolabı var mı?

- 1-Evet ( )   2- Hayır ( )

3-İşyerinizde sağlık görevlisi çalışıyor mu?

- Evet ( ); Hekim ( ) Hemşire ( ) Diğer.....   2-Hayır ( )

3-Hastalandığınız zaman ilk başvurduğunuz kişi veya kuruluşu yazınız?

.....

3)-Sigortalı mısınız?

- Evet ( )   2- Hayır ( )

1-Kaç yıl/aydır sigortalısınız?

- 0-6 ay ( )   3- 1-2 yıl ( )
- 7-12ay ( )   4- 3-4 yıl ( )   5-Diğer.....

2-İşyerinizin fiziksel durumunu nasıl buluyorsunuz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- 1-Çok kirli ( ) 3-Gürültülü ( ) 4-Havasız ( )
2-Temiz ve düzenli ( ) 5-Diğer.....

3-İşinizi nasıl buluyorsunuz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Yorucu ( ) 3-Sıkıcı ( ) 5-Pis ( ) 7-Zor ( )
-Öğretici ( ) 4-Zevkli ( ) 6-Tehlikeli ( ) 8-Diğer.....

4-İş yerindeki boş zamanlarınızda ne yapıyorsunuz?

- İşyerini temizliyorum. ( ) 3-Kitap okuyorum ( )
-Arkadaşlarla oynuyoruz ( ) 4-Hiç boş zamanım yok ( )
5-Diğer.....

5-Kendinizi çalışma yaşamında nasıl hissediyorsunuz, niçin?

- 1-Yorgun, çünkü.....
2-Sinirli, çünkü.....
3-Bıkkın, çünkü.....
4-Mutlu, canlı çünkü.....
5-Başarılı,.....
6-Faydalı, çünkü.....
7-Diğer.....

6-Sizce sizden sorumlu patron/usta ya da kalfanız nasıl bir insan?

- 1-Çalışkandır, bizide çok çalıştırır. ( )
2-Tembeldir, bizi çalıştırır Azarlar-döver ( )
3-Çok sinirlidir, sık sık öfkelenir, bağırır. ( )
4-Bizi sever, ilgilenir, iş öğretmeye çalışır. ( )
5-Diğer.....

7-İşinizi yaptıktan sonra patronunuz size,

- Hiçbirşey demez. ( )
-İşimi yine iyi yapmadığımı söyler ( )
-Genç olmama rağmen iyi iş yaptığımı söyler ( )
-Kutlar, aferin der. ( )
-Diğer.....

8-Siz usta olduğunuz aman çıraklara nasıl davranacaksınız?

- Onları iyi çalıştıracam,hatalarını affetmeyeceğim ( )
- Çıraklara iyi davranacam,sevip,hatalarını affedeceğim ( )
- Onların sorunlarıyla ilgileneceğim. ( )
- İşi iyi öğreteceğim ( )
- Diğer.....

9-Tatil gününüz var mı? Kaç gün?

- 1-Var.....gün ( )
- 2-Yok ( )

0-Size daha fazla tatil günü verilseydi ne yapardınız?

- İyice dinlenirdim,uyurdum. ( )
- Arkadaşlarımla oynardım ( )
- Gezerdim ( )
- Diğer .....

1-Sizce insanlar kaç yaşında çalışmaya başlamalıdır.....

2-Sizce çalıştığınız iş size nasıl bir gelecek sağlayacak?

- 1-Karnımı doyurmama yardım edecek. ( )
- 2-Bana iyi bir yaşam sağlayacak. ( )
- 3-Zengin olacağım. ( )
- 4-Diğer.....

3-Hem okula gidip hem de çalışmayı düşünür müydünüz?

- 1-Evet ( )
- 2-Hayır ( )

4-Cevabınız evet ise,Hem okula gitmek,hem de çalışmak istiyorum,çünkü

- 1-İkisini de başaracağımı düşünüyorum. ( )
- 2-Ekonomik sorunumuda,öğretim sorunumuda halledebilirim.( )
- 3-Ömür boyu bu işi yapmak istemiyorum. ( )
- 4-Diğer.....

5-Cevabınız hayır ise, Hem okula gitmeyi ,hem çalışmayı düşünmüyorum çünkü,

- 1-İkisini bir arada yürütecek zamanım yok. ( )
- 2-Okumayı düşünmüyorum, çalışmak daha iyi. ( )
- 3-Annem-babamda okula gitmemişler ben de gitmiyorum ( )
- 4-Çalışmak kolay, okulda hep yeni şeyler öğrenmek zorunda kalacağım.( )
- 5-Diğer.....

8-Siz usta olduğunuz aman çıraklara nasıl davranacaksınız?

- Onları iyi çalıştıracam,hatalarını affetmeyeceğim ( )
- Çıraklara iyi davranacam,sevip,hatalarını affedeceğim ( )
- Onların sorunlarıyla ilgileneceğim. ( )
- İşi iyi öğreteceğim ( )
- Diğer.....

9-Tatil gününüz var mı? Kaç gün?

- 1-Var.....gün ( )
- 2-Yok ( )

0-Size daha fazla tatil günü verilseydi ne yapardınız?

- İyice dinlenirdim,uyurdum. ( )
- Arkadaşlarımla oynardım ( )
- Gezerdim ( )
- Diğer .....

1-Sizce insanlar kaç yaşında çalışmaya başlamalıdır.....

2-Sizce çalıştığınız iş size nasıl bir gelecek sağlayacak?

- 1-Karnımı doyurmama yardım edecek. ( )
- 2-Bana iyi bir yaşam sağlayacak. ( )
- 3-Zengin olacağım. ( )
- 4-Diğer.....

3-Hem okula gidip hem de çalışmayı düşünür müydünüz?

- 1-Evet ( )
- 2-Hayır ( )

4-Cevabınız evet ise,Hem okula gitmek,hem de çalışmak istiyorum,çünkü

- 1-İkisini de başaracağımı düşünüyorum. ( )
- 2-Ekonomik sorunumuda,öğretim sorunumuda halledebilim.( )
- 3-Ömür boyu bu işi yapmak istemiyorum. ( )
- 4-Diğer.....

5-Cevabınız hayır ise, Hem okula gitmeyi ,hem çalışmayı düşünmüyorum çünkü,

- 1-İkisini bir arada yürütecek zamanım yok. ( )
- 2-Okumayı düşünmüyorum, çalışmak daha iyi. ( )
- 3-Annem-babamda okula gitmemişler ben de gitmiyorum ( )
- 4-Çalışmak kolay, okulda hep yeni şeyler öğrenmek zorunda kalacam.( )
- 5-Diğer.....

6-Gelecekte hangi işi yapmayı düşünüyorsunuz?

- 1-Şu andaki işimi ( ) 2-Daha temiz bir işte çalışmayı düşünüyorum. ( )
3-Devlet dairesinde işçi olarak çalışmayı düşünüyorum. ( )
4-Beni zengin edecek herhangi bir işi yapmayı düşünüyorum. ( )
5-Geleceğe ait henüz hiçbirşey düşünmedim. ( )
6-Diğer.....

7-İşyerinizde arkadaşlarınız var mı?

- 1-Evet ( ) 2-Hayır ( )

8-Grupta en çok sözü geçen arkadaşınız, en önemli özelliği nedir?

- 1-Çok güçlüdür. ( ) 3-Çok yardımseverdir ( )
2-Çok akıllıdır ( ) 4-İyi kavga eder ( )
5-Diğer.....

9-İşyerinizin çevresinde ki insanlar en çok ne için kavga ederler?

- 1-Kendi gücünü isbat etmek için ( )
2-Haksızlığa uğradıkları için ( )
3-Çıkar sağlamak için ( )
4-Diğer.....

0-Arkadaş grubunuzun bir üyesi zor durumda kalınca ne yaparsınız?

- 1-Ona hemen yardıma gideriz. ( )
2-Herkes kendi başının çaresine bakabilir. ( )
3-Büyüklere haber veririz ( )
4-Diğer.....

1-Arkadaş grubunuzla neler yapıyorsunuz,

- 1-Çeşitli oyunlar oynuyor, eğleniyoruz. ( )
2-Sorunlarımızı konuşuyoruz. ( )
3-Diğer arkadaşların davranışlarını değerlendiririz ( )
4- Diğer.....

2-Arkadaşınızla aranızda en çok hangi konuları konuşursunuz?

- 1-Günlük problemleri, ( )
2-Ailemizle ilgili sorunları, ( )
3-Patronların bize davranışlarını, ( )
4-Gelecekte ne yapacağımızı, ( )
5-Kız /erkek arkadaşlarımızdan konuşuruz. ( )
6-Ülkenin ve dünyanın problemlerini konuşuruz ( )
7-Diğer.....

3-**Herhangi bir konuda üzgün olduğunuz zaman size kim yardım eder?**

1-Kimse yardımcı olmaz. ( ) 4-Ustam ( )

2-Annem-babam ( ) 5-Diğer.....

3-Arkadaşlarım ( )

4-**Kadın-erkek cinsel yaşamıyla ilgili ilk bilgiyi kimden ldınız?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)**

1-Ailemden ( ) 3-Arkadaşlarımdan ( ) 5-Televizyondan ( )

2-Patronumdan ( ) 4-Kitap,dergi ( ) 6-Doktor,hemşire ( )

7-Diğer.....

5-**Boş zamanlarınızda aşağıdakilerden hangilerini yapıyorsun.(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)**

1-Sinemaya gidiyorum. ( ) 5-Namaz kılıyorum. ( )

2-Gazete, kitap okuyorum ( ) 6-Spor yapıyorum. ( )

3-Resim yapıyorum ( ) 7-Televizyon izliyorum. ( )

8-Diğer.....

6-**Çıracılık okuluna devam etmekten memnun musunuz?**

1-Evet ( ) 2-Hayır ( )

evabınız hayır ise 68. soruya geçin.

7-**Çıracılık okulunda öğrenim görmekten memnunum, çünkü**

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1-Ustalık diploması alacağım. ( )

2-Okul özlemimi gideriyorum,farklı şeyler öğreniyorum. ( )

3-Kız ve erkek arkadaşlarımda tanışma imkanım var. ( )

-Çıracılık okulunda öğrendiklerimi iş yerinde uyguluyorum. ( )

-Diğer.....

8-**Çıracılık okulunda öğrenim görmekten memnun değilim, çünkü**

-Bana hiçbir katkısı yok,zamanım boşa gidiyor ( )

-Çok yeni şeyler öğrenmiyorum. ( )

-Ustam çıracılık okuluna devam etmemden hoşlanmıyor. ( )

-Diğer.....

9-**Sizce çalışmanızın nedeni,**

-Meslek edinme.

-Ailemin paraya ihtiyacı var. ( )

-Okulda başarısız olunca çalışmaya başladım. ( )

-Okul ihtiyaçlarımı karşılayamıyordum,çalışmaya başladım ( )

-Hayatıma bir an önce yön verebilmek için çalışmaya başladım ( )

-Diğer.....

0-Eğer okula (ortaokul-lise-üniversite)gitme imkanı sağlansaydı,
ne yapardınız?

1-Hemen okula başlardım ( )

2-Yinede çalışmaya devam ederdim ( )

3-Okulla işi bir arada yürütmeye çalışırdım ( )

4-Diğer.....

1-Sizce okula (lise,üniversite) gitseniz nasıl bir geleceğe
sahip olursunuz?

1-Okul benim daha iyi bir işe sahip olmama yardım eder. ( )

2-Okuduğum zaman daha çok saygı görürüm ( )

3-Okula gidersem daha iyi para kazanabilirim. ( )

4-Okulun farklı bir gelecek vereceğini sanmıyorum ( )

5-Diğer.....

Çalışmayı düşünen arkadaşlarınıza önerileriniz ne olurdu, açıklayın.

.....

.....

Tarih /9/ 1996

Katıldığınız için teşekkür eder,
Okul ve iş yaşamınızda başarılar
dileriz.

OCUKLAR İÇİN UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ

- .Büyüme istiyorum, çünkü büyüdüğümde herşeyin daha iyi olacağını düşünüyorum. ( )
- .Kendimle ilgili şeyleri düzeltemediğime göre uğraşmaktan azgeçebilirim.( )
- .İşler kötüye gittiğinde biliyorum ki her zaman böyle olmayacak.( )
- .Büyüdüğümde hayatımın nasıl olacağını tahmin ediyorum.( )
- .Gerçekten yapmak istediğim şeyleri bitirmek için vaktim var.( )
- .Bir gün gerçekten önem verdiğim şeyleri yapabileceğim.( )
- .Yaşamdan bir çok çocuktan daha fazla iyi şeyler elde edeceğim.( )
- .Şanslı değilim ve büyüdüğümde şansımın açılacağını düşünmem için bir eden yok.( )
- .Gelecekte beni, iyi şeyler değil, hep kötü şeyler bekliyor.( )
- 0.Gerçekten istediğim şeyleri elde edebileceğimi düşünmüyorum.( )
- 1.Büyüdüğüm zaman şimdikinden daha mutlu olacağımı düşünüyorum.( )
- 2.İşler istediğim gibi yürümeyecek.( )
- 3.İstedikimi asla elde edemeyeceğime göre , bir şey istemek aptallıktır.( )
- 4.Büyüdüğümde hayattan gerçekten zevk alacağımı zannetmiyorum.( )
- 5.Gelecek benim için belirsiz ve karışık görünüyor.( )
- 6.Gelecekte kötü günlerimden çok iyi günlerim olacak.( )
- 7.İstedikim bir şeyi elde etmek için uğraşmak boşuna, çünkü nasıl olacağını elde edemeyeceğim.( )